

15 YEARS

REDD ครบรอบ 15 ปีแห่งกลไกที่นำไปถึงแก่น

แปลและเรียบเรียงโดย ปีโอรส ปานยงค์
Thai Climate Justice for All

REDD ครบรอบ 15 ปี แห่งกลไกที่นำไปถึงแก่น

ร่วมเขียนโดย : Boaventura Monjane, Chris Lang, Dercy Teles de Carvalho, Euridse Samuel, Izzuddin Prawiranegara, Joanna Cabello, Jutta Kill, Larry Lohmann, Letícia Yawanawa, Muyissi Environnement, Natacha Bruna, Prince Lungungu, Tamra L. Gilbertson, Tom Goldtooth
และเลขาธิการ World Rainforest Movement (WRM)

แปลและเรียบเรียงโดย : ปีโยรส ปานยงค์

ปีที่เผยแพร่ : 2022

ภาพประกอบโดย : World Rainforest Movement (WRM)

Thai Climate Justice for All

สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

1/62 ถนนงามวงศ์วาน 43 แขวง 19 (ซอยชินเขต)

แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส)

99/8 ซอยงามดูพลี แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร 10120

สารบัญ

1	บทที่ 1 REDD ไม่ได้เป็นแค่ความล้มเหลว
5	บทที่ 2 REDD อะไรที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังคำว่า R - E - D - D?
11	บทที่ 3 REDD ยังจ่ายเงินซื้อคาร์บอนเครดิตทั้ง ๆ ที่มีการตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มมากขึ้น เป็นไปได้อย่างไร?
15	บทที่ 4 คาร์บอนทุกประเภทเหมือนกันหรือไม่? : คาร์บอนจากฟอสซิล อำนาจ และความรุนแรง
19	บทที่ 5 ยุติสิทธิอาณานิคมคือการยุติ REDD+
23	บทที่ 6 เราได้สูญเสียเพียงแคที่ดินทำกินเท่านั้น แต่ยังสูญเสียอัตลักษณ์ด้วย
31	บทที่ 7 10 ปีแห่ง REDD+ ใน Acre และผลกระทบที่มีต่อชนพื้นเมืองเผ่าฮนิง ที่ทำมาหากินอยู่ในพื้นที่คุ้มครองเพื่อการใช้งานอย่างยั่งยืน
37	บทที่ 8 ถ่านหินเลือดในโคลอมเบีย : การขยายธุรกิจคาร์บอนเครดิตด้วย REDD+ และความล้มเหลวของการกำหนดราคาคาร์บอน
43	บทที่ 9 โครงการ Katingan REDD+ ในอินโดนีเซียคือการแปลงทรัพยากรธรรมชาติ แรงงานท้องถิ่น และการดำรงเผ่าพันธุ์ ให้เป็นทุน
49	บทที่ 10 มรดกของโครงการคาร์บอนชุมชน Nhambita, แห่งโมซัมบิก: ความโหดร้าย ความหลอกลวง และความขุ่นเคือง
55	บทที่ 11 โครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ ในคองโก : ความขัดแย้งและกลไกรื้อทุกข
63	บทที่ 12 Nature-based solutions ในประเทศกบอง : อันตรายทั้งแก่ชุมชนและสภาพอากาศ
69	บทที่ 13 นักปล่อยมลภาวะรายใหญ่ การชดเชยคาร์บอน และ REDD+

บทที่ 1

REDD+ ไม่ได้เป็นแค่ความล้มเหลว

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

REDD มีอิทธิพลต่อนโยบายป่าไม้ของนานาประเทศมากกว่า 15 ปี ด้วยการให้คำมั่นว่าจะทำให้ต้นไม้มีค่าในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่มากกว่าต้นไม้ที่ถูกโค่นทำซุง ได้แก่มูลค่าที่สังคมจะได้จากการดูดซับก๊าซเรือนกระจก ด้วยวิธีที่ทำให้เกิดต้นทุนที่ต่ำที่สุด ในอดีต บริษัทเอกชนที่ทำกำไรมหาศาลจากการพลิกผืนป่าให้เป็นไร่ยางเคียว ทุ่งปศุสัตว์ เหมืองแร่ เชื้อเพลิง หรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ไม่เคยให้ความสนใจกับ REDD มาก่อน

REDD นั้นประสบความสำเร็จในการป้องกันป่ามิให้ถูกทำลายอย่างไม่ต้องสงสัย แต่ถ้าเรามองแต่ความล้มเหลวที่ชัดเจนของ REDD เราก็คงไม่เห็นภาพรวมทั้งหมดของผลกระทบด้านลบที่ตามมา

REDD คือตัวย่อของคำว่า ‘Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation’ หรือกระบวนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของนโยบายป่าไม้นานาชาติเมื่อ 15 ปีที่ผ่านมา

จุดเริ่มต้นของ REDD นั้นคือสมมติฐานที่ให้ค่าตอบแทนแก่การไม่ตัดไม้ทำลายป่าและหันมาอนุรักษ์ป่าแทน ดังนั้น REDD จึงทำให้ต้นไม้มีค่าในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่มากกว่าต้นไม้ที่ถูกโค่นทำซุง และเป็นวิธีลดก๊าซเรือนกระจกที่ทำให้เกิดต้นทุนที่ต่ำที่สุด

สำหรับผู้สนับสนุน REDD นั้น การจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้ที่อนุรักษ์ป่าแทนที่จะทำลายนั้นเป็นวิธีที่สมบูรณ์แบบ

ทว่าบริษัทเอกชนที่ทำกำไรมหาศาลจากการพลิกผืนป่าให้เป็นไร่ปาล์มหรือถั่วเหลือง ทุ่งปศุสัตว์ เหมืองแร่ เชื้อเพลิง หรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ไม่เคยสนใจในโครงการ REDD เลยเนื่องจากผลกำไรที่ได้จากการตัดไม้สูงกว่าจากการอนุรักษ์ป่ามาก ไม่ว่าใครก็ตามที่ “สนใจประโยชน์ทางเศรษฐกิจเหนือสิ่งอื่นใดย่อมจะลงทุนในน้ำมันปาล์มมากกว่า” ตามที่กลุ่มสนับสนุนระบบตลาด REDD เขียนไว้ในปี 2014

กลุ่มอื่น ๆ ก็ไม่สนใจเช่นกันเพราะกิจกรรมตัดไม้ทำลายป่าของตนเองนั้นเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ดังนั้นจะมีบริษัทไหนที่จะสมัครโครงการ REDD และเปิดเผยข้อมูลการทำผิดกฎหมายในอดีตอย่างแน่นอน

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่ตัดไม้ทำลายป่าเพื่ออ้างสิทธิในที่ดินผืนนั้น ซึ่งจะไม่สนใจผลตอบแทนที่จะได้จาก REDD เนื่องจากเป้าหมายหลักของกลุ่มนี้มิใช่การทำการใดในระยะสั้น

15 ปีผ่านไป แนวคิดเรื่อง REDD ที่เคยนำเสนอต่อที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกและให้คำมั่นว่ากลไก REDD จะเป็นแนวทางในการลดก๊าซเรือนกระจกที่รวดเร็วและถูกที่สุดด้วยการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่านั้นประสบความสำเร็จในการป้องกันการตัดไม้ในวงกว้าง อัตราการตัดไม้ทำลายป่าในบราซิล เปรู และคองโกนั้นเพิ่มสูงขึ้นมาโดยตลอดตั้งแต่มีการนำกลไก REDD มาใช้

ความล้มเหลวของ REDD ในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่านี้ได้รับการบันทึกไว้เป็นเอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของเงินทุนจากรัฐบาลเยอรมันที่สนับสนุนกลไก REDD เมื่อเร็ว ๆ นี้อธิบายว่าทำไมเรื่องราวความสำเร็จของ REDD จึงเกิดจาก “การลดความคาดหวังที่มีต่อโครงการ” ที่ทำให้กลุ่มผู้สนับสนุน REDD สามารถสร้าง “สิ่งที่ดูเหมือนผลลัพธ์เชิงบวกในบริบทของข้อจำกัดของโลก”

และราคาที่ต้องจ่ายในการปรับลดความคาดหวังนี้ก็คือ “ความเท็จางลงของเป้าหมายในการหยุดการตัดไม้ทำลายป่า”

อย่างไรก็ตาม การให้ความสนใจแต่เพียงความล้มเหลวของกลไก REDD ในการลดการตัดไม้ทำลายป่าจะทำให้เราไม่เห็นภาพรวมทั้งหมดของผลกระทบด้านลบที่ตามมา

REDD ไม่ใช่ความล้มเหลวสำหรับทุกคน

REDD ไม่ใช่ความล้มเหลวสำหรับผู้ที่ใช้กลไกนี้เป็นเครื่องมือสร้างอิทธิพลควบคุมที่ดินที่เคยเป็นของชนพื้นเมืองและชาวป่า

เรื่องราวของการเกษตรแบบตัดและเผา การเกษตรพื้นบ้านที่ทำให้เกิดการตัดไม้ และการเกษตรในแบบของชาวบ้านที่ต้องพัฒนาให้ทันสมัยนั้นได้รับการยอมรับกันมากขึ้นกว่าเมื่อ 15 ปีที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจะเป็นความเชื่อที่ผิดและทำให้เกิดการถือครองที่ดินโดยนายทุนรายใหญ่

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

นอกจากนี้ REDD เกือบทุกโครงการมุ่งเปลี่ยนวิธีการใช้ทรัพยากรป่าของชุมชนท้องถิ่น และเบี่ยงเบนความสนใจของสาธารณชนไปจากการตัดไม้ทำลายป่าของนายทุน

อีกกลไกหนึ่งที่ถือกำเนิดจาก REDD ได้แก่ ‘nature-based solutions’ (NbS) ก็ไม่ทำให้อุตสาหกรรมพลังงานฟอสซิลต้องผิดหวัง

REDD ได้สร้างข้อแก้ตัวให้แก่อุตสาหกรรมเพื่อปล่อยก๊าซเรือนกระจกกันต่อไป ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักที่จำเป็นต่อธุรกิจและก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน กลไก REDD, REDD+ และ NbS ในปัจจุบันทำให้บริษัทน้ำมัน ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติสามารถอ้างได้ว่ากิจกรรมของพวกเขาไม่ได้ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน

สิ่งที่ต้องทำก็เพียงแค่จ่ายเงินให้ผู้ที่อ้างว่าทำกิจกรรมดูดซับคาร์บอนในสถานที่ที่อื่น บริษัทสายการบิน เหมืองแร่ เกษตร และอาหาร เป็นธุรกิจที่ใช้กลไก REDD เป็นกลยุทธ์ในการรักษากระบวนการผลิตที่ใช้พลังงานถ่านหินของตนไว้

อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงมันเป็นไปได้ที่จะชดเชยผลกระทบที่เกิดจากภาวะโลกร้อนที่เกิดจากการปล่อยคาร์บอนจากพื้นผิวโลกที่อาศัยเวลานับล้านปีในการฝังตัว

ต่อให้สมมติว่ากลไก REDD สามารถทำเช่นนั้นได้จริงด้วยการปลูกต้นไม้มากขึ้นหรือป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า เรื่องนี้เป็นมายาคติที่อันตราย

ด้วยการหลอเล่ห์มายาคตินี้ไว้ กลไก REDD สามารถเบี่ยงเบนความสนใจของสาธารณชนไปจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกไปตามปกติและจึงกลายเป็นตัวการของภาวะโลกร้อนไปเสียเอง

ประการสุดท้าย บริษัทที่ปรึกษา องค์กรอนุรักษ์ และ NGO ก็ได้รับผลประโยชน์จากประเทศอุตสาหกรรมและโครงการที่สนับสนุนทุนให้แก่ REDD ด้วยเงินที่ใช้ซื้อคาร์บอนเครดิต นายหน้าซื้อขายที่เชี่ยวชาญด้านกลไก REDD เจ้าของโครงการภาคเอกชน สถาบันรับรองมาตรฐาน และบริษัทตรวจประเมินก็เช่นเดียวกันที่ได้ส่วนแบ่งผลประโยชน์อย่างถ้วนหน้า

สำหรับบริษัทเหล่านี้แล้ว กลไก REDD ก็ไม่เชิงเป็นความล้มเหลวเสียทีเดียว

คือตัวย่อของคำว่า ‘Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation’ หรือกระบวนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการตัดไม้ทำลายป่า

บทที่ 2

REDD อะไรที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังคำว่า R – E – D – D?

ป่าไม้เกี่ยวข้องกับอย่างไรกับการประชุมสุดยอดด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกของสหประชาชาติ?

จากข้อเท็จจริงที่ว่าคาร์บอนพบมากในถ่านหิน น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ เช่นเดียวกับในต้นไม้ ทำให้เกิดแนวคิดเรื่องการลดการตัดไม้ทำลายป่าคือแนวทางที่สำคัญที่จะแก้ปัญหาโลกร้อน

แต่กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ที่ให้คำปรึกษาแก่สหประชาชาติในเรื่องภาวะโลกร้อนได้โต้แย้งว่า เพื่อลดความเสี่ยงจากโลกร้อน เราควรคำนึงถึงปริมาณคาร์บอนในบรรยากาศ มากกว่าที่จะหาแหล่งที่มา สอดคล้องกับบริษัทน้ำมันและประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ นิยมใช้ข้อโต้แย้งนี้เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของสาธารณชนไปจากความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องฝังคาร์บอนไว้ใต้ดินเช่นเดิมแทนการปล่อยสู่บรรยากาศในรูปของคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งหมายถึงการหยุดกิจกรรมขุดเจาะน้ำมัน ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติ

REDD จึงถูกนำมาใช้เพื่อต่ออายุกิจกรรมเหล่านี้โดยอ้างว่าการรักษาป่า (หรือการปลูกต้นไม้เป็นล้านๆ ต้น) จะสามารถแก้ไขความเสียหายที่เกิดจากกิจกรรมการเผาคาร์บอนของมนุษย์ได้ ซึ่งเป็นการเบี่ยงเบนความสนใจที่ก่อให้เกิดอันตราย

ทำไม REDD จึงมีชื่อเรียกอื่น ๆ ที่ต่างกันไป และความแตกต่างระหว่างชื่อเหล่านี้คืออะไร?

คำอธิบายที่ว่า REDD สามารถช่วยลดอัตราการตัดไม้ทำลายป่าได้นั้นถูกเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตั้งแต่เกิด REDD ขึ้นในปี 2005 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของ REDD ที่ได้รับการออกแบบจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

เดิมทีนั้น REDD คือข้อเสนอลดปริมาณคาร์บอนในบรรยากาศด้วยการลดการตัดไม้ทำลายป่าโดยการให้ค่าตอบแทนแก่บริษัทเอกชนที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการตัดไม้

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อ ๆ มาและ REDD ได้เพิ่มกิจกรรมสนับสนุนต่าง ๆ เข้ามาในโครงการและกลายเป็นกิจกรรมหัวหอกที่เชื่อกันในขณะนั้นว่าจะสามารถระดมทุนขนาดใหญ่ได้ กิจกรรมอย่างการปลูกต้นไม้ การอนุรักษ์ป่า และวนเกษตรแบบดั้งเดิม ได้รับการประกาศว่าเป็นโครงการที่สามารถขอรับทุนสนับสนุนจาก REDD ได้

ต่อไปนี้เป็นโครงการ REDD ในรูปแบบที่แตกต่างกัน 5 รูปแบบ :

RED ที่เกิดขึ้นในปี 2005 ซึ่งมุ่งเป้าไปที่ D=deforestation (การตัดไม้ทำลายป่า) มีสมมติฐานซึ่งได้แก่ทุนของ RED จะทำให้การตัดไม้ลดลงโดยการจ้างให้บริษัทที่ทำธุรกิจตัดไม้หยุดกิจกรรมของตนลง

ต่อมาได้มีการเพิ่ม D ตัวที่สองได้แก่ degradation (การทำความเสื่อมโทรมให้แก่ป่า) เข้ามาในปี 2007 เป็น REDD ซึ่งทำให้สามารถให้ทุนแก่ผู้ที่ทำให้ป่าเสื่อมโทรมแต่ยังมีต้นไม้ยืนต้นอยู่ดังนั้นก็ยังสามารถเรียกได้ว่าเป็นป่าตามคำจำกัดความของสถิติสากล ทั้ง RED และ REDD สัญญาที่จะจ่ายเงินให้แก่ใครก็ตามที่วางแผนจะทำลายป่าแต่ยกเลิก จะเห็นได้ชัดว่าระบบค่าตอบแทนเช่นนี้จะทำให้เกิดการแบล็กเมล์ “ถ้าคุณไม่จ่ายเงิน ฉันก็จะทำลายป่า”

หลังจากนั้นไม่นานก็มีการเพิ่มเครื่องหมาย + (บวก) เข้าไปท้ายชื่อเป็น REDD+ ที่สนับสนุนทุนให้แก่บริษัทที่ปลูกป่าหรืออนุรักษ์ป่า เครื่องหมาย “+” คือ ‘การเก็บกักคาร์บอน’ (การปลูกป่า), ‘การจัดการป่าอย่างยั่งยืน’ (การตัดซุงเชิงอุตสาหกรรม) และการอนุรักษ์ป่า (พื้นที่อนุรักษ์) ซึ่งสามารถสมัครขอรับทุนสนับสนุนจาก REDD ได้ เหตุผลเบื้องหลังการใส่เครื่องหมายบวกเช่นนี้มีความแตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการให้เหตุผลว่าเมื่อต้นไม้เติบโตขึ้น ก็จะสามารถดูดซับคาร์บอนที่สูงขึ้นด้วย ดังนั้นการปลูกป่าน่าจะเป็นผลดีต่อสภาพอากาศโลกและบริษัทผลิตไม้ก็จะได้รับเงินพิเศษเพื่อการคัดเลือกไม้ที่จะตัดอย่างเหมาะสมและระมัดระวังมากขึ้นเพื่อมิให้เกิดการตัดที่มากเกินไปจนความจำเป็น

การเพิ่มเรื่องอนุรักษ์เข้าไปในขอบเขตนิยามของ REDD ยิ่งก่อให้เกิดปัญหามากขึ้น เนื่องจากผู้ที่ทำกิจกรรมอนุรักษ์ป่าอยู่ก่อนที่จะเกิดกองทุน REDD แล้วและต้องการสมัครเพื่อขอเงินทุนสนับสนุนจะต้องผ่านเกณฑ์หนึ่งในสองเงื่อนไขต่อไปนี้ :

1. กิจกรรมบางส่วน (เช่น การทำไร่เลื่อนลอย) เป็นการกระทำที่ทำลายป่าและจะต้องหยุดการทำไร่ในลักษณะดังกล่าวเพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนด้านทุน หรือ

2. ป่าในพื้นที่ถูกบุกรุก ซึ่งถ้าปราศจากซึ่งทุนสนับสนุนจาก REDD แล้วก็ไม่สามารถหยุดยั้งการบุกรุกดังกล่าวได้

เงื่อนไขดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้เกิดการเข้าใจผิดว่าชนพื้นเมือง ชุมชนท้องถิ่นคือผู้ที่ทำลายป่าเสียเอง แต่ยังลดบทบาทการเป็นผู้พิทักษ์ป่าของชนพื้นเมือง ชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งเป็นการละเลยบทบาทการเป็นผู้พิทักษ์ป่าของชนพื้นเมือง ชุมชนท้องถิ่นอย่างถูกต้องตามกฎหมายในหลายประเทศ และ REDD กล่าวหาว่าชนพื้นเมือง ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้บุกรุกป่าที่พวกเขาอาศัยอยู่มานานเสียเอง

การเปลี่ยนแปลงขั้นต่อมาได้แก่อำนาจหน้าที่และขอบเขตของ REDD+ โดยให้เหตุผลว่า REDD+ จะต้องครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างใหญ่กว่าพื้นที่ของโครงการใดโครงการเดียว ดังนั้นจึงเกิดโครงการ REDD+ ที่ครอบคลุมทั้งภูมิภาค จังหวัด หรือแม้แต่ประเทศ ที่ REDD+ พิจารณาว่าจะต้องลดการตัดไม้ทำลายป่าลง มิฉะนั้นกิจกรรมตัดไม้ก็จะเพียงย้ายไปดำเนินการที่อื่นต่อ

แม้แต่ข้อตกลงปารีสเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกในปี 2016 ก็ยังอ้างอิงถึง REDD+ รูปแบบนี้เนื่องจากครอบคลุมพื้นที่ป่าต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การถือครอง และรัฐบาลของแต่ละประเทศที่ต้องการเข้าควบคุมกิจกรรมการเก็บกักคาร์บอนไว้ในป่าด้วยกลไก REDD+ และปริมาณคาร์บอนที่โครงการ REDD+ แต่ละโครงการเก็บกักได้ก็ได้นำไปรวมอยู่ในแผนการปลูกป่าคาร์บอนของประเทศ ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยกองทุน The World Bank's BioCarbon Fund เกิดเป็นตลาดคาร์บอนภาคสมัครใจขึ้น

โครงการ REDD+ ในแต่ละภูมิภาคก็ยังมีอิทธิพลในพื้นที่อยู่ถึงแม้ว่าจะรวมเข้ากับแผนระดับชาติแล้วก็ตาม ซึ่งเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อไร เกิดขึ้นได้อย่างไร และจะส่งผลอย่างไรต่อโครงการย่อยอย่างไรนั้นก็ยังไม่มีความชัดเจน

REDD เป็นชื่อที่ไม่เหมาะสมกับการประชาสัมพันธ์เพราะยาวเกินไป เป็นศัพท์เทคนิค อธิบายยาก และแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ได้ยาก

เมื่อเกิดการต่อต้าน REDD และข้อเสียของ REDD เริ่มมองเห็นได้ชัดเจน องค์กรอนุรักษ์ขนาดใหญ่องค์กรหนึ่งก็ได้เริ่มโปรโมท REDD ในชื่ออื่น ซึ่งได้แก่ Nature-Based Solutions (NbS) หรือ Nature Climate Solutions มีความหมายว่าการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ธรรมชาติ

Indigenous REDD หรือ REDD สำหรับชนพื้นเมืองเป็นสัมปทานที่ได้รับการผลักดันโดยชนพื้นเมืองเพื่อให้กลุ่มผู้สนับสนุน REDD ได้ตระหนักว่าการต่อต้านของชนพื้นเมืองต่อการตัดไม้ทำลายป่านี้เองที่ทำให้ป่าบางแห่งเหลือรอดมาได้จนถึงปัจจุบัน

REDD ประเพณีนี้เกิดหลังจากที่มีการเพิ่มงานอนุรักษ์เข้าไปในขอบเขตงานของ REDD

สิทธิทางกฎหมายเหนือดินแดนของชนพื้นเมืองคือความต้องการหลักของชนพื้นเมืองมาโดยตลอดและทำให้ชนพื้นเมืองเข้าร่วมในโครงการ Indigenous REDD ทว่าในกรณีส่วนมากแล้วความต้องการนี้ยังไม่ได้รับการตอบสนอง

ใครคือต้นคิดและใครเป็นผู้สนับสนุน REDD?

จุดเริ่มต้นของ REDD เริ่มที่การประชุมว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของสหประชาชาติ โครงการที่อ้างว่าสามารถลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกด้วยการงดการตัดไม้ทำลายป่า (ยกตัวอย่างเช่นบริษัทผู้ผลิตน้ำมันปาล์มและน้ำมันถั่วเหลืองงดการถางป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก เป็นต้น) ถูกถอดออกจากการซื้อขายคาร์บอนภายใต้พิธีสารเกียวโตในปี 1997 นักเจรจาต่อรองด้านสิ่งแวดล้อมได้ให้เหตุผลไว้ว่า

ประการแรก โครงการเหล่านี้มีความสามารถที่จะผลิตคาร์บอนเครดิตเป็นจำนวนมากจนท่วมตลาดและทำให้ราคาของคาร์บอนเครดิตตกต่ำ

ประการที่สอง เมื่อเกิดไฟป่า โครงการเหล่านี้ก็จะสูญเสียค่าชดเชยการดูดซับคาร์บอนไป (เหตุผลที่ได้แย้งกันในขณะนั้นก็คือการเก็บกักคาร์บอนไว้ในป่านั้นขาดความยั่งยืนที่จำเป็นสำหรับชดเชยก๊าซเรือนกระจกที่ถูกปล่อยออกไปแล้ว)

ประการที่สาม การลดการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่จำกัดในโครงการปลูกป่าคาร์บอนไม่ได้หมายความว่าป้องกันมิให้นักตัดไม้ขยายพื้นที่ดำเนินการไปยังพื้นที่อื่น

ประการสุดท้าย เรายังไม่มีวิธีทางตรงที่ใช้วัดปริมาณคาร์บอนที่เก็บกักไว้ในป่า ดังนั้นตัวเลขที่ใช้กันอยู่ทั่วไปนั้นไม่แม่นยำและไม่น่าเชื่อถือเป็นอย่างยิ่ง

องค์กรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสากลอย่าง Environmental Defense และ Nature Conservancy หรือสถาบันที่ปรึกษาอย่าง World Resources Institute (WRI) ได้ทำการรณรงค์อย่างหนักเพื่อรวมโครงการปลูกป่าคาร์บอนเข้าไปในกลไกการซื้อขายคาร์บอนเครดิตของพิธีสารเกียวโต ในปี 2005 “Coalition for Rainforest Nations” หรือความร่วมมือระหว่างประเทศในเขตป่าฝน ซึ่งนำโดยตัวแทนจากประเทศปาปัวนิวกินีและคอสตาริกา ได้นำเอาแนวคิด RED ดังเดิม (ลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกด้วยการลดการตัดไม้ทำลายป่า) ขึ้นมาเสนอต่อที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกใหม่

การร่วมมือเช่นนี้มักถูกนำไปสื่อสารต่ออย่างผิด ๆ ว่าเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศในเขตป่าฝนในขณะที่ชื่อที่ถูกต้องได้แก่ “ความร่วมมือระหว่างประเทศในเขตป่าฝน” เป็นชื่อที่บ่งบอกถึงความเป็น NGO ดังเดิม ซึ่งคิดขึ้นโดยนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจแห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบียสองคน และหนึ่งในนั้นเป็นชาวปาปัวนิวกินีและเป็นตัวแทนของประเทศในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก

การสนับสนุนด้านทุนจากรัฐบาลของประเทศอุตสาหกรรมอย่างนอร์เวย์ เยอรมนี และสหราชอาณาจักร ทำให้

โครงการ “Coalition for Rainforest Nations” นี้มีบทบาทสำคัญในการทำให้ REDD ฝังรากลึกลงในเวทีประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก ณ เมืองบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย ในปี 2007 ในปีเดียวกันนั้นเอง World Bank ได้ริเริ่มโครงการ Forest Carbon Partnership Facility (FCPF) หรือกลไกสร้างพันธมิตรร่วมโครงการป่าคาร์บอนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อตั้งตลาดคาร์บอนขึ้นโดยเร่งด่วน หลังจากนั้นไม่นานก็ได้ก่อตั้งกองทุน BioCarbon Fund และ Forest Investment Program (FIP) หรือโครงการลงทุนในผืนป่าขึ้น

เมื่อประกอบกับโครงการอย่าง REDD Early Movers (REM) ของรัฐบาลเยอรมันและ International Climate and Forest Initiative (NICFI) ของรัฐบาลนอร์เวย์แล้ว โครงการเหล่านี้เป็นการนำร่องกลไก REDD+ เข้าไปในกลุ่มประเทศในซีกโลกใต้

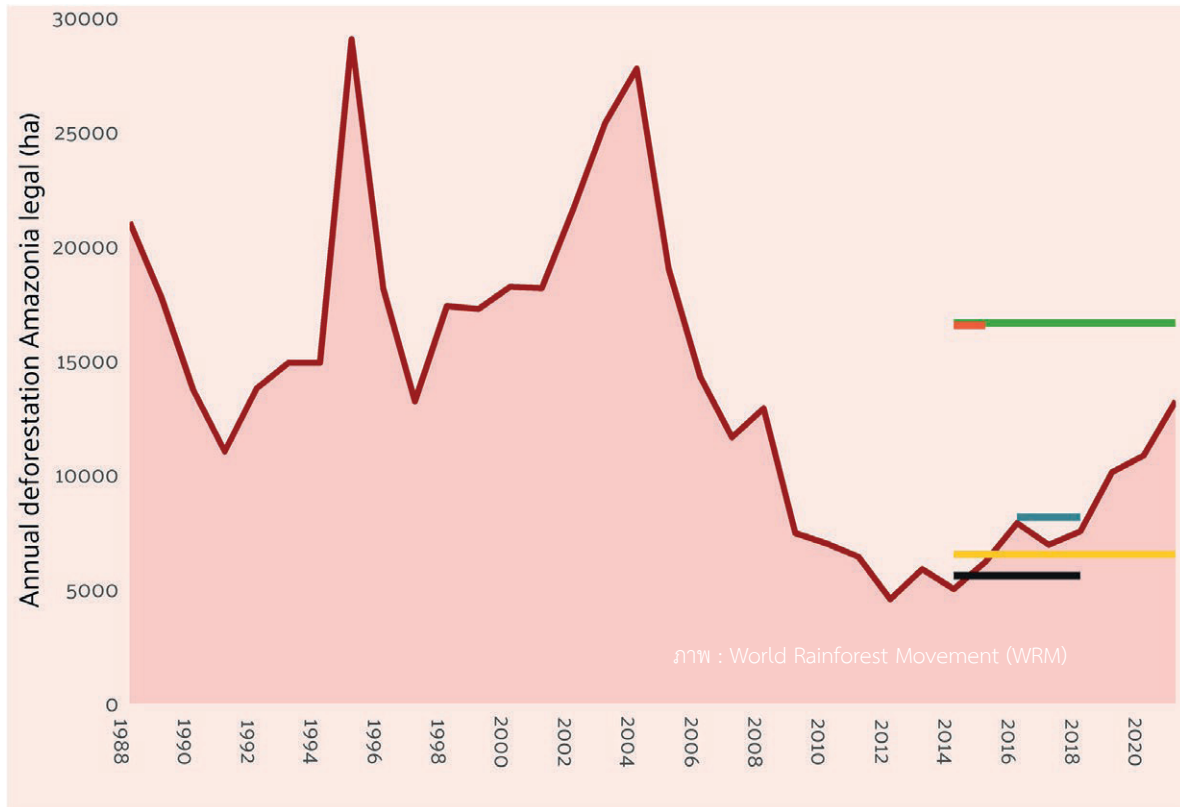
ถึงแม้ว่าในที่สุดแล้วโครงการป่าคาร์บอนก็ไม่ได้รับการบรรจุเข้าในกลไกการซื้อขายคาร์บอนเครดิตของพิธีสารเกียวโต แต่กลไก REDD ก็เกิดขึ้นแทนเพื่อเป็นเครื่องมือทางนโยบายป่าสำหรับนานาชาติ

การสนับสนุนจากรัฐบาลของหลาย ๆ ประเทศและกองทุนเพื่อมนุษยธรรม ทำให้เกิดอุตสาหกรรมใหม่นี้ขึ้น อันรวมไปถึงบริษัทที่ปรึกษา บริษัทผลิตคาร์บอนเครดิตอย่าง Wildlife Works Carbon สถาบันรับรองมาตรฐานอย่าง Climate, Community, and Biodiversity Standards (CCBS) และตัวแทนจำหน่ายคาร์บอนเครดิต

เมื่อตำแหน่งงานเหล่านี้ผูกติดอยู่กับโครงการ REDD ความมีประสิทธิภาพและความตรงต่อวัตถุประสงค์ของ REDD ก็จะถูกลดความสำคัญลงไปในสายตาของผู้ที่สนับสนุนโครงการ REDD ทั้งหมด

บทที่ 3

REDD ยังจ่ายเงินซื้อคาร์บอนเครดิต
ทั้ง ๆ ที่มีการตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มมากขึ้น เป็นไปได้อย่างไร?

ในปี 2019 กองทุน Green Climate Fund ได้จ่ายเงินจำนวน 96.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แก่รัฐบาลบราซิลเพื่อจ้างให้ลดการตัดไม้ทำลายป่า เช่นเดียวกับที่ตั้งแต่ปี 2015 เป็นต้นมา โครงการ REDD Early Movers ของรัฐบาลเยอรมันได้จ่ายเงิน 44 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แก่รัฐบาลบราซิล ทั้ง ๆ ที่การตัดไม้ทำลายป่าในบราซิลยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ นำโครงการ REDD มาใช้

เรื่องเช่นนี้มีใช่เรื่องผิดปกติ เนื่องจากการจ่ายเงินสนับสนุนเป็นไปตามนิยาม “ความสำเร็จ” ที่กำหนดโดย REDD

ในกรณีของ Green Climate Fund และ REDD Early Movers นั้น รัฐบาลของทั้งสองประเทศได้ตกลงกันว่าจะจ่ายค่าตอบแทนตราบโด๊ก์ตามที่มีอัตราการตัดไม้ทำลายป่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในอดีต ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีของบราซิลได้นำค่าสูงสุดของอัตราการตัดไม้ทำลายป่าในปี 2004 และ 2005 มาใช้ ดังนั้นจึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจที่อัตราการตัดไม้ทำลายป่าลดลงเป็นอย่างมากหลังโครงการ REDD เพราะการเลือกใช้ค่าเกณฑ์มาตรฐานโดยรัฐบาลบราซิล

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของการตัดเขตแดนของชนพื้นเมืองและกล่าวหาว่าเป็นต้นตอของการตัดไม้อย่างผิดกฎหมาย เมื่อเริ่มนำ REDD มาใช้รัฐบาลก็หยุดกระทำเหล่านี้และหันมาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ชนพื้นเมืองตามหลักการของ REDD ผลก็คืออัตราการตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มสูงขึ้นอีก

ทำไมรัฐบาลบราซิลจึงยังรับเงินสนับสนุนสำหรับโครงการ REDD อยู่?

เป็นเพราะว่าเลือกเอาระยะเวลาที่มีอัตราการตัดไม้ทำลายป่าสูงมาอ้างอิง แม้ว่าอัตราการตัดไม้ทำลายป่าจะเพิ่มสูงขึ้นหลังเข้าโครงการ REDD ก็ยังถือว่าเป็นความสำเร็จ ตราบโด๊ก์ตามที่ไม่เพิ่มสูงไปกว่าอัตราการตัดไม้ทำลายป่าที่เคยบันทึกไว้ในอดีต

เพราะสมมติฐานคืออัตราการตัดไม้ทำลายป่าอาจเพิ่มสูงกว่าที่ผ่านมาหากปราศจากโครงการ REDD

จะเห็นได้ว่าการจ่ายค่าตอบแทนแก่โครงการ REDD+ ใช้การเทียบเกณฑ์จากอดีต บางโครงการถึงกับใช้เกณฑ์ที่ไม่สมเหตุสมผลกว่า ได้แก่การนำเอาอัตราการตัดไม้ทำลายป่าที่เกิดขึ้นจริงมาเทียบกับอัตราที่สมมติขึ้นหากปราศจากโครงการ REDD ทำให้เจ้าของโครงการสามารถตั้งค่าสมมติได้สูงตามใจชอบเพื่อให้โครงการของตนสามารถรับเงินสนับสนุนต่อไปได้

ยิ่งไปกว่านั้น REDD ยังได้กำหนดวิธีคำนวณค่าตอบแทนที่ทำให้อัตราการตัดไม้ทำลายป่าที่สมมติขึ้นหากปราศจากโครงการ REDD นั้นสูงเกินจริงไปมาก โดยค่าสมมติที่สูง ความแตกต่างระหว่างอัตราที่เกิดขึ้นจริงและอัตราสมมติอย่างมากตามมาด้วยปริมาณคาร์บอนเครดิตที่สามารถนำไปขายได้ที่สูงขึ้นเป็นเงาตามตัว

โครงการ REDD หลายโครงการใช้หลักการนี้ในการคำนวณคาร์บอนเครดิตที่โครงการของตนผลิตได้

ตัวอย่างหนึ่งได้แก่โครงการ REDD ที่บริหารจัดการโดยองค์กร NGO เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ใหญ่ที่สุดได้แก่ The Nature Conservancy (TNC) โดย TNC อ้างว่าหากปราศจากโครงการ REDD แล้ว TNC วางแผนจะตัดไม้ในป่าเพื่อนำมาขายเป็นซุงในปีต่อมา ค่ากล่าวอ้างนี้ไม่น่าเชื่อถืออย่างยิ่ง เพราะอีก 20 ปีต่อมา TNC ได้ระดมทุนเพื่อซื้อที่ป่าจำนวนมากและอ้างว่าเพื่อป้องกันการตัดไม้มาขาย

REDD เป็นเครื่องมือควบคุมที่ดินของชนพื้นเมือง

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากโครงการ REDD และผลกระทบที่มีต่อชนพื้นเมืองนั้นได้รับการบันทึกไว้เป็นจำนวนมาก โดยความขัดแย้งมักเกิดขึ้นบนเขตพื้นที่ทับซ้อน เช่นเมื่อโครงการ REDD กำหนดพื้นที่หนึ่ง ๆ เป็นเขตหวงห้ามโดยเพิกเฉยต่อสิทธิในการทำกินและป่าของชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่กันมาเป็นเวลานานมาแล้ว และเขตหวงห้ามมักห้ามมิให้ผู้ใดบุกรุกเข้ามาเก็บพืชหรือใช้ไฟ บางครอบครัวถูกยึดปศุสัตว์เพราะสัตว์เลี้ยงของตนเข้าไปเล็มหญ้าในเขตหวงห้าม

นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนและสัตว์ป่า ยกตัวอย่างเช่นโครงการ REDD ในเขต Kasigau ในประเทศเคนยา มีรายงานว่า ผู่งช้างป่าบุกเข้ามาทำลายพืชไร่ และชาวไร่ไม่ได้รับการชดเชยจากโครงการหรือทางอุทยานแห่งชาติแต่อย่างใด

นอกจากนี้ REDD ยังทำให้รัฐบาลและองค์กร NGO เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีข้ออ้างเพื่อสนับสนุนการทำให้พาณิชย์อีกด้วย เพราะทำให้ชาวไร่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและทรัพยากรจากนายทุนรายใหญ่ อย่างปุ๋ยเคมี เมล็ดพันธุ์พืชแบบพิเศษที่เพิ่มผลผลิต (อ้างว่าเพื่อชาวไร่จะได้ใช้พื้นที่ปลูกน้อยลง) มากขึ้น

การโปรโมทการทำไร่พาณิชย์เช่นนี้ทำให้บริษัทเอกชนขนาดใหญ่ บริษัทที่ปรึกษา และหน่วยงานรัฐสามารถควบคุมการใช้ที่ดินของชาวบ้านและรวบรวมที่ดินของชาวบ้านเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบตลาดอาหารกระแสหลัก

โดยวิธีการเช่นนี้ โครงการ REDD ทำให้ชาวบ้านค่อย ๆ สูญเสียภูมิปัญญาดั้งเดิม สิทธิ และการควบคุมที่ดินทำกินและวิถีชีวิตของตน

ยิ่งไปกว่านั้น REDD หลายโครงการยังใช้โดรนบินสำรวจการใช้ที่ดินและใครบ้างที่ใช้ที่ดินของโครงการ ซึ่งในบางครั้งอาจเป็นด้านที่ดีเช่นตรวจหาผู้บุกรุกป่าชุมชนอย่างผิดกฎหมายเพื่อลักลอบตัดไม้ ทว่าการใช้โดรนเพื่อการควบคุมการใช้ที่ดินของชนพื้นเมืองนั้นเกิดขึ้นบ่อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ทับซ้อน จะเกิดอะไรขึ้นหากโดรนตรวจพบการตัดไม้เพื่อนำมาซ่อมแซมบ้านเรือนของชนพื้นเมือง? และเจ้าของโครงการ REDD พร้อมทั้งปรึกษาจะสามารถเก็บข้อมูลจากเครื่องมือทำแผนที่ดิจิทัลและแบ่งปันข้อมูลนี้แก่ชาวบ้านผู้ร่วมโครงการหรือไม่? ใครเป็นผู้ที่ควบคุมข้อมูลเหล่านี้?

ไม่ว่าจะเป็นการตั้งเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรหรือการใช้ป่าของชนพื้นเมืองก็ตาม แต่เจตนาของ REDD ในทางปฏิบัติคือการลดทอนอธิปไตยและความมั่นคงอาหารของชนพื้นเมืองไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง และก่ออิทธิพลให้แก่เจ้าของโครงการและที่ปรึกษาเหนือที่ดินป่าที่อยู่ในโครงการ REDD ในการกำหนดมูลค่าทางการเงินให้แก่ต้นไม้ในฐานะที่เป็นหน่วยเก็บกักคาร์บอน

REDD และ “nature-based solutions” ทำให้เกิดการยึดที่ดินทำกินของชาวบ้านมาเปลี่ยนเป็นฐานการผลิตคาร์บอนเครดิตเพื่อการจำหน่าย

REDD เป็นสาเหตุของภาวะโลกร้อน

REDD ทำให้อุตสาหกรรมที่ใช้พลังงานถ่านหินสามารถดำเนินกิจการได้ต่อไปด้วยการชะลอการเปลี่ยนถ่ายระบบพลังงานไปสู่พลังงานสะอาดให้ช้าลง

บริษัทเอกชนที่ได้รับแรงกดดันให้ดำเนินการอะไรสักอย่างเพื่อชะลอภาวะโลกร้อนลงได้หันมาสร้างภาพลักษณ์ของตนว่าเป็นผู้พิทักษ์ป่า บริษัทน้ำมันอย่าง Eni และ Shell ประกาศว่าจะ “ปกป้องและอนุรักษ์ผืนป่า ” (Eni) และ “แนวทาง nature-based solutions จะทำให้บริษัทบรรลุเป้าหมาย net-zero ภายในปี 2050 ” (Shell)

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัตินั้นแตกต่างกันมาก บริษัทเหล่านี้มีได้บรรลุเป้าหมายที่ให้คำมั่นไว้ว่าจะเก็บคาร์บอนไว้ใต้ดินแต่อย่างใด เพราะยังขุดเจาะน้ำมัน ถ่านหิน และก๊าซฟอสซิลออกมาใช้ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของภาวะโลกร้อน

เหตุผลที่บริษัทน้ำมันที่ก่อให้เกิดมลภาวะส่วนใหญ่ของโลกอย่าง Eni และ Shell ให้ความสนใจกับป่า โครงการ REDD และ “nature-based solutions” ก็เพราะโครงการเหล่านี้ทำให้บริษัทสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้

สิ่งที่ต้องทำก็เพียงแค่ประกาศว่าจะผลิตก๊าซฟอสซิลที่ “carbon neutral” ซึ่งขัดกับข้อเท็จจริงที่ว่าพลังงานฟอสซิลไม่สามารถเป็น “carbon neutral” ได้ และกลไกชดเชยการปล่อยก๊าซเรือนกระจกด้วยคาร์บอนเครดิตก็เป็นเพียงการฟอกเขียวของบริษัทน้ำมัน เพื่อให้บริษัทสามารถเผาพลังงานฟอสซิลเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกันต่อไป และกลายเป็นต้นเหตุหลักของปัญหาโลกร้อนเมื่อเทียบกับผลลัพธ์เล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างการช่วยลดการตัดไม้ทำลายป่าเสียอีก

บทที่ 4

คาร์บอนทุกประเภทเหมือนกันหรือไม่? :
คาร์บอนจากฟอสซิล อำนาจ และความรุนแรง

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

สมมติฐานที่สนับสนุนหลักการของ REDD ได้แก่คาร์บอนทุกประเภทส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลกแบบเดียวกันหมดเป็นคำโกหกที่อันตราย ในโลกนี้มีคาร์บอนสองประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ คาร์บอนที่ปล่อยจากพืชหรือ Biotic Carbon และคาร์บอนที่ปล่อยจากการเผาไหม้น้ำมัน ก๊าซ และถ่านหินหรือ Fossil Carbon

สมมติฐานดังกล่าวมิได้ระบุให้ชัดเจนว่าการเผาไหม้น้ำมัน ก๊าซ และถ่านหินทำให้สภาพภูมิอากาศโลกเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังซ่อนความรุนแรง การทำลายล้าง และการละเมิดสิทธิที่เป็นรากฐานของอาณาจักรแห่งพลังงานฟอสซิลไว้ในคราวเดียวกัน

ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในความแตกต่างดังกล่าวให้ชัดเจน

นักวิทยาศาสตร์ยุคเก่าและนักการเมืองสนับสนุนแนวคิดที่ว่าคาร์บอนทุกประเภทส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลกในแบบเดียวกันหมด ไม่ว่าจะเป็น Biotic Carbon หรือ Fossil Carbon ซึ่งเป็นสมมติฐานที่เป็นหลักการพื้นฐานของระบบตลาดคาร์บอนเครดิต REDD+ ‘net zero’ และ ‘nature-based solutions’

ถ้าปราศจากซึ่งสมมติฐานดังกล่าวแล้ว ตลาดคาร์บอนเครดิตจะเกิดขึ้นไม่ได้

เมื่อคาร์บอนจากแหล่งใด ๆ ก็ตามสัมผัสกับออกซิเจนจะทำปฏิกิริยาทางเคมีเกิดเป็นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งถ้ามีในบรรยากาศเป็นปริมาณที่มากเกินไปแล้วก็จะทำให้สภาพภูมิอากาศโลกเสียสมดุล

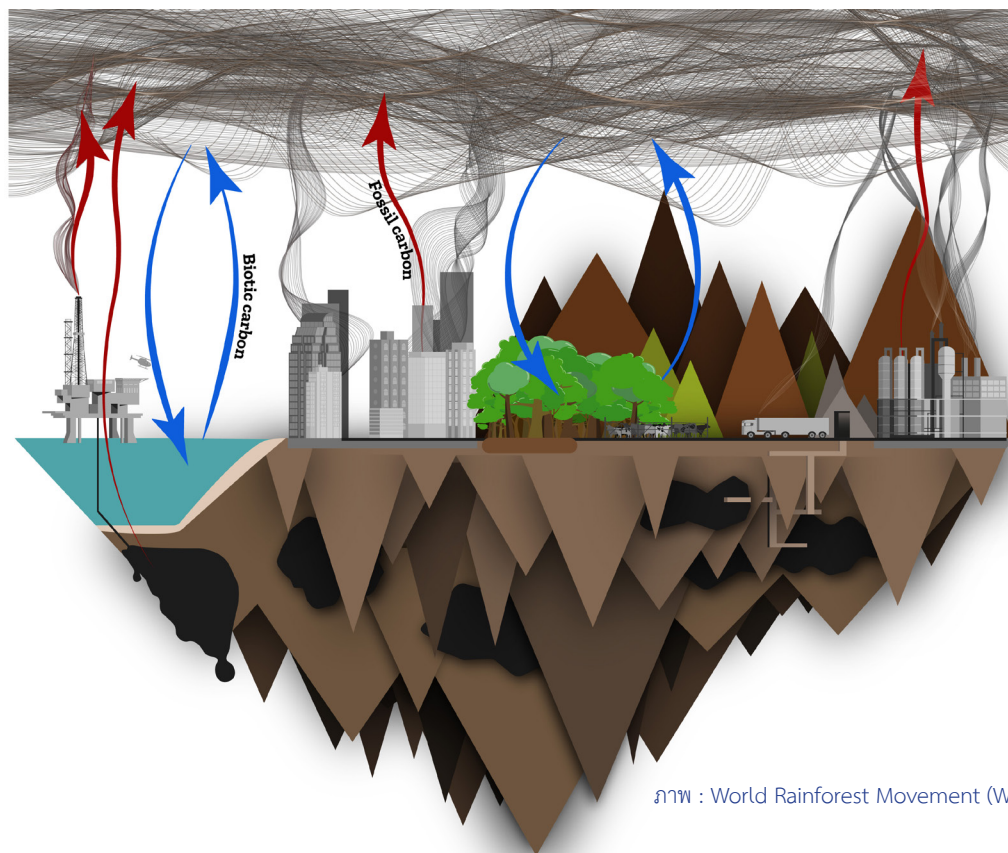
ยิ่งไปกว่านั้นยังเกิดผลกระทบด้านลบทางสังคมได้แก่การใช้ความรุนแรง การยึดที่ดิน และการใช้อำนาจในทางที่ผิดอีกด้วย

ทำไมผู้คนจำนวนมากมายรวมถึงนักวิทยาศาสตร์ของ Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) จึงเชื่อว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างผลกระทบต่อบรรยากาศโลกจากคาร์บอนเหนือพื้นดิน (ต้นไม้) และคาร์บอนจากใต้ดิน (จากการเผาเชื้อเพลิงฟอสซิล)?

แน่นอนว่าการตั้งสมมติฐานว่าคาร์บอนทุกประเภทส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลกในแบบเดียวกันหมดนั้นเป็นเรื่องที่ง่าย เป็นข้อสรุปที่ว่าก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรม โรงกลั่นน้ำมัน การใช้ที่ดิน การขนส่ง การผลิตปูนซีเมนต์ การผลิตพลังงาน และอื่น ๆ นั้นส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลกในแบบเดียวกัน

ดังนั้นความเสียหายของสภาพภูมิอากาศโลกจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากแหล่งหนึ่งสามารถชดเชยได้ด้วยการลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกจากอีกแหล่งหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้นักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมของ UN แปลงค่าปริมาณก๊าซเรือนกระจกประเภทต่าง ๆ มาเป็นค่าคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าหรือ CO₂e ทั้งหมด และค่าเทียบเท่านี้เป็นหลักในการคำนวณการชดเชยคาร์บอน ซึ่งเป็นหลักการที่ผิดเพราะคาร์บอนจากแหล่งกำเนิดที่ต่างกันจะมีค่าที่ไม่เท่ากัน

เราจึงต้องสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างผลกระทบจากการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์จากแหล่งใต้ดินที่สะสมมานานปีในรูปของการเผาไหม้พลังงานฟอสซิลกับผลกระทบจากวงจรคาร์บอนหมุนเวียนเหนือพื้นดินอันเกิดจากการสังเคราะห์แสงของพืช

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

แล้วเรื่องนี้มันสำคัญอย่างไร?

คาร์บอนที่ไหลเวียนอยู่ในอากาศ ในน้ำ และในพืชนั้นเรียกว่า Biotic Carbon ซึ่งสามารถเก็บกักอยู่ในวัตถุอย่างพืชและต้นไม้เป็นการชั่วคราวแล้วจึงกลับสู่บรรยากาศตามธรรมชาติเมื่อเกิดไฟป่า พายุ หรือฝูงแมลง

ทว่าการตัดไม้ทำลายป่าขนาดใหญ่โดยน้ำมือของมนุษย์และการบริโภคพลังงานฟอสซิลเพื่ออุตสาหกรรมและการเกษตรนั้นไปเร่งกระบวนการดังกล่าวให้เร็วขึ้นมาก และทำให้วงจร Biotic Carbon เสียสมดุลเพราะมีปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ที่ปล่อยสู่บรรยากาศมากเกินไป

เมื่อพลังงานฟอสซิลถูกเผาไหม้เป็นระยะเวลานาน ๆ เข้า คาร์บอนที่เกิดจากแหล่งใต้ดินที่การสะสมของซากพืชซากสัตว์มานับล้านปีจะถูกทำลายลง เปลี่ยนรูปไปเป็นการสะสมในบรรยากาศอย่างหนาแน่น กลายเป็นพาหะนำพาพลังงานได้เป็นอย่างดี เพราะฟอสซิลคาร์บอนสามารถดูดซับพลังงานได้ดีกว่าพื้นหรือถ่านหินมาก

ในกระบวนการแปรรูปฟอสซิลคาร์บอนไปเป็นน้ำมันสำหรับขับเคลื่อนกิจกรรมของมนุษย์นั้น มนุษย์จะต้องใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ในการขุดเอาคาร์บอน (น้ำมัน) ขึ้นมาจากแหล่งใต้ดิน เมื่อคาร์บอนที่ถูกเก็บกักอยู่ใต้ดินเป็นระยะเวลา

ยาวนานถูกดูดขึ้นมาเผาไหม้เช่นนี้ ทำให้คาร์บอนแขวนลอยอยู่ในบรรยากาศเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก

ต้นไม้ มหาสมุทร และพื้นดินสามารถดูดซับคาร์บอนส่วนเกินนี้ไว้ได้บางส่วน แต่ไม่ทั้งหมดหรือเร็วพอที่จะรักษาสต็อกคาร์บอนในบรรยากาศโลกไว้ได้ ผลก็คือคาร์บอนปริมาณมหาศาลที่แขวนลอยอยู่ในบรรยากาศโลก และคาร์บอนเหล่านี้ก็จะดูดซับพลังงานแสงอาทิตย์ไว้ ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน

ในปัจจุบัน

นักวิทยาศาสตร์ส่วนมากยอมรับแล้วว่า การเผาไหม้พลังงานฟอสซิลคือสาเหตุหลักของภาวะโลกร้อน อย่างไรก็ตามในการประชุมกำหนดนโยบายต่าง ๆ คาร์บอนต่างประเภทกันยังได้รับการพิจารณาว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลกในแบบเดียวกันหมด ทำให้ที่ประชุมมุ่งเน้นไปที่การหาทางเลือกอื่นที่เทียบเท่ากับปริมาณคาร์บอนในบรรยากาศโลก แทนที่จะใช้วิธีการตรง ๆ ที่ได้ผลที่สุดอันได้แก่การหยุดเผาเชื้อเพลิง

เรื่องนี้ก่อให้เกิดปัญหามากกว่าแนวทางแก้ไข เพราะเมื่อทุกภาคส่วนลงมติว่าคาร์บอนต่างประเภทก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลกในแบบเดียวกันหมด ทำให้นักวิทยาศาสตร์และนักการเมืองประเมินความสำคัญของภาคพลังงานที่มีส่วนทำให้เกิดภาวะโลกร้อนต่ำไปเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการทำลายระบบนิเวศ ความรุนแรง และการใช้อำนาจในทางที่ผิดเพื่อยึดที่ดินทำกินของชาวบ้านมาปลูกป่าคาร์บอนและรักษาธุรกิจพลังงานแบบเก่าไว้

แนวคิดที่ว่าคาร์บอนต่างประเภทกันก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลกในแบบเดียวกันนี้ทำให้บริษัทน้ำมันและอุตสาหกรรมที่ใช้พลังงานฟอสซิลสามารถทำธุรกิจของตนกันต่อไป โดยเพิกเฉยความพยายามสามสิบปีของ UN ในการแก้ปัญหาโลกร้อน

นอกจากนี้ยังใช้คำโฆษณาอย่าง ‘carbon neutral’ หรือ ‘net zero emissions’ มาบังหน้าเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของบริษัทอีกด้วย

สมมติฐานผลกระทบเท่าเทียมช่วยปกป้องอุตสาหกรรมพลังงาน

ระบบทุนนิยมเสรีนั้นต้องพึ่งพาภาคพลังงานเป็นอย่างสูง

ดังนั้นภาวะโลกร้อนจึงเป็นผลลัพธ์ทางตรงการนำพลังงานฟอสซิลจากแหล่งใต้ดินขึ้นมาใช้ สมมติฐานที่ว่าทั้ง Biotic Carbon และ Fossil Carbon ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลกในแบบเดียวกันนี้เป็นเรื่องทางการเมืองล้วน ๆ เพราะทำให้ภาคพลังงานสามารถทำกำไรต่อไปบนความเสียหายของสิ่งแวดล้อมได้

ยิ่งไปกว่านั้นยังทำให้บริษัทพลังงานสามารถเข้าควบคุมที่ดินและโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ เช่นระบบท่อส่ง ถนน ท่าเรือ และแม่น้ำ ที่ใช้ในการขุดเจาะ ผลิต และขนส่งพลังงาน และก่อให้เกิดมลภาวะไปทั่วในพื้นที่ใกล้เคียง โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้

ยกตัวอย่างเช่น บริษัทน้ำมันยักษ์ใหญ่เชลล์อ้างว่าได้ชดเชยคาร์บอนที่ขุดเจาะขึ้นมาใช้โดยการปลูกต้นไม้เป็นจำนวนมาก ซึ่งคำกล่าวอ้างนี้มีจุดผิดอยู่สามประการ

ประการแรก Fossil Carbon มีค่าไม่เท่ากับ Biotic Carbon จึงไม่สามารถนำมาชดเชยกันได้

ประการที่สอง ในขณะที่มีการ ‘ชดเชยคาร์บอน’ กิจกรรมการเผาไหม้พลังงานเชื้อเพลิงก็ยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง

ประการที่สาม การปลูกต้นไม้ในป่านั้น ป่าได้มาอย่างไร เป็นการรุกรานพื้นที่สาธารณะ ป่าชุมชน หรือที่ดินทำกินของชาวบ้านหรือไม่

ดังนั้น สังคมจึงควรตระหนักถึงความผิดพลาดของสมมติฐานที่เป็นพื้นฐานของนโยบายแก้ไขปัญหาลอกร้อนสำคัญ ๆ นี้ และช่วยกันเรียกร้องให้เกิดการแก้ไข มิฉะนั้นแล้วก็หมายความว่าเราปล่อยให้ปัญหานี้ดำเนินต่อไปโดยไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง

บทที่ 5

ยุติสิทธิอาณานิคมคือการยุติ REDD+

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

ก่อนที่จะโครงการ REDD+ จะทำเงินให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้นั้น มันจะต้องแบ่งประชากรโลกออกเป็นสามชนชั้นเสียก่อนได้แก่

ชนชั้นแรก ที่เป็ชนชั้นที่ถูกมองว่ามีหน้าที่อนุรักษ์ป่า เป็นชนชั้นที่อ้างว่าจ่ายเงินเพื่อสร้างความแตกต่างระหว่างการอนุรักษ์ป่าและการปล่อยให้ป่าถูกทำลาย การจ่ายเงินเพื่อแลกกับใบอนุญาตขุดเจาะน้ำมันซึ่งเป็นแหล่งที่มาที่สำคัญของอำนาจและความร่ำรวยของชนชั้นนี้ คนกลุ่มนี้จะต้องลงทุนใน REDD+ เป็นการจ่ายเงิสดังกล่าว เงินทุกดอลลาร์ที่ลงทุนไปใน REDD+ หมายถึง เงินมากกว่าที่ต้องลงทุนไปเพื่อประกันว่าการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลจะยังคงอยู่ต่อไป

ชนชั้นที่สอง ได้แก่ชนชั้นที่ถูกมองว่าปล่อยให้ป่าถูกทำลายถ้าไม่มีเงินทุนจาก REDD+ มารักษาไว้ เพราะชนชั้นนี้ขาดเงินทุนที่ใช้ในการต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่า การทำเหมือง การสร้างเขื่อน และการถางป่าเพื่อทำไร่ หรือเป็นเพราะถ้าไม่มีเงินทุนสนับสนุนจาก REDD+ ก็ไม่สามารถเรียนรู้วิธีการที่ทำให้ป่าสามารถดูดซับคาร์บอนที่ปล่อยออกมาจากกระบวนการเผาเชื้อเพลิงได้ หรืออาจเป็นเพราะว่าเมื่อปราศจากเงินทุนจาก REDD+ แล้ว ชนกลุ่มนี้ก็เป็เพียงนักทำลายป่าโดยกำเนิด ที่มีชีวิตอยู่โดยการถางป่าทำไร่ ตัดไม้ทำฟืน เป็นลูกจ้างนายทุนเจ้าของกิจการค้าไม้หรือเหมืองแร่อย่างไม่รู้เรื่องรู้ราว

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญได้แก่ข้อเท็จจริงที่ว่า การที่จะทำให้โครงการ REDD+ ได้ผลนั้น ชนชั้นที่สองซึ่งเป็กลุ่มที่มีแนวโน้มที่จะนิ่งดูเฉยจะต้องมีอยู่เพื่อทำให้บทบาทของคนกลุ่มแรกที่เป็นนักปฏิบัติเด่นชัดขึ้น มิฉะนั้นเราจะไม่สามารถโต้แย้งได้ว่าทุนจากโครงการ REDD+ ทำให้ป่าอยู่รอด ไม่ใช่ความพยายามของชุมชนท้องถิ่นหรือฝนที่ตกมากขึ้น

ชนชั้นสุดท้าย ได้แก่ชนชั้นที่ถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ยอมรับคำกล่าวอ้างของกลุ่มแรกว่าพวกเขาคือกลุ่มที่ช่วยให้ป่ารอดพ้นจากการทำลายของกลุ่มที่สอง และเป็นกลุ่มที่สำคัญต่อการอยู่รอดของกลุ่มที่หนึ่ง

ลัทธิวินิยมเดิม

เราจะรู้สึกคุ้นเคยกับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่หนึ่งและกลุ่มที่สองเพราะมันเป็นผลพวงของการแบ่งแยกชนชั้นโดยลัทธิล่าอาณานิคมและการเหยียดผิวที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่ามานับศตวรรษ ความแตกแยกของกลุ่ม ที่หนึ่งและกลุ่มที่สองก็เหมือนกับลัทธิจักรวรรดินิยมที่แบ่งแยกผู้พิชิตผิวขาวผู้ซึ่ง “สร้างประวัติศาสตร์” และชนผิวสีผู้ซึ่ง “ไม่มีประวัติศาสตร์” ที่มีชีวิตเพียงเพื่อหากินไปวันแล้ววันเล่าอย่างจืดชืด เช่นเดียวกับความแตกต่างดั้งเดิมระหว่างชาวยุโรปที่ถือครองทรัพย์สินอย่าง “ออกดอกออกผล” และกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่เคย “พัฒนา” ที่ดินของตนเองดังนั้นจึงไม่สมควรมีสิทธิเหนือที่ดินนั้น ตามที่นักคิดอย่างจอห์น ล็อกได้เสนอไว้ แนวคิดเช่นนี้คือสิ่งที่ทุนนิยมสนับสนุนเมื่ออ้างว่า “ความคิดริเริ่ม” และ “ความเฉลียวฉลาด” ของตนทำให้ตนมีสิทธิที่จะทำนาบนหลังคนที่เกียจคร้านหรือฉลาดน้อยกว่า

ในความเป็นจริงแล้วโครงการ REDD+ จะได้ผลดีมากเมื่อนำมาใช้กับลัทธิอาณานิคม ยิ่งคนกลุ่มที่สองไร้สิทธิไร้เสียงมากเท่าใด การทำนายจำนวนต้นไม้ที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้โดยกองทุน REDD+ ก็ง่ายยิ่งขึ้นเท่านั้น REDD+ ไม่เพียงแต่ถูกตั้งขึ้นบนพื้นฐานของการเหยียดเชื้อชาติเท่านั้น แต่ยังมีระบบคอมมิสชันให้กับการพัฒนาที่นำไปสู่การเหยียดเชื้อชาติมากขึ้นไปอีก แต่ทำไม่สิ่งเหล่านี้ไม่ก่อให้เกิดเรื่องอื้อฉาวตามสื่อต่างๆ และโครงการ REDD+ สามารถปกปิดลักษณะที่เหยียดเชื้อชาติเช่นนี้มาได้นานนับปี

การซ่อนตัวอยู่เบื้องหลังคำศัพท์เฉพาะทางเทคนิค

ความลับดังกล่าวคือ carbon accounting หรือการวัดปริมาณคาร์บอน การวัดปริมาณคาร์บอนของโครงการ REDD+ ก็เหมือนกับกฎหมายและวรรณกรรมมูลค่าอาณานิคมคลาสสิก คือมีขึ้นเพื่อประกันความไม่เท่าเทียมกันของคน สิ่งที่แตกต่างกันคือการวัดปริมาณคาร์บอน REDD+ ไม่ได้ป่าวประกาศความสองมาตรฐานของตนอย่างโจ่งแจ้ง แต่ซ่อนตัวอยู่หลังงานเขียนที่เต็มไปด้วยคำศัพท์ทางเทคนิคนับพันๆ หน้า ซึ่งไม่มีการใช้คำว่า “ชนชั้นสอง” หรือ “ชนชั้นหนึ่ง” ไม่ใช้คำว่า “ไร้ค่า” เมื่อกล่าวถึงที่ดินของชนชั้นสอง หรือคำว่า “ที่ดินที่ถูกใช้อย่างเต็มไปด้วยประสิทธิผล” เมื่อกล่าวถึงที่ดินของชนชั้นหนึ่ง แต่จะใช้คำว่า “ข้อมูลพื้นฐาน” และคำว่า “โครงการที่สนับสนุนทุนโดย REDD+” อันที่จริงแล้วคำว่า “ข้อมูลพื้นฐาน” คือรหัสลับของคำว่า “ชะตากรรม” ข้อมูลพื้นฐานคือสิ่งใดก็ตามที่เจ้าของอาณานิคมคิดว่าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เว้นแต่ว่าพวกเขาจะมาถึงและทำการเปลี่ยนแปลงเสียเอง ซึ่งอาจเป็นธรรมชาติที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ของชนชาวป่า หรืออาจเป็นสิ่งที่จอห์น ล็อกมองอเมริกาว่าเป็นอาณาเขตที่มีชะตากรรมที่จะต้องคงความป่าเถื่อนจนกระทั่งชนผิวขาวมาถึงหรืออาจเป็นการรุกราน “พื้นที่ที่ควรเสียสละได้” อย่างไม่หยุดยั้งของทุนนิยมเพื่อแสวงหาทรัพยากร

ในกรณีใดๆ ก็ตาม “ข้อมูลพื้นฐาน” ของการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่โครงการ REDD+ ก็ยังสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้โดยวิธีการทางสถิติอย่างเช่นโมเดลทางเศรษฐศาสตร์ ภาพถ่ายดาวเทียม การวัดขนาดต้นไม้ หรือ linear extrapolation จากการสุ่มตัวอย่างอยู่เสมอ ผู้ตรวจวัดปริมาณคาร์บอนของ REDD+ มีความตั้งใจอย่างมีอาชีพที่จะตั้งสมมติฐานว่าพวกเขาสามารถทำนายสภาพในอนาคตของป่าที่ชนชาวป่าอาศัยอยู่แบบเดียวกับที่นักเคมีสามารถทำนายผลของปฏิกิริยาทางเคมีได้

ส่วนโครงการ REDD+ นั้นมีความแตกต่างออกไป ภายใต้กฎของการวัดปริมาณคาร์บอน สิ่งที่จะเกิดขึ้นกับโครงการ REDD+ คือจะไม่สามารถทำนายผลโครงการโดยใช้วิธีการทางสถิติจากพฤติกรรมของที่ปรึกษาหรือการลงทุนใน REDD+ ครั้งที่ผ่านมา (ต่างจากข้อมูลพื้นฐานตรงที่โครงการ REDD+ ไม่มีลักษณะร่วมจากอดีต ในขณะที่ชนชาวป่าถูกจำกัดโดยข้อมูลสถิติ แต่นักลงทุนของ REDD+ ไม่เป็นเช่นนั้น) ผลก็คือเงินทุนที่สนับสนุนโดยโครงการ REDD+ จะไม่สามารถคำนวณได้ และทำให้ไม่สามารถขออนุญาตปล่อยคาร์บอนได้ที่ปรึกษาของ REDD+ และบริษัทและรัฐบาลของประเทศเจ้าของโครงการคงจะไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งถ้าการวัดปริมาณคาร์บอนคือการทำนายพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการคาร์บอนในอนาคตให้เป็นเลขตัวเดียวบนพื้นฐานของข้อมูลในอดีตที่ไม่แน่นอน อย่างไรก็ตามชนชาวปาก็คงจะนิ่งเฉยในขณะที่บรรดา

ผู้ตรวจวัดคาร์บอนพยายามขู่พวกเขาว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับที่ดินของพวกเขาในอนาคตถ้าไม่ยอมรับโครงการ REDD+

ในหลายๆ ทางแล้ว การวัดปริมาณคาร์บอนของ REDD+ เป็นเพียงกิจกรรมล่าอาณานิคมอีกกิจกรรมหนึ่งในประวัติศาสตร์ โดยการจัดการกับชนเจ้าของป่าอย่างไม่เป็นธรรม และผู้ตรวจวัดปริมาณคาร์บอนก็จะลบสิ่งที่ไม่น่าจดจำออกไปจากบันทึกของตนในภายหลัง REDD+ ที่ปราศจากลัทธิล่าอาณานิคมนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้พอๆ กับการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่ใช้วิธีการล่าอาณานิคม

ข้อวิพากษ์วิจารณ์เรื่อง REDD+

ลักษณะการเหยียดเชื้อชาติในการวัดปริมาณคาร์บอนของ REDD+ นั้นมีความลึกซึ้งเกินกว่าเพียงแค่ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ตรวจวัดปริมาณคาร์บอนมักเป็นชนผิวขาว ประเด็นที่แท้จริงนั้นคือการวัดปริมาณคาร์บอนของ REDD+ มีลักษณะเป็นลัทธิอาณานิคมไม่ว่าจะใช้คนผิวดำ เหลือง หรือแดงมาเป็นผู้ตรวจวัดคาร์บอนก็ตาม และยังโครงการ REDD+ ได้ผลดีเท่าไรก็ยิ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าเงินทุนของ REDD+ สร้างความแตกต่างได้ จึงเป็นการสนับสนุนลัทธิอาณานิคมไปในตัว

เราจะเห็นความย้อนแย้งในเรื่องนี้เมื่อโครงการ REDD+ พยายามนับเอากลุ่มชาติพันธุ์และชนวนาชาวไร่ไว้ในกลุ่มปกป้องป่าแทนที่จะเป็นกลุ่มที่ใช้ทรัพยากรป่าอย่างขาดความรับผิดชอบ REDD+ ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากตั้งสมมติฐานว่าวิถีของชนชาวป่าดั้งเดิมนั้นไม่ว่าจะดีอย่างไรก็ตามแต่ยังไม่ดีพอถ้าขาดการสนับสนุนด้านทุนจาก REDD+ แต่ทว่าเงินทุนของ REDD+ ต้องการการนับโมเลกุลคาร์บอนเพื่อนับจำนวนสิทธิในการปล่อยก๊าซที่ REDD+ จะจัดสรรให้แก่อุตสาหกรรมน้ำมัน ซึ่งหมายความว่าวิถีของชนชาวป่าที่มีประโยชน์จะต้องถูกนำมาวางแผน ตรวจวัด จัดคอนเซ็ปใหม่ จัดโครงสร้างใหม่ รับการอนุมัติ และจ่ายค่าธรรมเนียมให้แก่สถาบันรับรองของชนผิวขาว สถาบันซึ่งทำสัญญากับบริษัทพลังงานเพื่อประกันว่าการสำรวจและขุดเจาะพลังงานที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อกลุ่มชาติพันธุ์นั้นจะยังคงดำเนินต่อไป

จะเห็นได้ว่าสิ่งเหล่านี้คือ “อาหารเสริมของชนผิวขาว” ที่ทำให้เงินทุน REDD+ ไหลมาเหมาะสมอย่างต่อเนื่อง แต่มิใช่ว่าองค์การการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์จะถูกทอดทิ้งเสียเลย ภายใต้โครงการ REDD+ นั้น วิถีชีวิตที่อาศัยอยู่กับป่าของกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มชนวนาชาวไร่ยังคงได้รับการยอมรับก็ต่อเมื่อได้รับการสอนให้ดำเนินการบริหารจัดการด้วยวิธีการให้สิทธิในการปล่อยมลพิษในราคาถูกแก่ชาติมหาอำนาจ

นี่คือเหตุผลว่าทำไมเราจึงต้องยกเลิก REDD+ ไม่ใช่เพียงแค่ปฏิรูป การปฏิรูปมีแต่จะแก้ปัญหอย่างไม่ถูกจุดเช่นเก็บ “ข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้องแม่นยำขึ้น” หรือออกแบบ “REDD+ สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์” ซึ่งมีแต่จะทำให้ลัทธิอาณานิคมยิ่งแข็งแกร่งขึ้นและการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์ป่าอย่างแท้จริงยิ่งอ่อนกำลังลง และพอถึงเวลาที่ผู้สนับสนุนแนวคิดเรื่อง carbon offset มาอย่างยาวนานพบว่าพวกเขาไม่สามารถปกป้องแนวคิดนี้ได้อีกต่อไป ก็จะเป็นเวลาเดียวกันที่ผู้ต่อต้าน REDD+ จะมีพลังมากขึ้นที่จะยุติสถาบันเหล่านี้ไปตลอดกาล

บทที่ 6

เราได้สูญเสียเพียงแคที่ดินทำกินเท่านั้น
แต่ยังสูญเสียอัตลักษณ์ด้วย

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

บทสัมภาษณ์สมาชิกเครือข่ายสิ่งแวดล้อมและชนพื้นเมืองและสมาชิกคณะกรรมการที่ปรึกษาของ WRM นาย Tom Goldtooth

ในการทำความเข้าใจความหมายของ REDD+ ที่มีต่อชาวบ้าน ชนพื้นเมือง และการต่อสู้ดิ้นรนของคนเหล่านี้ เราจะต้องพิจารณาผลกระทบจากกลไกนี้ในประวัติศาสตร์ระยะยาวของชนพื้นเมือง ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์การต่อต้านลัทธิอาณานิคม การเหยียดเชื้อชาติ ทุนนิยมเสรี และโลกาภิวัตน์

จากแง่มุมดังกล่าว การต่อต้านกลไก REDD+ มิได้เกิดขึ้นเพื่อปกป้องชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในป่าเขตร้อนเท่านั้น แต่เพื่อความยุติธรรมของสังคมโลกด้วย เครือข่าย World Rainforest Movement (WRM) จึงได้พูดคุยกับ Tom Goldtooth จากเครือข่ายสิ่งแวดล้อมและชนพื้นเมือง

WRM: โปรดแนะนำตัวเองว่าคุณเกี่ยวข้องกับ REDD+ ได้อย่างไร เมื่อคุณไม่ได้มาจากภูมิภาคป่าเขตร้อนหรือโครงการ REDD+

Tom: ผมได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนชนพื้นเมืองและชาวบ้านในปี 1998 ในการประชุมเกี่ยวกับภาวะโลกร้อนของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมและชนพื้นเมืองที่ผมทำงานอยู่ ผมคิดว่าเป็นเรื่องดีที่ผู้คนรับทราบว่ารัฐบาลสหรัฐฯ รับรองสิทธิและอธิปไตยบางประการของชนพื้นเมือง 574 เผ่า รวมไปถึงชนเผ่าในรัฐอลาสก้า

เครือข่ายสิ่งแวดล้อมและชนพื้นเมืองเป็นองค์กรของชุมชนเองที่มีได้ใช้ระบบเลือกตั้งผู้นำ แต่ใช้วิธีตามธรรมเนียมเก่าแก่ของเราเอง

ในช่วงศตวรรษ 1700- 1800 เราขัดแย้งกับผู้ตั้งรกรากผิวขาวจากยุโรปเป็นอย่างมาก แรกเริ่มเราได้แสดงท่าทีเป็นมิตรต่อผู้อพยพเหล่านั้นพอสมควรเพราะนั่นเป็นธรรมชาติของเรา แต่ไม่นานเราได้รู้ว่าคนเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายจะยึดที่ดินของเรา และเป็นที่ทราบกันดีว่าการล่าอาณานิคมมีจุดเริ่มต้นที่โบสถ์คริสต์ เพราะนักล่าอาณานิคมจะไม่สามารถดำเนินการยึดที่ดินขนาดใหญ่ ๆ ได้หากปราศจากการอนุญาตจากโบสถ์ กฎหมายระหว่างประเทศในขณะนั้นเป็นกฎหมายที่ชาวยุโรปร่างขึ้น ซึ่งระบุไว้ว่าการยึดที่ดินทั้งทวีปใหม่โดยมิได้รับอนุญาตจากโบสถ์นั้นเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

ชนผิวขาวประมาณเราว่าเป็นชนป่าเถื่อน และไม่มีจิตวิญญาณเช่นมนุษย์ ดังนั้นจึงมีฐานะที่ต่ำกว่ามนุษย์ การโฆษณาชวนเชื่อนี้เองที่ทำให้เกิดการล่าอาณานิคมขึ้น การทำความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ เราไม่เพียงแต่จะต้องเข้าใจพื้นเพของชนพื้นเมืองในอเมริกา แต่จะต้องเข้าใจกระบวนการที่เกิดขึ้นในดินแดนอย่างป่าเมซอนและป่าเขตร้อนอื่น ๆ ที่มีชนพื้นเมืองอาศัยอยู่ด้วยเช่นกัน

ประวัติศาสตร์แห่งการยึดที่ดินนั้นเกิดมายาวนาน ประเด็นปัญหาที่ดินมักรวมถึงแหล่งทรัพยากรและมุมมองที่มีต่อธรรมชาติของมนุษย์ ยกตัวอย่างเช่น ผู้ตั้งรกรากชาวยุโรปที่มาถึงทวีปอเมริกาต้องการต้นไม้ตามชายฝั่งตะวันออกเพื่อสร้างกองเรือเพื่อการค้าขายโดยบริษัทขนส่งต่าง ๆ และคนส่วนมากก็ไม่รู้ว่คนเหล่านี้ได้ตัดไม้ทำลายป่าในยุโรปมานับร้อยปีเพื่อใช้ต่อเรือและผลิตสินค้าอื่น ๆ ชาวสเปนมักมุ่งหาแร่ธาตุอย่างทองคำ ส่วนชาวดัตช์ก็มีแหล่งผลประโยชน์ของตนเอง ทั้งหมดนี้มาจากลัทธิอาณานิคมทั้งสิ้น

จากข้อเท็จจริงเหล่านี้ เครือข่ายของเราได้รับมอบหมายให้พิจารณาประเด็นปัญหาโลกร้อนตั้งแต่ปี 1998 กรุงบัวโนสไอเรสเป็นการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกครั้งแรกที่ผมเข้าร่วมพร้อมกับชนพื้นเมืองอีกเพียง 4 คน ในเวลานั้นผมยังไม่ค่อยเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการชดเชยคาร์บอน แต่เมื่อได้เข้าร่วมประชุมบ่อยครั้งเข้าและได้รับรู้เกี่ยวกับกลไกการซื้อขายคาร์บอนเพื่อชดเชยการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและกลไก Clean Development Mechanism (CDM) ที่ทำให้ผมสนใจมาก เพราะการทำงานของเครือข่ายของเรานั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงสหรัฐอเมริกาหรือแคนาดาเท่านั้น แต่ยังประสานกับกลุ่มชาติพันธุ์ในซีกโลกใต้อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ที่เริ่มจากการก่อตั้งเวทีประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพหรือ UN Convention of Biological Diversity (CBD) ในต้นทศวรรษ 1990 นั้น ประเด็นสำคัญส่วนใหญ่เกี่ยวกับสารเคมี พิษ กากนิวเคลียร์และการกลบฝังให้ที่ดินของชนพื้นเมือง

เมื่อเวลาผ่านไป เราเริ่มคุ้นเคยกับคำว่าความไม่ยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม และขยายประเด็นนี้ไปยังเครือข่ายของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวน 574 เผ่าทั่วโลก รวมถึงนอกทวีปอเมริกาด้วย

คำว่าความไม่ยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมนี้ได้รับการนิยามขึ้นจากกรอบดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาความไม่ยุติธรรมที่เราได้รับจากรัฐบาลอเมริกัน สิ่งที่เราเห็นว่ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ชนผิวขาวเห็นเป็นเพียงแหล่งทรัพยากรที่จะนำออกมาใช้ได้ ชนพื้นเมืองที่เป็นผู้ใช้ภูมิปัญญาโบราณในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติสอนเราอยู่เสมอว่าไม่ควรมองว่าธรรมชาติคือแหล่งทรัพยากร และไม่ควรวัดค่าธรรมชาติเป็นเงินตราอย่างที่ทุนนิยมของชาวตะวันตกทำ

เครือข่ายของเราที่เกิดขึ้นจากตัวแทนชุมชนท้องถิ่นและชนพื้นเมืองยังคงยึดถือแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ได้รับจากบรรพชนเช่นนี้มาโดยตลอดตั้งแต่ยุคโบราณกาล

ตั้งแต่เราเชื่อมโยงกับเครือข่ายสิ่งแวดล้อมและชนพื้นเมืองจากอเมริกาใต้ แอฟริกา และฟิลิปปินส์เป็นต้นมา เราก็ได้ศึกษาประเด็นปัญหาของพวกเขา เพราะเราต้องการค้นหาและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่พี่น้องของเราในซีกโลกใต้

นี่คือเหตุผลที่ผมรับคำเชิญเข้าประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกในเดอร์บัน ผมได้เห็นแผนการตั้งรับปรับตัวต่อปัญหาโลกร้อนที่สหประชาชาติรวบรวมมาจากแต่ละประเทศ และได้เห็นการพูดคุยเกี่ยวกับแผนการตั้งตลาดคาร์บอนราวกับว่าตลาดคาร์บอนจะสามารถช่วยรักษาโลกและผู้คนจากภาวะโลกร้อนได้ และพยายามพูดให้เราเชื่อว่ากลไกนี้จะแก้ปัญหาโลกร้อนได้

ผมเคยระมัดระวังในข้อมูลที่ได้รับจากรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกามาแล้ว จึงยังระมัดระวังในสิ่งที่การประชุมสหประชาชาติซึ่งประกอบไปด้วยแนวคิดจากรัฐบาลต่าง ๆ ธนาคารโลก องค์กร NGOs และภาคเอกชนเสนอมานี้

สัญญาณเตือนภัยส่วนตัวของผมดังขึ้น ในการประชุมครั้งนี้เองที่ผมได้รับทราบพิธีสารเกียวโตและการอภิปรายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับป่าและความพยายามที่จะไม่ให้ป่าตกไปเป็นเครื่องมือสร้างการชดเชยคาร์บอน และผมได้เรียนรู้ว่า CDM เป็นกลไก

ชดเชยคาร์บอนที่ใหญ่ที่สุดในโลกที่กำลังหมายตาผืนป่าให้เป็นแหล่งดูดซับคาร์บอน ซึ่งทำให้ผมกังวลเป็นอย่างยิ่ง

ผมมีพื้นเพจากชุมชนชาวป่าที่อยู่รอบ ๆ ทะเลสาบใหญ่บนเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างสหรัฐอเมริกาและแคนาดา ผมเกิดมาอยู่กับป่าและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างป่าและมนุษย์ ต้นไม้มีจิตวิญญาณ

ภูมิปัญญาโบราณของเราสอนให้เรารู้ว่าต้นไม้หายใจได้ ดังนั้นผมจึงเข้าใจแนวคิดของการดูดซับคาร์บอน แต่ต่อมาไม่นานผมก็ได้เรียนรู้ว่าชนชาวป่าในเขตซีกโลกใต้กำลังตกอยู่ในอันตรายจริง ๆ จากการยึดที่ดินเพื่อใช้เป็นแหล่งดูดซับคาร์บอนและ CDM และผมต้องเรียนรู้คำใหม่ ๆ จากนักวิชาการชาวตะวันตกอย่าง Afforestation หรือ Reforestation (การฟื้นฟูป่า) และเพราะเหตุใดที่การฟื้นฟูป่าจึงกลายมาเป็นวิธีการแก้ปัญหาโลกร้อนของ CDM

เมื่อมีการใช้คำเรียกป่าเสียใหม่ว่าป่าคาร์บอนเครดิตแบบตรง ๆ เราก็เริ่มปรับตัวกับมัน แต่แล้วก็มี RED, REDD, แล้วก็มี REDD+ ตามมาอีก

เช่นเดียวกับ CDM ที่ REDD+ นั้นเป็นโครงการที่เสนอโดยธนาคารโลก

ผมเริ่มศึกษากลไกทางการเงินที่เป็นพื้นฐานของแนวทางแก้ปัญหาแบบผิด ๆ นี้และเริ่มหาทางช่วยเหลือพี่น้องของเราทางใต้ให้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการถูกยึดที่ดินด้วยการศึกษาที่มาของ CDM ซึ่งเป็นต้นตอของปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาเหล่านี้ที่เกิดจากธนาคารโลกและองค์กรเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ ที่สนับสนุนโลกาภิวัตน์และทุนนิยมเสรีและอยู่เบื้องหลังปัญหาที่คล้ายคลึงกันนี้ในซีกโลกเหนือ และความน่าเกลียดน่าชังทั้งหลายก็เริ่มปรากฏออกมาให้เห็น

ส่วนหนึ่งของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมและชนพื้นเมืองคือการสร้างความร่วมมือกับชนผิวสีชายขอบในสหรัฐฯ และสร้างเครือข่ายในระดับนานาชาติเพื่อต่อสู้กับระบบทุนและโลกาภิวัตน์ เรื่องนี้จึงนำเราเข้ามาสู่การต่อสู้เพื่อต่อต้านโครงการ REDD+ และเป็นสัญลักษณ์แห่งการต่อต้านของเราเนื่องจากการต่อต้านทุนและโลกาภิวัตน์และการต่อต้านตลาดคาร์บอน นั่นถือเป็นเรื่องเดียวกัน

ถ้าตลาดคาร์บอนเป็นส่วนหนึ่งของลัทธิล่าอาณานิคมแล้ว ก็ไม่น่าแปลกใจที่การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกในปี 2007 ที่บาห์ลี ธนาคารโลก สหประชาชาติ และองค์กรเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ หาวิธีการต่าง ๆ นานาที่จะทำให้การชดเชยคาร์บอนเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผล ซึ่งรวมไปถึงคำนิยามที่แปลกประหลาดของ REDD+ ที่ผมรู้สึกว่ามันประกอบด้วยข้อมูลที่ผิด ๆ ทำให้เกิดความสับสนและความขัดแย้ง

แน่นอนว่าองค์กรอนุรักษ์ขนาดใหญ่อย่าง WWF อยู่เบื้องหลังการดำเนินการดังกล่าว และชนพื้นเมืองก็เริ่มถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ร้ายในการนี้ แม้ในขณะนี้กลุ่ม NGO ก็ยังพยายามที่จะหาชนพื้นเมืองที่เป็นมิตรมาเป็นแนวร่วม แล้วจึงทำให้แตกแยกกันเอง

ตัวอย่างเช่นนี้เห็นได้ทั่วไปในอเมริกา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแม้แต่ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกที่บาห์ลีเอง ผมไม่แปลกใจที่ NGO สายอนุรักษ์ที่อยู่เบื้องหลังเริ่มต้นด้วยความพยายามสร้างบทบาทให้ตนเองเป็น ‘สถาบันรับรองโดยบุคคลที่สาม’ และแสดงจุดยืนว่าจะทำเงินจากโครงการ REDD+ ซึ่งพวกเขาก็ทำเช่นนั้นจริง ๆ

องค์กรอย่าง Conservation International (CI), WWF, Environmental Defense Fund (EDF) และอื่น ๆ ที่มีที่ทำการอยู่ในดีซีนี่เองได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อออกแบบกลไกชดเชยคาร์บอนและรับรองโครงการด้วยหลักการที่ผิดๆ

WRM: คุณกล่าวว่า REDD+ กลายมาเป็นสัญลักษณ์แห่งการต่อต้านของคุณอย่างกว้างขวาง โปรดอธิบายประเด็นนี้ให้เราฟังด้วย

ผมได้กล่าวถึงลัทธิอาณานิคม และโครงการของลัทธิอาณานิคมอย่าง REDD+ ที่ก่อตั้งขึ้นบนพื้นฐานของตรรกะการพัฒนา และใช้โมเดลที่ประเทศในซีกโลกใต้สามารถเดินตามรอยทุนนิยมตะวันตกเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจน แต่สำหรับเราที่เป็นชนพื้นเมืองในอเมริกานั้นเรารู้ดีว่า REDD+ ไม่เป็นความจริง และก็เป็นเช่นนั้นมาโดยตลอดตั้งแต่สงครามโลกแล้ว

ดังนั้นผมจึงคิดว่าน่าจะเป็นการดีที่ผมเองที่มาจากกันบังของสัตว์ร้ายตัวนี้ (สหรัฐอเมริกา) จะทำความเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างลัทธิอาณานิคมและการพัฒนา

ผลกระทบที่มีต่อชนพื้นเมืองนั้นลึกซึ้ง

REDD+ เป็นเพียงโครงการต่อเนื่องของลัทธิอาณานิคม ทุนนิยม และการแสวงหากำไรบนความพินาศและความรุนแรง ผลกระทบจากโครงการ

REDD+ มิได้เกิดขึ้นเพียง 15 ปีที่ผ่านมาเพราะ REDD+ นั้นฝังตัวอยู่ในระบบมากกว่า 500 ปีแล้ว จากมุมมองของผมที่อยู่ในซีกโลกเหนือ REDD+ นำมาซึ่งรอยแผลในประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคการล่าอาณานิคมโดยชนผิวขาวขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นลัทธิที่ไม่เพียงแต่ยึดที่ดิน ต้นไม้ แหล่งน้ำ ภูเขา และทุ่งหญ้าของเราเท่านั้น แต่ยังยึดเอาอัตลักษณ์ของเราไปอีกด้วย โดยการนำเอาคริสต์ศาสนาเข้ามาแทนที่ขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของเรา ยกเลิกภาษาของเรา ช่มชืดและฆ่าเด็ก ๆ ของเราในโรงเรียนกินนอนในแคนาดา ซึ่งเป็นเรื่องที่ร้ายแรงมาก

ถ้าเราเปรียบเทียบ 15 ปีที่ผ่านมาของระบบโลกาภิวัตน์กับ 500 ปีแห่งผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตของชนพื้นเมืองอย่างเรานั้นก็จะพบว่าแทบจะไม่มีอะไรที่แตกต่างกัน

ผมเป็นห่วงว่ากลไกตลาดคาร์บอนและการแบ่งผลประโยชน์นี้จะทำให้คนของเราแตกสามัคคีกัน และส่งผลกระทบไปถึงความสามัคคีกันในระดับประเทศ ภูมิภาคและโลก พวกเราหลายคนทำงานกันมาแล้วกว่ายี่สิบปีด้านการรณรงค์สิทธิชนพื้นเมืองต่อสหประชาชาติ ซึ่งไม่ได้เป็นเรื่องที่ง่ายเลย และเมื่อเราได้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับ REDD+ ที่กำลังถูกใช้เป็นเครื่องมือแบ่งแยกและปกครอง ก็ยิ่งกังวลมากขึ้น

เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องที่ใหม่เลย เคยมีมาแล้วที่รัฐบาลอเมริกาและบริษัทเอกชนร่วมมือกันใช้กลยุทธ์นี้แบ่งแยกและปกครองเรา ถ้ากลุ่มชนพื้นเมืองถูกทำให้แตกสามัคคีกันเช่นนี้แล้ว การแก้ไขปัญหาลอกเลียนอย่างที่เป็นรูปธรรมและอย่างมีส่วนร่วมก็จะเป็นเรื่องที่ทำได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่กลุ่มผู้สนับสนุน REDD+ ต้องการ

WRM: เพื่อตอบโต้ข้อวิจารณ์ต่าง ๆ กลุ่มผู้สนับสนุน REDD+ ได้ประดิษฐ์ Cancun safeguards, best practices, certification standards, participatory REDD+, และอื่น ๆ ขึ้นเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน คุณมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้?

ผมมองมาตรการเหล่านี้ว่าเป็นเพียงเครื่องอำพรางความจริงและทำให้พี่น้องของเราเราสับสน เพื่อให้ดูเหมือนว่าพวกเขาเป็นห่วงและรับผิดชอบต่อเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้โครงการของตนดูดีและลบภาพลักษณ์ของการทำลายล้างและความรุนแรง

พวกเขาไม่ได้เล่าข้อเท็จจริงให้ชุมชนที่อาศัยอยู่ในป่าอเมซอนฟังว่าเงินค่าจ้างปลูกป่ามาจากบริษัทที่ปล่อยมลภาวะไม่ได้เล่าให้ฟังว่าในทีโกลออกไปยังมีโรงกลั่นน้ำมันที่ปล่อยมลภาวะและก๊าซเรือนกระจกสู่บรรยากาศโลกที่นำความเจ็บป่วยและแม้แต่ความตายมาสู่ชุมชนที่รับเงินเหล่านั้น และไม่ได้เล่าให้ฟังว่าผลกระทบจากความรุนแรงและความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเหล่านี้เกิดจากโครงการ REDD+

ผมได้พูดคุยกับชนพื้นเมืองบางกลุ่มหลังจากที่องค์กรอย่าง EDF หรือ Conservation International (CI) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และถามพวกเขาว่า “พวกเขาบอกคุณรีเปเลว่าเงินมาจากไหน?” และพวกเขาตอบว่า “ไม่ได้บอกนะ ผมเข้าใจว่าเงินมาจากธนาคารโลก” ผมตอบไปว่า “ไม่ใช่ละ เงินมาจากเซฟรอน (ในกรณีนี้)” พวกเขาประหลาดใจมากและตอบว่า “อะไรนะ แกชพรอมหรือ” นี่คือนี่ที่เป็นอยู่ และผมยังบอกพวกเขาอีกว่า “คุณรู้มั๊ยว่ามีชนพื้นเมือง ชนผิวดำ คนผิวขาวที่ยากจน ชาวฮิสปานิก ที่มีที่อยู่อาศัยติดกับโรงกลั่นน้ำมันในริชมอนด์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ที่กำลังจะตายด้วยโรคทางเดินหายใจที่เกิดจากก๊าซที่โรงกลั่นปล่อยออกมา? และบริษัทเหล่านี้ก็บอกกับสาธารณชนว่าพวกเขากำลังเปลี่ยนแปลงธุรกิจของตนให้เป็น carbon neutral เขาบอกว่ากำลังลงทุนในป่าอเมซอนเพื่อปกป้องผู้คน”

ผมต้องอธิบายเรื่องของการฟอกเขียวนี้ให้พี่น้องของผมในอเมริกาฟัง ชนพื้นเมืองมักไม่เข้าใจแนวคิดนี้แต่สามารถ

รู้สึกอยู่ลึกๆ ในใจว่าพวกเขากำลังถูกละเมิดสิทธิและถูกหลอกให้รับเงินจากโครงการ REDD+ เป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะคำอธิบายเกี่ยวกับมาตรการและกลไกต่าง ๆ นั้นพยายามให้เกิดการสับสนและหลีกเลี่ยงข้อเท็จจริงที่ว่าโครงการนำไปสู่ความรุนแรงที่ภาคเอกชนก่อและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ แม้แต่คนในองค์กรเพื่อการพัฒนาหลายต่อหลายคนยังเชื่อว่า REDD+ เป็นโครงการที่ได้ผลเพราะว่าสับสนและไม่เห็นแง่มุมด้านการเหยียดเชื้อชาติของ REDD+ และโครงการชดเชยคาร์บอนอื่นๆ ผมบอกพวกเขาว่ากลไกเหล่านี้ทำให้การยึดที่ดินกลายเป็นการกระทำที่ถูกกฎหมาย และพวกเขาไม่ต้องการให้ผมพูดออกไป กลไกที่อนุญาตให้มีการเผาไหม้พลังงานฟอสซิลและสร้างมลภาวะต่อไปนั้นเป็นเรื่องที่บ้าแก่ๆ

มหาเศรษฐีแห่ง Amazon.com นาย Jeff Bezos ได้ก่อตั้งกองทุน Earth Fund ขึ้นและลงทุนนับล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หลังการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกในปี 2007 ที่บาหลีเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของ WWF, Environmental Defense Fund, CI และ TNC ทว่าเบื้องหลังการสนับสนุนด้านทุนคือการผลักดันโครงการดูดซับและชดเชยคาร์บอนโดยใช้เงินลงทุนถึง 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ทำให้เครือข่ายสิ่งแวดล้อมและชนพื้นเมืองและองค์กรอื่นๆ กำลังพยายามอย่างหนักเพื่อต่อต้านโครงการนี้

ปัจจุบันยังคงมีโครงการที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนและยึดที่ดินทำกิน และใครล่ะจะเป็นผู้ที่ฟ้องร้องประธานาธิบดีของคองโกหรือบราซิล? พวกเขาต้องการลบล้างประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ออกไปจากประเทศของพวกเขาเพราะเกรงกลัวสิทธิเหนือผืนดินของพวกเขาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณกาล

WRM: องค์กรชนพื้นเมืองบางองค์กรร่วมมือกับ REDD+ ทำให้เกิดโครงการอย่าง ‘Indigenous REDD+’ ขึ้น และโครงการรณรงค์อย่าง ‘No Rights, No REDD’ (ถ้าไม่มีสิทธิก็ไม่มี REDD) เมื่อมองย้อนกลับไปแล้ว คุณคิดว่าเป็นไปได้ไหมที่สร้างความประนีประนอมระหว่างสิทธิมนุษยชนและค่านิยมของชนพื้นเมืองกับหลักการของ REDD+?

นี่เป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ผมได้รับคำเชิญไปร่วมประชุม World Social Forum ในประเทศบราซิลในปี 2009 เพื่อพบปะกับชนพื้นเมืองกลุ่มอื่นๆ เพื่ออธิบายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาของการดำเนินโครงการ REDD+ ในแง่มุมจากตัวของผมเอง เมื่อผมไปถึงที่ประชุม นาย Steve Schwartzmann จาก Environmental Defense Fund มองมาที่ผมแล้วถามขึ้นว่า “*ทำไมคุณถึงมาอยู่ที่นี่ล่ะ?*” เขาก่อความขัดแย้งกับผมตั้งแต่ NGO เริ่มเข้าหาชนพื้นเมือง EDF มีทุนมหาศาลและได้รับการหนุนหลังจากผู้นำของเผ่าต่างๆ ในป่าอเมซอน รวมถึง COICA ด้วย ดังนั้น COICA จึงเริ่มร่วมมือกับ NGO และสร้างแนวคิด ‘Indigenous REDD+’ ขึ้นมา

แต่กระบวนการเช่นนี้ใช้เวลานาน ผมเคยผ่านประสบการณ์เช่นนี้มาก่อนในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกที่กรุงเทพฯ เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนและ and REDD ตอนนั้นผมไม่คิดว่า (และตอนนี้ก็ยังไม่คิดว่า) รัฐบาลไทยจะรับรองสิทธิของชุมชนชาวป่าเหนือที่ป่าของพวกเขา พอๆ กับที่รัฐบาลบราซิลจะไม่รับรองเช่นเดียวกัน แต่เมื่อมองย้อนกลับไปแล้ว ผมคิดว่าผมทำพลาดเพราะว่ากลยุทธ์ของการประชุมสหประชาชาติที่ประเทศไทยคือการหาแนวร่วมจากชนพื้นเมืองชาวไทย ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์จากป่าอเมซอน และ COICA เพื่อดันวาระของ REDD+ ให้ผ่านมติที่ประชุม และเราก็ต่อต้านโดยใช้สโลแกน ‘No Rights, No REDD’ ซึ่งได้รับความสนใจในระดับหนึ่ง ในปัจจุบันยังคงมีคนพูดถึงกลยุทธ์นี้อยู่ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ในขณะนั้น และเป็นไปได้ไหมที่รัฐบาลของประเทศต่างๆ จะรับรองสิทธิของชนพื้นเมืองเหนือผืนป่าที่เขาอาศัยอยู่? ผมคิดว่าไม่น่าจะเป็นไปได้

ผมถามชนพื้นเมืองบางคนว่าเขาสามารถปรองดองวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และจิตวิญญาณกับระบบตลาดทุนของคนผิวขาวได้อย่างไร? แม้ว่าเขาจะได้ประโยชน์จากการดำเนินโครงการ Indigenous REDD+ แต่พวกเขาก็ยังต้องเปลี่ยนผืนป่าที่พวกเขาอาศัยอยู่มาตั้งแต่บรรพบุรุษให้เป็นสินค้า และไม่ใช่รัฐบาลหรือคนภายนอกที่ทำเช่นนี้ แต่เป็นเขาเองในฐานะที่เป็นชนพื้นเมือง มันดูเป็นการยอนแย้งมากที่พี่น้องชนพื้นเมืองของเราต่อต้านสัมปทานน้ำมันแต่รับเงินจากเซฟรอนและบริษัทน้ำมันอื่นๆ ผ่านโครงการ REDD+ เราจะปรองดองสองเรื่องนี้เข้าด้วยกันได้อย่างไร? ผมว่ามันไม่ใช่การปรองดองแต่เป็นการละทิ้งวิถีเดิมโดยสิ้นเชิงเพื่อเข้าร่วมระบบทุนนิยมเสรี

เมื่อผมสอบถามชาวบ้านในพื้นที่ห่างไกลของป่าอเมซอนในประเด็นดังกล่าว พวกเราเข้าใจดีและไม่สนใจที่จะร่วม

โครงการ REDD+ และเมื่อเร็ว ๆ นี้พวกเขาก็ได้ตั้งคำถามต่อเพื่อนชนพื้นเมืองในเขตอื่นๆของป่าที่ทำตัวเหมือนเป็นนายหน้าค้าหุ้นโครงการ REDD+ เรื่องนี้เป็นกรณีที่เกิดขึ้นในเขตเมซอนเช่นเดียวกับในอเมริกา สำหรับเครือข่ายสิ่งแวดล้อมและชนพื้นเมืองแล้ว ผมยกย่องกลไกที่ทำให้เกิดการดำเนินการจริง และสำหรับระบบตลาดซื้อขายคาร์บอนเครดิตแล้ว เราจะต้องนำหลักการ Free Prior and Informed Consent (FPIC) หรือความเห็นชอบจากทุกภาคส่วนมาใช้ในการตัดสินใจ ข้อมูลจากทุกแง่มุมของกลไก REDD+ และ ‘Nature-Based Solutions’ โดยละเอียดเป็นสิ่งสำคัญในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆในเมซอนซึ่งมีความซับซ้อนสูง หัวหน้าเผ่า Ninawa HuniKui จากบราซิลมีทั้งวิสัยทัศน์และอิทธิพล จึงมีผู้พยายามทำให้กลุ่มของท่านแตกแยกในประเด็น REDD+ ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกับที่เกิดขึ้นกับMarlon Santi หัวหน้าเผ่า Sarayako จากเอกวาดอร์ การเข้าถึงข้อมูลได้นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากพอๆกับหลักการ FPIC ชนพื้นเมืองและชุมชนชาวป่าจะต้องเข้าใจหลักการ REDD+ ที่ซับซ้อนและความสัมพันธ์ระหว่าง REDD+ และภาคอุตสาหกรรมอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะไม่เกิดความรุนแรงขึ้นกับหมู่บ้านจากความขัดแย้งนี้

WRM: อะไรคืออุปสรรคที่สำคัญที่สุดของชนพื้นเมืองในการต่อสู้กับ REDD+ ในชื่อใหม่ ‘Nature-Based Solutions’?

ผมใช้เวลาคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้มามากและพูดอยู่เสมอว่ามันเป็นวิธีการที่ใช้ไม่ได้ อุปสรรคที่สำคัญคือ ทำอย่างไรเราจึงจะทำให้ REDD+ และ Nature-Based Solutions แสดงตัวตนที่แท้จริงของมันออกมาว่าเป็นเครื่องมือใหม่ของลัทธิอาณานิคมที่จะยึดที่ดินและผืนป่าของเราไปขายทอดตลาดโดยการตัดแบ่งออกเป็นชิ้นๆ และตั้งราคาเพื่อการค้าและการเก็งกำไร ทำอย่างไรเราจึงจะให้ผู้คนเข้าใจอย่างถูกต้องถึงความเชื่อมโยงระหว่างภาคพลังงานถ่านหินกับการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติออกมาขายและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทำอย่างไรเราจึงจะสามารถสร้างแนวร่วมต่อต้านธุรกิจพลังงานที่มีจุดมุ่งหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้?

เครื่องมือของรัฐบาลของคนผิวขาวคือสิทธิทางทรัพย์สิน ดังนั้น ‘Nature-Based Solutions’ จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการขูดรีดคาร์บอน ธุรกิจที่ก่อมลภาวะจ่ายเงินเพื่อปลูกป่าเป็นการขูดรีด และท้ายที่สุดแล้วธุรกิจเหล่านี้ก็จะเข้ามาครอบครองป่าคาร์บอนเหล่านี้อยู่ดี แผนการนี้อยู่เบื้องหลังของแผน 30x30 ที่จะครอบคลุมพื้นที่ 30% ของป่าสงวนทั้งหมดของโลกภายในปี 2030 ดังนั้นการเปลี่ยนชื่อจาก REDD+ เป็น ‘Nature Based Solutions’ จึงเป็นการฟอกเขียวอย่างหนึ่ง

เราได้เห็นการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะผลักดันกฎหมายแก้ปัญหาลิขสิทธิ์อย่างกว้างขวางทั่วโลก แม้แต่ใจกลางต้นตอของปัญหาอย่างสหรัฐอเมริกาเองก็ได้มีการผลักดันกฎหมาย ‘Growing Climate Solutions Act’ ที่ให้อำนาจกระทรวงเกษตรในการจัดตั้งระบบลงทะเบียนขูดรีดคาร์บอนออนไลน์เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้ชาวนาสามารถซื้อคาร์บอนเครดิตจากตลาดคาร์บอน ตรงจุดนี้เองที่ REDD+ จะเข้ามามีบทบาทสำคัญ ความท้าทายของเราคือจะอย่างไรจึงจะหยุดยั้งระบบนี้ได้? โครงการนี้ยังนานวันไปก็ยิ่งทวีความซับซ้อนขึ้นเป็น Taxes with REDD+, carbon banking, green bonds, และอื่นๆอีกมาก จนไปถึง ‘net-zero emissions’ ที่เสนอโดยภาคธุรกิจจำนวนมาก ซึ่งเราจะต้องเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างชื่อเหล่านี้ ภายใต้เงาของ ‘net-zero emissions’ นั้นมีการดำเนินการอยู่สองประการ ประการแรกคือการซื้อคาร์บอนเครดิตที่ได้จากการปลูกป่าหรือที่เรียกกันว่า ‘Nature-Based Solutions’ ประการที่สองคือสร้างกลไกการดูดซับคาร์บอน ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองนั้นหล่อเลี้ยงธุรกิจพลังงานถ่านหินในอเมริกา แคนาดา และยุโรปให้ดำเนินกิจการต่อไปได้ตามปกติ และเราก็จะได้รับสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยท่อส่งน้ำมัน รถบรรทุกน้ำมัน และมลภาวะกันต่อไปจนกว่าเราจะสามารถจู่โจมหัวใจของระบบอันได้แก่ ‘Nature-Based Solutions’ ที่นำเอาพระแม่ธรณีมาตัดขายทอดตลาด

บทที่ 7

10 ปีแห่ง REDD+ ใน Acre
และผลกระทบที่มีต่อชนพื้นเมืองเพศหญิง
ที่ทำมาหากินอยู่ในพื้นที่คุ้มครองเพื่อการใช้งานอย่างยั่งยืน

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

หลายปีที่ผ่านมา โครงการ REDD+ ในป่าอะเมซอน รัฐ Acre ของประเทศ Brazil ถูกใช้เป็นต้นแบบในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกมาหลายต่อหลายปีโดยผู้สนับสนุนโครงการ REDD+ อย่าง WWF และ World Bank แต่ในรายงานประเมินผลโครงการกลับมีข้อมูลผลกระทบที่มีต่อเพศหญิงที่ใช้ชีวิตอยู่กับป่าอย่างมาก พื้นที่กว่า 80% ของรัฐ Acre ปกคลุมไปด้วยป่า ประวัติศาสตร์ของการนำป่ามาขายเพื่อหาทำไร่เริ่มต้นขึ้นในปี 1999 จากการก้าวขึ้นสู่อำนาจของพรรคแรงงาน รัฐบาลพรรคแรงงานขนานนามตัวเองว่าเป็น ‘government of the forest’ หรือรัฐบาลแห่งป่าและอ้างว่าได้ริเริ่มแนวความคิดทางธุรกิจใหม่ในรัฐ Acre โดยการไม่ตัดไม้ แต่ใช้ระบบทุนนิยมสีเขียวมาแทนที่

จุดเปลี่ยนของกระบวนการนี้เกิดขึ้นในปี 2010 เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมาย SISA ที่ทำให้รัฐสามารถจ่ายค่าบริการด้านสิ่งแวดล้อมได้ และทำให้โครงการ REDD+ สอดคล้องกับกฎหมายรัฐเป็นโครงการแรกของโลก ในปี 2012 รัฐบาลเยอรมันได้ตรารางวัลเป็นจำนวน 16 ล้านยูโรภายในเวลา 4 ปีแก่รัฐบาล Acre ที่ผ่านกฎหมายฉบับนี้เพื่อลดการตัดไม้ทำลายป่าในระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมาโดยให้ทุนผ่านทาง KfW และ REM ในสมัยที่ยังไม่เกิดโครงการ REDD+

WWF ซึ่งเป็นหนึ่งใน NGO ที่ช่วยร่างกฎหมาย SISA เรียกโครงการ REDD+ ของรัฐบาลแห่งรัฐ Acre ว่าเป็น “โครงการนำร่อง” และได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจาก World Bank ที่รับผู้สังเกตการณ์จาก NGO และรัฐบาลจากประเทศต่างๆ ในซีกโลกใต้ให้มาดูงานที่ Acre ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของโครงการ REDD+

ต่อไปนี้เป็นบทสัมภาษณ์นาง Leticia Yawanawa ผู้นำชนพื้นเมืองจากรัฐ Acre และนาง Dercy Teles de Carvalho อดีตประธาน Xapuri Rural Workers’ Union และทนายความของพื้นที่คุ้มครองเพื่อการใช้อย่างยั่งยืนเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการ REDD+ ที่มีต่อเพศหญิงที่ใช้ชีวิตอยู่กับป่าโดย WRM

WRM: คุณประเมินผลกระทบโครงการ REDD+ ในรัฐ Acre ที่มีต่อชนพื้นเมืองในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาอย่างไร? ทั้งๆที่เป็นโครงการที่อ้างว่าให้ความสำคัญกับชนพื้นเมืองมาโดยตลอด

Leticia: ผลการประเมินที่ฉันทำออกมาเป็นลบมาก ฉันเคยเป็นสมาชิกคณะกรรมการ SISA มา 6 ปี เมื่อผู้ประสานงานของ REM/SISA มาถึงการประชุม COP พวกเขามักพูดกันว่าชนพื้นเมืองจำนวนมากจะได้ประโยชน์จากโครงการ ฉันจึง

ตรวจสอบว่าผลประโยชน์อะไรที่ชนพื้นเมืองจะได้บ้าง และจำได้ว่าตอนที่ฉันทำงานอยู่กับ SITOAKORE ในพื้นที่ของชนพื้นเมืองนั้น ฉันไม่เห็นพวกเขาได้ประโยชน์อะไรเลยจาก REDD+ นอกจากนี้เรายังต้องการให้ที่ดินของเราทั้งหมดใช้ระบบประชาธิปไตยในการดูแล ซึ่งยังไม่เคยได้รับการสนับสนุน

สิ่งที่ฉันเห็นเวลาเข้าไปในตัวเมืองหลวงได้แก่พาร์ตเมนต์สวยๆ ที่มีเครื่องมืออำนวยความสะดวกครบครัน และช่างเทคนิคจากที่ต่างๆ ที่มาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จาก SISA แต่ฉันไม่เห็นมีชนพื้นเมืองสักคนเดียวที่ทำงานอยู่ที่นั่น คุณจะอ้างไม่ได้ว่าชนพื้นเมืองไม่มีความสามารถ มีสตรีพื้นเมืองมากมายที่มีการศึกษาสูงพอที่จะทำงานตรงนั้นได้ แต่เราก็ไม่เห็น

ในฐานะที่เคยเป็นสมาชิกของ SISA ในอดีต ฉันคิดว่าผลลัพธ์อะไรก็ตามที่ได้มาจากทรัพยากรของชุมชน ก็ควรที่จะได้แก่ชาวชุมชนบ้าง สำนักงานของ SISA นั้นสวยงามมาก แต่ไม่มีส่วนไหนเลยที่จะอุทิศให้แก่ชนพื้นเมือง ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง ผู้คนอาจคิดว่าฉันก็ดีแต่ตำหนิวิจารณ์ เพราะมีชาวบ้านบางคนที่มาประชุมกับ SISA และได้รับเบี้ยเลี้ยงรายวัน แต่คนพวกนี้ก็ไม่สามารถพูดอะไรได้มากนักในการประชุมและนอกห้องประชุม

รัฐบาลมองฉันในแง่ร้ายอยู่เสมอ แต่ก็จำใจต้องเรียกพวกเราเข้าไปมีส่วนร่วมเพราะกฎหมายบังคับให้มีส่วนร่วมจากองค์กรสตรี และเป็นเพราะเราเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของสตรีในสามรัฐได้แก่ Acre, Southern Amazônia, และ North-western Rondônia เมื่อ SISA อ้างว่าทำงานร่วมกับองค์กร 20-30 องค์กร นั้นเป็นเรื่องที่ไม่เป็นความจริง เพราะองค์กรเหล่านั้นส่วนมากไม่มีตัวตนต่อไปแล้ว ในปัจจุบัน NGO ที่ดูแลทรัพยากรเหล่านี้เหลือเพียง CPI (Pro-Indigenous Commission) และ AMAIAC (Association of the Movement of Indigenous Agro-forestry Agents of Acre) เท่านั้น

WRM: โครงการ REDD+ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในองค์กรที่ดีกว่าด้วยการเพิ่มจำนวนองค์กรที่สามารถรับทุนได้ที่คุณพูดว่าคุณไม่เคยเห็นการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเลย และเงินจากโครงการ REDD+ ก็ไม่ได้ทำให้เกิดประชาธิปไตยเหนือผืนป่า เรื่องเหล่านี้มีผลกระทบต่อสตรีในชุมชนอย่างไรบ้าง?

Leticia: ในฐานะที่ฉันเป็นผู้ประสานงานองค์กรสตรี ฉันสามารถบอกได้ว่า สตรีพื้นเมืองอย่างเราไม่ใช่ผืนหรือมดที่มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการตมกลืน เราต้องการการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม ที่ผ่านมามีการประชุมนานาชาติในโรงแรมที่หรูหรามากในภูมิภาคนี้ ซึ่งเราไม่ได้รับเชิญเพราะพวกเขาไม่ต้องการให้เราเข้าไปพูดความจริง แต่ฉันก็ไปเข้าร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิก REM/SISA และรอให้คนอื่นๆ พูดจบก่อน ส่วนคนที่เหลือก็มองมาที่ฉันและดูกังวลเพราะพวกเขารู้ตัวว่าฉันจะพูดอะไร เมื่อถึงคราวที่ฉันต้องพูด ก็จะพูดแต่ความจริง พวกเขาพูดถึงงบประมาณเป็นล้านๆ ฉันก็ถามว่าเงินล้านเหล่านั้นอยู่ที่ไหนล่ะ? แล้วพวกเราที่เป็นผู้หญิงจะมีส่วนร่วมด้วยหรือไม่? ทุกคนในที่ประชุมเงียบกันหมด ฉันก็ถามต่อไปว่า แล้วพวกเราล่ะอยู่ตรงไหน โครงการ REM จะทิ้งเราไว้กลางป่าเหมือนกับที่โครงการ REDD ทำหรือไม่ มีผู้หญิงชาวเยอรมันคนหนึ่งชื่อคริสติน่าได้ฟังแล้วก็เรียกฉันเพื่อไปคุยเป็นการส่วนตัว แต่เมื่อฉันไปหาเธอ เธอไม่แม้แต่จะมองมาที่ฉัน หลังจากนั้นฉันจึงลาออกจากการเป็นสมาชิกคณะกรรมการ

ดังนั้นฉันจึงพูดได้ว่าฉันไม่เห็นผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์แก่สตรีพื้นเมืองแต่อย่างใด สตรีบางคนทำงานกับรัฐบาลหรือองค์กรระหว่างประเทศอย่างจาก CPI อาจได้ประโยชน์จากการนี้ แต่ไม่ใช่พวกเราที่มาจากการเลือกตั้งโดยชุมชนที่ถูกกีดกันมิให้มีส่วนร่วมในผลประโยชน์ใดๆ

WRM: REDD ส่งผลกระทบอย่างไรบ้างต่อชนพื้นเมืองผู้หญิงที่ทำมาหากินอยู่ในที่ดินคุ้มครองเพื่อการใช้งานอย่างยั่งยืนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวน Chico Mendes Extractive มานานกว่า 10 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดโครงการ REDD+ ที่มุ่งเป้าเพื่อประโยชน์แก่ชาวบ้านและสตรีขึ้นมากมาย? ตัวอย่างเช่น ‘green grant’, ‘planted forest’ หรือ forest management ที่เป็นการตัดไม้แบบเลือกตัดบางต้น

Dercy: ในปี 2010 เมื่อรัฐบาล Acre รับนโยบาย REDD+ มาปฏิบัติ ก็สั่งให้ปฏิบัติตามเป้าหมาย ‘zero fire’ หรือห้ามเผาป่าและก่อตั้งกองทุน ‘green grant’ ที่จ่ายชดเชยทุก ๆ 3 เดือนให้แก่ชาวบ้านที่เสียประโยชน์จากการปิดป่า ซึ่งแน่นอนว่าไม่สามารถชดเชยความสูญเสียทางวัฒนธรรมได้เนื่องจากเป็นการกีดกันสตรีชาวบ้านไม่ให้เข้าไปทำมาหากินในป่าตามวิถีชีวิตดั้งเดิม

การประกาศห้ามนี้เริ่มขึ้นในปี 2010 ทำให้ชุมชนขาดความมั่นคงอาหารเพราะไม่สามารถปลูกผักได้อีกต่อไป แต่จะต้องซื้ออาหารจากรัฐ Mato Grosso แทน

กองทุน ‘green grant’ เป็นเงินบริจาคมูลค่า 19 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อเดือนในช่วงเริ่มโครงการ และไม่ทราบว่าได้เพิ่มขึ้นบ้างหรือไม่ในช่วงเวลาที่ผ่านมามา จนปัจจุบัน ICMBio นำสินค้าต่าง ๆ เข้ามาขายในพื้นที่ป่าสงวนจนเกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสตรี

ส่วนในด้านโครงการ ‘planted forest’ หรือ ‘agro-forestry system’ หรือโครงการปลูกป่านั้น ฉันได้พูดคุยกับสตรีที่เข้าร่วมในโครงการและได้รับข้อร้องทุกข์มากมาย

เรื่องแรก เป็นเรื่องของปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นมาให้แก่ครอบครัวของพวกเขา

เรื่องที่สอง ถึงแม้ว่าพวกเขาจะได้รับกล้าไม้มาในการปลูกป่า แต่กลับไม่ได้รับการสนับสนุนด้านอื่น ๆ ที่ต้องใช้ในการปลูก เช่นอุปกรณ์ตัดสางและเชื้อเพลิง เมื่อประธานองค์กรที่มาเยี่ยมโครงการเป็นครั้งคราวเพื่อตรวจสอบว่าสิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามความคาดหวังหรือไม่พบปัญหาเหล่านี้ก็เรียกร้องให้ชุมชนแก้ไข ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

อีกประการหนึ่งได้แก่ชุมชนจะได้รับกล้าไม้ในช่วงนอกฤดูฝนเท่านั้นเพราะคาดหวังว่าต้นไม้จะเริ่มเกิดผลในช่วงหน้าแล้ว การกระทำเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านไม่มีน้ำที่จะใช้รดต้นไม้ ทำให้ต้นไม้ตาย

โดยสรุปแล้ว โครงการเช่นนี้ได้ผลแก่คนเพียง 5 คนที่มีความสัมพันธ์กับรัฐบาล หรือพูดได้อีกอย่างหนึ่งว่าคนพวกนี้ไม่ต้องทำงานหนักเลย แต่จ้างคนอื่นมาทำงานแทน

เรื่อง ‘forest management’ นี้ไม่มีความยั่งยืน ในทางตรงข้ามทำให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า

ทำไมรัฐบาลที่พยายามโปรโมตการพัฒนาอย่างยั่งยืนมา 20 ปีจึงไม่ดำเนินนโยบายที่ช่วยสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนบ้าง?

การจัดการเช่นนี้ไม่เหลือทรัพยากรไว้ให้แก่ชุมชนและทำให้สมาชิกชุมชนยากจนลง และชี้ช่องให้ชาวบ้านตัดไม้ไปขายโดยไม่สนใจว่าผ่านการจัดการจากโครงการหรือไม่อีกต่อไป ซึ่งสุดท้ายมีแต่จะทำให้สตรีชาวบ้านยากจนลง สุดท้ายก็ต้องขายลูกหลานไปเป็นโสเภณีหรือแรงงานค้ายาเสพติดในเมือง

ข้อเท็จจริงนี้มีความซับซ้อนมากเพราะเรารู้ดีว่าสตรีในสมัยก่อนเลี้ยงลูกตามมาตรฐานทางวัฒนธรรมที่ว่าด้วยความเคารพและความรับผิดชอบ

ในปัจจุบันเราจะเห็นเด็กสาวอายุ 14-15 อุ้มลูกในอ้อมแขน ในขณะที่หลายครอบครัวชนกลุ่มน้อยตกเป็นเหยื่อของการคุกคามทางเพศ แต่ผู้คนส่วนใหญ่ก็ยังไม่รับรู้ สิ่งต่าง ๆ ก็ยังคงเป็นเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

ดังนั้นการที่บุคคลภายนอกเข้ามาในพื้นที่ของเราโดยมากมักเข้ามาเพื่อทำลาย มิใช่สร้างสรรค์

ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากที่หนุนเสริมให้เกิดเหตุการณ์เหล่านี้ขึ้น ตัวอย่างเช่น การเข้าถึงโทรศัพท์มือถือและโทรทัศน์จากทั่วทุกมุมในป่าสงวน ทำให้คนขาดการเอาใจใส่สิ่งแวดล้อมรอบตัว

อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่ศาสนาคริสต์นิกายอิวานเจลิคัลที่มีส่วนทำให้ผู้คนถอยห่างจากความเป็นจริงและการวางแผนสำหรับอนาคต

WRM: หนึ่งในข้อเสนอโครงการ REDD+ ได้แก่การสนับสนุนสตรีพื้นเมืองไปเป็นผู้ประกอบการรายย่อยเพื่อสร้างตลาดให้แก่งานหัตถกรรมพื้นบ้าน คุณคิดอย่างไรเกี่ยวกับโครงการนี้?

Leticia: ฉันมีโอกาสได้ไปเยี่ยมชมชุมชนพื้นเมืองมาหลายที่ ผู้ผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้านจำนวน 90% เป็นสตรีพื้นเมือง ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองอยู่ในหมู่บ้าน ทำให้สตรีและสตรีห่วยมีอาชีพสามารถเลี้ยงดูบุตรได้จากการผลิตงานฝีมือ เจ้าของโครงการจึงสัญญาว่าจะเปิดช่องทางสำหรับสินค้าของสตรีเหล่านี้เพื่อให้พวกเขามีรายได้

แต่คำสัญญานี้ก็ไม่เกิดขึ้นจริง

งานหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นสัญลักษณ์แห่งค่านิยมของเรา และการผลิตงานฝีมือดังกล่าวก็ไม่สามารถใช้วิธีการในอดีตได้อีกต่อไป เนื่องจากงานทุกชิ้นมีความหมายที่เตือนความจำเราถึงอดีตที่เรายังไม่ติดต่อกับโลกภายนอก

เมื่อเราขายงานฝีมือของเราออกไป เราก็จะจัดงานเฉลิมฉลองขึ้นสำหรับสตรีที่ผลิตมันขึ้นมา

ดังนั้นงานฝีมือจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่สินค้าสำหรับเรา แต่มีวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของเราอยู่ในงานที่เราทำออกมาด้วย

WRM: โครงการ REDD+ ประกาศว่าเป็นกลไกที่จะช่วยลดการตัดไม้ทำลายป่า แต่หลังจาก 10 ปีผ่านไปในรัฐ Acre อัตราการตัดไม้ทำลายป่ากลับเพิ่มสูงขึ้น เรื่องนี้เกิดผลกระทบต่อดินของชาวบ้านและพื้นที่คุ้มครองเพื่อการใช้งานอย่างยั่งยืน (Extractive Reservations) รวมถึงผลกระทบต่อกลุ่มสตรีอย่างไรบ้าง?

Dercy: สตรีพื้นเมืองเคยมีกิจกรรมต่าง ๆ ทำมากมาย รวมไปถึงการผลิตสินค้าจากไม้เลื้อยเช่นหวาย

ฉันเคยไปเยี่ยมชุมชนหนึ่งในพื้นที่ที่เคยเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์และเหล่าสตรีก็มีวัตถุดิบสำหรับผลิตไม้กวาดและตะกร้าสำหรับการเก็บเกี่ยวข้าวโพดในไร่ เก็บเสื้อผ้า หรือเก็บไข่ไก่ได้ดีเนื่องจากอากาศสามารถระบายได้ทำให้ไขสด

แต่ปัจจุบันเราผลิตของเหล่านี้ไม่ได้แล้วเพราะต้นหวายหายไปหมดพร้อม ๆ กับป่าที่ถูกไฟทำทุ่งปศุสัตว์

การตัดไม้ทำลายป่าเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2019-2021 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการยกเลิกพื้นที่คุ้มครองเพื่อการใช้งานอย่างยั่งยืน เพราะรัฐอ้างว่าพื้นที่คุ้มครองเพื่อการใช้งานอย่างยั่งยืนไม่สามารถตอบสนองความต้องการบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้นได้จากการพัฒนาด้านการขนส่งเพื่อรองรับผลผลิตจากไร่เชิงเดี่ยวเช่นโกโก้

ในด้านกระบวนการต่าง ๆ ที่มาพร้อมกับโครงการ REDD+ นี้ ฉันคิดว่าเราจะต้องเปลี่ยนความคิดของคนในชุมชนเสียใหม่ด้วยการให้การศึกษาด้านข้อเท็จจริงโครงการโดยใช้ภาษาที่พวกเขาสามารถเข้าใจได้ แทนที่จะปล่อยให้เจ้าของโครงการ REDD+ สื่อสารกับพวกเขาด้วยภาษาที่ไม่มีใครสามารถเข้าใจได้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการถกเถียงหรือออกความเห็นต่อต้านใด ๆ

สำหรับกลุ่มสตรีนั้น เราจะต้องลงทุนในทางการเมือง เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการอภิปรายเพื่อให้พวกเขามีส่วนในกระบวนการในฐานะที่เป็นชนส่วนใหญ่ในบราซิล และเมื่อเราเข้าใจดีแล้วเราก็จะสร้างความแตกต่างได้

Leticia: เรามองโครงการเหล่านี้อย่างเศร้า ๆ จิตวิญญาณของป่าหรือ Samaúma อันได้แก่ไม้ใหญ่ที่สุดที่ขึ้นอยู่ใจกลางป่าเป็นสิ่งที่เรานับถือ ต้นไม้นี้เป็นเพศหญิง เนื่องจากเธอให้ทั้งผลไม้และร่มเงา ถึงตอนนี้สิ่งต่าง ๆ เลวร้ายถึงขีดสุดเพราะต้นไม้ที่เป็นจิตวิญญาณของป่าถูกโค่นลง ต้นไม้ที่ต้องอาศัยเวลา 40-50 ปีเพื่อการเติบโตถูกโค่นลงภายในเวลาไม่กี่นาทีก็น่าเศร้ามาก

ถ้า Samaúma สามารถพูดได้ เธอคงร้องไห้เสียใจเมื่อลูกหลานของเธอถูกตัดโค่นลง นำมาซึ่งความแห้งแล้งและทุกข์เข็ญแก่พวกเรา

เมื่อพวกเราถูกห้อมล้อมไปด้วยชนต่างถิ่นที่เราไม่รู้จัก สัตว์อพยพย้ายถิ่นไป แม่น้ำเหือดแห้งลง ฉันมองภาพเหล่านี้ด้วยความทุกข์ แต่ฉันก็จะไม่ย้ายหนีไปไหน ไม่ว่าจะมีมั่งมีหรือยากจน เพราะมีพันธกิจของความเป็นชนพื้นเมือง แต่ด้วยการสนับสนุนด้านทุน เราสามารถทำให้มันดีขึ้นได้ และทำให้ชีวิตของกลุ่มสตรีพื้นเมืองดีขึ้นได้

บทที่ 8

ถ่านหินเลื้อดในโคลอมเบีย :
การขยายธุรกิจคาร์บอนเครดิตด้วย REDD+
และความล้มเหลวของการกำหนดราคาคาร์บอน

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

ประเทศในซีกโลกใต้ได้รับการกระตุ้นให้กำหนดระบบราคาคาร์บอนขึ้นมาเอง ซึ่งหมายถึงการออกกฎหมายที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย เช่นในประเทศโคลอมเบีย แต่บริษัทเหมืองถ่านหินอย่าง Glencore ที่ก่อมลภาวะและความขัดแย้งในโคลอมเบียก็มีวิธีเลี่ยงภาษีโดยการใช้ที่ดินของโครงการ REDD+ ที่ยึดมาจากชาวบ้านและชนพื้นเมืองเพื่อให้ธุรกิจของตนเองเป็น ‘carbon neutrality’ จึงไม่ต้องเสียภาษี

เหมืองถ่านหินนี้ตั้งอยู่ในภูมิภาค Cesar และ La Guajira ทางตะวันออกเฉียงใต้ของโคลัมเบีย เป็นสถานที่ที่เกิดความรุนแรงจากการยึดที่ดินมาเป็นสิบปีตั้งแต่ทศวรรษ 1980 โดยบริษัทพลังงานอเมริกันที่มีชื่อเสียงอย่าง Exxon ถ่านหินจากเหมืองนี้ถูกคนในภูมิภาคเรียกว่าถ่านหินเลือดจากประวัติศาสตร์ความรุนแรงที่เชื่อมโยงกับการทำเหมืองชุมชนที่ต่อต้านการทำเหมืองแร่จะต้องเผชิญหน้ากับกองทหารและทหารรับจ้าง การขู่เอาชีวิตและอาชญากรรม ในขณะที่ร้อยละ 98 ของถ่านหินส่งออกยุโรป และไม่ได้นำมาใช้พัฒนาชุมชนท้องถิ่นแต่อย่างใด

นอกจากความขัดแย้งดังกล่าวแล้ว นโยบายตั้งรับปรับตัวต่อปัญหาโลกร้อนก็ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและการรับทุน

กลไกราคาคาร์บอนที่ยอมใช้แนวทางการชดเชยการปล่อยคาร์บอนแทนที่จะใช้วิธีลดปริมาณก๊าซ ณ แหล่งผลิต ทำให้บริษัทที่ก่อมลภาวะยังสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ เป็นเวลาหลายปีที่เราได้เห็นข้อบกพร่องในระบบที่ทำให้การปล่อยก๊าซเรือนกระจกดำเนินต่อไปได้โดยใช้โครงการอนุรักษ์บังหน้า เราไม่ควรนำกิจกรรมการขุดเจาะพลังงานมาปะปนกับประวัติศาสตร์อันซับซ้อนของประเด็นด้านการอนุรักษ์และเหยียดเชื้อชาติ

ในเวลา 5 ปีที่ผ่านมา กลไกราคาคาร์บอนนั้นแพร่หลายมากในประเทศซีกโลกใต้

การศึกษาวิจัย 15 เดือนในโคลอมเบียทำให้เราสามารถทำความเข้าใจระบบราคาคาร์บอนของโคลอมเบียและวิธีการที่บริษัทเหมืองถ่านหิน Glencore สามารถใช้การซื้อคาร์บอนเครดิตจากโครงการ REDD+ ที่อ้างว่าทำให้บริษัทเกิด ‘carbon neutrality’ เพื่อการยกเว้นภาษีได้

อย่างไรก็ดีศึกษาจากบริษัทย่อยของ Glencore ซึ่งได้แก่ Prodeco ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ Cesar

ก่อนอื่นเราต้องจำไว้เสมอว่าเมื่อต้นปี 2021 นั้น Glencore กลายเป็นเจ้าของเหมือง Cerrejón แต่เพียงผู้เดียวและเป็นผู้ดำเนินการเหมืองรายใหญ่ใน La Guajira ทำให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อชุมชน Wayúu

กลไกราคาคาร์บอน

ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกในเดือนกันยายนปี 2014 เนื่องจากราคาคาร์บอนที่ต่ำมากในขณะนั้น นานาชาติจำนวน 74 ประเทศ 23 รัฐอิสระ และนักลงทุนและธุรกิจกว่า 1,000 รายที่มีทรัพย์สินรวมกันมากกว่า 24 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จึงร่วมพิจารณากลไกราคาคาร์บอนนี้เป็นวาระสำคัญ โดยมองข้ามข้อเท็จจริงที่ว่ากลไกตลาดคาร์บอนไม่สามารถลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกได้จริง

กลไกราคาคาร์บอนใหม่มุ่งเชื่อมโยงระบบซื้อขายคาร์บอนเครดิต การเก็บภาษีคาร์บอน REDD+ และกลไกราคาอื่น ๆ เข้าด้วยกัน ในขณะที่เดียวกันก็เชื่อมโยงกลไกราคาในระดับนานาชาติเข้าด้วยกันเพื่อให้ตลาดการเงินเกิดความยืดหยุ่นสำหรับอุตสาหกรรมที่ก่อมลภาวะและรัฐบาลของประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ

ประเทศในซีกโลกใต้ได้รับการกระตุ้นให้กำหนดระบบราคาคาร์บอนขึ้นมาเองเพื่อความพร้อมในการเชื่อมโยงเข้ากับระบบกลไกราคาคาร์บอนโลก ซึ่งจะถูกกำหนดขึ้นในแผนของมาตรา 6 แห่งข้อตกลงปารีส ที่โคลอมเบียได้ให้คำมั่นไว้ว่าจะลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลงร้อยละ 20 ภายในปี 2030 และประกาศว่าคำมั่นนี้จะช่วยขยายพื้นที่สงวน ลดการตัดไม้ทำลายป่า อนุรักษ์ป่าชายเลนและที่ลุ่มน้ำ และกำหนดกรอบการดำเนินโครงการเพื่อการตั้งรับปรับตัวต่อปัญหาโลกร้อน

ตั้งแต่ปี 2015 เป็นต้นมา โคลอมเบียได้ออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดราคาคาร์บอนออกมาหลายต่อหลายฉบับ กฎหมายฉบับแรกได้แก่กฎหมาย 1753 (ปี 2015) ซึ่งประกอบด้วยมาตรา 175 กำหนดให้มีคลังข้อมูลกิจกรรมการปล่อยก๊าซเรือนกระจก กฎหมายรวมทั้ง REDD+ จะถูกบังคับใช้โดยกระทรวงสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในปี 2016 รัฐบาลได้ผ่านกฎหมายปฏิรูปภาษีที่ครอบคลุมไปถึงการเก็บภาษีคาร์บอน (กฎหมาย 1819) กฎหมายนี้มีผลให้เก็บภาษีคาร์บอนไดออกไซด์กับกิจกรรมที่มีการเผาไหม้น้ำมัน เคโรซีน เชื้อเพลิงเครื่องบิน ACPM และน้ำมันเชื้อเพลิง แต่ไม่รวมถ่านหิน ส่วนก๊าซธรรมชาตินั้นถูกเรียกเก็บภาษีเฉพาะในอุตสาหกรรมกลั่นไฮโดรคาร์บอน ปิโตรเคมี และ LPG ที่ขายให้แก่อุตสาหกรรมด้วยกันเอง

การปล่อยก๊าซจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงเหล่านี้มีปริมาณคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 27 ของปริมาณที่ปล่อยทั้งหมดทั่วประเทศ อัตราภาษีเดิมที่ตั้งไว้ได้แก่ 15,000 เปโซหรือ 5.5 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าและตั้งเป้าไว้ว่าจะขึ้นทุกปีจนถึง 11 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อตันคาร์บอนไดออกไซด์

ในปี 2017 กฎหมาย 926 ครอบคลุมมาตราที่เกี่ยวข้องกับ ‘carbon neutral’ ทำให้ธุรกิจสามารถซื้อคาร์บอนเครดิตที่ได้รับการรับรองจากบุคคลที่สามแทนการจ่ายภาษีคาร์บอน

ไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจที่จะมีการออกกฎหมายที่ทำให้เกิดคาร์บอนเครดิตตามมาหลังจากออกกฎหมายเก็บภาษีคาร์บอน เพราะมีตัวอย่างอยู่แล้วในประเทศเม็กซิโก หลายต่อหลายโครงการในเม็กซิโกได้รับอนุญาตให้ขายคาร์บอนเครดิตแก่ธุรกิจโนโคลอมเบียได้ ซึ่งส่วนหนึ่งได้แก่โครงการ REDD+ นั่นเอง โดยเรียกโครงการเหล่านี้ว่า ‘nested-REDD+’ (หรือ ‘jurisdictional REDD+’ ซึ่งหมายถึงหลายโครงการในพื้นที่เดียวกัน)

รัฐบาลโคลอมเบียออกใบอนุญาตแก่โครงการ REDD+ ถึง 75 โครงการในเดือนพฤษภาคมปี 2021 และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ โครงการ REDD+ ได้รับคำครหาอย่างกว้างขวางในเรื่องของการรุกรานสิทธิเหนือชีวิตและทรัพย์สินของชนพื้นเมือง ปันราคาที่ดิน และก่อความรุนแรงและแตกแยก

องค์กรชนพื้นเมืองและชุมชนชาวป่าประกาศว่า REDD+ เป็นกลไกของลัทธิอาณานิคมที่เอื้อให้ภาคธุรกิจสามารถเข้าควบคุมทรัพยากรป่าด้วยวิธีการตั้งราคาให้ป่า นอกจากนี้ REDD+ ก็ไม่ได้ช่วยให้อัตราการตัดไม้ทำลายป่าลดลงแต่ประการใด

ประเทศโคลอมเบียได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำด้านการกำหนดราคาคาร์บอน ในปี 2017 โคลอมเบียซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเทศพันธมิตรภาคแปซิฟิก (ประกอบไปด้วยชิลี เม็กซิโก โคลอมเบีย และเปรู) ได้ลงนามในคำประกาศ Cali Declaration เพื่อสนับสนุนข้อตกลงปารีสและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตลาดคาร์บอนภาคสมัครใจในภูมิภาคของตน

ในปีเดียวกันนั้นเอง โคลอมเบียเข้าร่วมกับ World Bank Carbon Pricing Leadership Coalition (CPLC) เพื่อเชื่อมโยงประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาแล้วเข้าด้วยกันโดยใช้กลไกราคาคาร์บอน นอกจากนี้ยังได้เข้าร่วม One Planet Summit กับประเทศแคนาดา ชิลี เม็กซิโก คอสตาริกา และรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาจำนวน 7 รัฐเพื่อประกาศใช้ระบบราคาคาร์บอนและสร้างแพลตฟอร์มการซื้อขายคาร์บอนเพื่อสร้างตลาดคาร์บอนสากลขึ้น

ถ้าภาคเอกชนปฏิบัติตามกฎหมายการชดเชยคาร์บอน ก็จะสามารถอ้างได้ว่าธุรกิจของตนเข้าข่าย ‘carbon neutrality’ และได้รับการยกเว้นภาษี การชดเชยคาร์บอนนี้ต้องเกิดขึ้นหลังวันที่ 1 มกราคม 2010 และเป็นโครงการที่อยู่ในประเทศโคลอมเบียเท่านั้น ดังนั้นกลไกภาษีคาร์บอนของโคลอมเบียนี้เป็นการกระตุ้นให้เกิดโครงการ REDD+ นั่นเอง เราจะต้องจำใจไว้เสมอว่าระบบตลาดซื้อขายคาร์บอนก็คือการปล่อยให้เกิดมลภาวะและความรุนแรงในชุมชนใกล้เคียงกับโครงการ

เดิมทีนั้น รายได้ที่มาจากการเก็บภาษีถูกนำไปสมทบกองทุน Fondo Colombia Sostenible (กองทุนเพื่อความยั่งยืนของโคลอมเบีย) โครงการนี้ริเริ่มโดยรัฐบาลโคลอมเบียและได้รับการสนับสนุนจากประเทศนอร์เวย์ สวีเดน และสวีตเซอร์แลนด์ที่สนับสนุนโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวมถึง REDD+ ใน 277 เขตเทศบาลทั่วประเทศโคลอมเบีย กองทุนนี้ได้รับการบริหารจัดการโดยธนาคาร Inter-American Development Bank (IDB) โดยได้รับอำนาจจากสัญญา Joint Declaration of Intent (DCI) ที่ลงนามโดยรัฐบาลโคลอมเบีย นอร์เวย์ สหราชอาณาจักร และเยอรมนี ณ การประชุมสุดยอดว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกที่กรุงปารีสในปี 2015 และในการประชุมครั้งต่อมาในปี 2019 ณ กรุงมาดริด กองทุนนี้ก็ได้รับการต่ออายุออกไปอีก

กฎหมายว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกของโคลอมเบียที่บังคับใช้ในปี 2018 ได้รวมเอากลไกราคาคาร์บอนในประเทศไว้ด้วยกัน ซึ่งรวมถึง Programa Nacional de Cupos Transables de Emision de GEI (PNCTE—National Programme of Tradable Emission Quotas of Greenhouse Gases หรือโควตาการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่สามารถซื้อขายได้ของประเทศ) ที่ดำเนินการโดยรัฐบาล กฎหมายนี้รับรองหน่วยคาร์บอนและสามารถนำไปใช้จ่ายแทนการเสียภาษีคาร์บอนได้ ดังนั้นจึงเป็นการเชื่อมโยงการซื้อขายคาร์บอนและการเสียภาษีคาร์บอนเข้าด้วยกัน

โคลอมเบียกำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาว่าจะเชื่อมโยงตลาดในประเทศเข้ากับตลาดสากลได้อย่างไร แต่เราต้องไม่ลืมว่าระบบตลาดซื้อขายคาร์บอนก็คือการปล่อยให้เกิดมลภาวะและความรุนแรงในชุมชนใกล้เคียงกับโครงการ

ชุมชนคนผิวดำในโคลอมเบียได้รับผลกระทบจากเหมืองถ่านหินและโครงการ REDD+

โครงการ REDD+ ได้แก่ Cocomasure และ BioREDD+ ตั้งอยู่บนชายฝั่งแปซิฟิกที่มีชุมชนคนผิวดำอาศัยอยู่กว่า 5 ล้านคนบนพื้นที่ 1 แสนตารางกิโลเมตรของป่าเขตร้อนชื้น เหมืองถ่านหินของ Glencore และบริษัทน้ำมัน Chevron เป็นลูกค้าคนสำคัญที่ซื้อคาร์บอนเครดิตจากโครงการ REDD+ ทั่วโคลอมเบีย

ผู้อำนวยการด้านสิ่งแวดล้อมของ Glencore อธิบายว่าพวกเขาได้ร่วมเจรจาในการร่างนโยบายภาษีคาร์บอนและได้รับข้อมูลจากองค์กรอนุรักษ์ (NGO) ว่า ภาษีคาร์บอนเริ่มต้นที่ในปี 2016 และเริ่มเก็บในปี 2017 นโยบายภาษีเกิดจากเราเรามีส่วนร่วมในทุกสิ่งอย่างที่เกี่ยวข้องกับการร่างนโยบาย เราให้คำปรึกษาในกระบวนการร่างกฎหมาย แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเหมืองถ่านหินในโคลอมเบียนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่ เราต้องใช้เวลาพอสมควรที่จะทำความเข้าใจจากการช่วยเหลือของ Conservation International เนื่องจากเรามีโครงการร่วมกันหลายโครงการอยู่แล้ว

โครงการ Cocomasure เริ่มต้นขึ้นในปี 2011 ตั้งอยู่ในเขต Choco-Darien ในเมือง Urabá Antioqueño โครงการนี้ผลิตคาร์บอนเครดิตได้ 40,000 เครดิตจากพื้นที่ป่า 140 ตารางกิโลเมตรที่มีชุมชน 20 แห่งอาศัยอยู่ บริษัทย่อยของ Glencore ได้แก่ Prodeco เป็นผู้รับซื้อคาร์บอนเครดิตจากโครงการนี้เพื่อชดเชยการปล่อยก๊าซจากการเผาไหม้ดีเซลในการผลิต โครงการระยะแรกเริ่มนี้เป็นหมุดหมายสำคัญเพราะเป็นโครงการต้นแบบที่นำมาสู่โครงการ REDD+ อีกมากที่ใช้ระบบภาษีคาร์บอนของโคลอมเบีย

อีกภูมิภาคหนึ่งของประเทศ เหมืองถ่านหินของ Glencore/Prodeco ตั้งอยู่บนชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของทะเลแคริบเบียนและส่งผลกระทบต่อชุมชนคนผิวดำที่นั่น ชุมชนที่อยู่ใกล้เหมืองถ่านหินเหล่านี้ต้องประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ มลภาวะ ความรุนแรงจากข้อพิพาทเรื่องที่ดิน และการเหยียดเชื้อชาติ และ Prodeco ยังตั้งใจที่จะซื้อคาร์บอนเครดิตล่วงหน้าเพื่อเลี้ยงภาษี

โครงการ BioREDD+ ได้รับการพัฒนาขึ้นโดย USAID ในปี 2013 และขยายผลโครงการ Cocomasure ออกไปอีก 8 ชุมชน Fondo Acción เป็นผู้รับเหมาโครงการ BioREDD+ ของ USAID บริษัท Prodeco และองค์กร Conservation International (CI) ทำงานร่วมกันในหลายโครงการที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายบริการด้านสิ่งแวดล้อม และ CI เองก็แนะนำให้ Prodeco ทำงานร่วมกับ USAID บริษัท Prodeco ลงนามในสัญญาความร่วมมือกับ Fondo Acción ในการซื้อคาร์บอนเครดิต ซึ่ง Fondo Acción อยู่ในธุรกิจการเงินด้านสิ่งแวดล้อมมานานหลายปีและเป็น NGO ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อเสนอแลกหนี้กับทรัพยากรธรรมชาติในปี 2004 ที่ผู้อำนวยการของ Prodeco อธิบายว่า Fondo Acción ทำหน้าที่เป็นตัวกลางทางการสื่อสารระหว่าง Prodeco และชุมชน และยังคงกล่าวต่อไปว่า Fondo Acción รู้ดีว่าจะสื่อสารเรื่องเกี่ยวกับสัญญาและการเงินกับเอกชน “ด้วยภาษาของพวกเขา” :

“Conservation International ได้ทำสัญญากับ USAID และ Fondo Acción ซึ่งทำโครงการ REDD ในพื้นที่ชายฝั่งแปซิฟิกมากกว่า 5 ปีก่อนที่โคลอมเบียจะมีระบบภาษีคาร์บอน นอกจากนี้ยังมีโครงการ USAID ขนาดใหญ่ที่เป็น BioREDD และเป็นต้นแบบของโครงการ REDD อื่นๆ ในประเทศและภูมิภาคแปซิฟิก”

ไม่ว่าท่านผู้อำนวยการจะมีความมั่นใจขนาดไหนก็ตาม แต่เมื่อ Fondo Acción ขอความร่วมมือไปยังชุมชนเพื่อผลิตคาร์บอนเครดิตและขายแก่ Prodeco ชุมชนไม่เห็นด้วยและไม่ต้องการที่จะมีความเกี่ยวข้องกับเหมืองถ่านหิน อย่างไรก็ตามผู้แทนของ Prodeco อ้างว่า :

“ชุมชนได้แจ้งมาว่า “เราไม่เอาโครงการนี้เพราะมันเป็นโครงการของเหมืองถ่านหินที่จะเอาเงินมาซื้อเรา” แต่ Fondo Acción อธิบายว่า “พวกเขาไม่เหมือนกับบริษัทถ่านหินอื่นๆ พวกเขามีความรับผิดชอบนะ” ท้ายที่สุดเราก็ได้ให้คำมั่นและทำสัญญากับชุมชน แต่เรายังต้องอธิบายแก่พวกเขาว่าใครคือ Prodeco และในขณะเดียวกันก็ทำให้พวกเขารู้จักพวกเขาให้มากขึ้นด้วย นี่คือการกระบวนการที่เรากำลังดำเนินการอยู่”

ผลที่ตามมาได้แก่ Prodeco จ่ายเงินเป็นจำนวนเพียงหนึ่งในสี่ถึงหนึ่งในสามเพื่อซื้อเครดิตแทนการเสียภาษีคาร์บอน ทำให้บริษัทลดค่าใช้จ่ายไปได้มาก นอกจากนี้ Prodeco ยังได้ภาพลักษณ์ที่ดีด้านสิ่งแวดล้อมคือเป็นบริษัทที่ ‘carbon neutral’ เพื่อการประชาสัมพันธ์ได้อีกด้วย

ในปัจจุบัน มีโครงการ REDD+ กว่า 75 โครงการที่ใช้วิธีการชดเชยคาร์บอนผ่านโครงการภาษีคาร์บอนของโคลอมเบีย ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในป่าเมซอนที่มีชนพื้นเมืองอย่างน้อย 17 เผ่าอาศัยอยู่ ในขณะที่สหประชาชาติ นักลงทุนคาร์บอน สถาบันเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพยายามอธิบายถึงหลักการของตลาดคาร์บอนที่สมบูรณ์แบบ แต่พวกเขาก็มองข้ามประเด็นสำคัญไป ไม่มีสูตรแคลคูลัสใดที่จะแก้ไขจุดบกพร่องนี้ได้ ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องหยุดสับสนระหว่างการอนุรักษ์กับการลดการปล่อยก๊าซอย่างเป็นรูปธรรม เราจะต้องหยุดชุดเจาะ ขนส่ง และบริโภคล้างานถ่านหินที่ก่อให้เกิดลัทธิอาณานิคม ไม่มีระบบราคาคาร์บอนเลือดใดที่สามารถเก็บเชื้อเพลิงถ่านหินไว้ใต้ดินได้

บทที่ 9

โครงการ Katingan REDD+
ในอินโดนีเซียคือการแปลงทรัพยากรธรรมชาติ
แรงงานท้องถิ่น และการดำรงเผ่าพันธุ์ ให้เป็นทุน

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

หมู่บ้าน Bapinang Hilir ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลอำเภอ Pulau Hanaut ในเขตปกครอง Kotawaringin Timur ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นหนึ่งใน 13 เขตปกครองของจังหวัด Central Kalimantan บนเกาะ Kalimantan หมู่บ้านตั้งอยู่บนปากแม่น้ำที่บรรจบกันของแม่น้ำ Katingan กับแม่น้ำ Mentaya พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ชุ่มน้ำ ดินเป็นชั้นเลนและก้ามะถัน

เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานของประชากรในพื้นที่นี้จากการอพยพหนีการทำเหมืองถ่านหินใน Kalimantan ตอนใต้เมื่อ 150 ปีมาแล้วเมื่อชาว Banjarese ถูกไล่ที่มาตั้งรกรากอยู่ ณ แม่น้ำ Mentaya แห่งนี้ ที่ซึ่งเป็นแหล่งผลิตพืชผล (มะพร้าวและยาง) ให้แก่ผู้ปกครอง

ประวัติศาสตร์ของ Bapinang Hilir เต็มไปด้วยเรื่องของการอพยพและความขัดแย้งทางสิทธิเหนือที่ดินระหว่างเมืองหลวงกับชุมชนท้องถิ่น โดยเมืองหลวงต้องการที่จะขยายเขตอุตสาหกรรมและกลืนชนพื้นเมืองเหล่านี้เสีย

เนื่องจากที่ชุ่มน้ำมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงที่สูงมาก แน่ใจว่าการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จะเป็นการทำลายระบบนิเวศโดยสิ้นเชิง และชุมชนชายขอบและสิ่งแวดล้อมก็จะถูกเอารัดเอาเปรียบโดยชนฝ่ายปกครองและบริษัทเอกชน และในทศวรรษที่ผ่านมา ชนพื้นเมืองเหล่านี้ก็ถูกเกณฑ์มารับใช้ธุรกิจซื้อขายคาร์บอนเพิ่มมากขึ้น

ประวัติศาสตร์บทใหม่ของ Bapinang Hilir แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของเมืองที่มีได้เพียงแค่กลืนกินชีวิตในระบบนิเวศตามธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการดำรงเผ่าพันธุ์ของสังคมอีกด้วยด้วยมลภาวะที่สร้างขึ้นโดยทุนนิยมตะวันตกในสองศตวรรษที่ผ่านมาทำให้สภาพภูมิอากาศเข้าสู่ภาวะวิกฤติ ซึ่งถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นโอกาสทางธุรกิจโดยชาวเมืองหลวงได้แก่การให้สัมปทานปลูกป่าเพื่อผลิตคาร์บอนเครดิตเพื่อการซื้อขายตามความสมัครใจ

แต่โมเดลธุรกิจนี้กลายเป็นการยกภาระความรับผิดชอบของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของโรงงานอุตสาหกรรมให้แก่ชาวนารายย่อยใน Bapinang Hilir

อย่างไรก็ตาม คาร์บอนเครดิตที่ผลิตได้นั้นไม่ได้ช่วยลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศโลก แต่เป็นเพียงการชดเชยการปล่อยมลพิษในพื้นที่หนึ่ง ด้วยการปลูกป่าเพื่อ “ดูดซับมลพิษ” ในอีกพื้นที่หนึ่ง

ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับโมเดลธุรกิจก็คือกลไกตลาดนี้มีได้เพียงแค่แปลงทรัพยากรป่าให้เป็นทุนแต่ยังเปลี่ยนแปลง

โครงสร้างของชุมชนอีกด้วย เพราะการรับรองคาร์บอนเครดิตซึ่งถึงการแปลงการดำรงเผ่าพันธุ์ให้เป็นทุน ดังนั้น เมื่อเราพูดถึงโครงการสัมปทานผลิตคาร์บอนเครดิตเพื่อขายให้แก่ธุรกิจในประเทศพัฒนาแล้ว เราไม่สามารถมองข้ามความจริงที่ว่า การดำรงเผ่าพันธุ์ของสังคมและธรรมชาติที่กำลังถูกนำออกมาขายเช่นเดียวกัน

โครงการ Katingan REDD+

ที่ดินที่ยังไม่มีการสัมปทานหรือกิจกรรมการนำทรัพยากรออกมาใช้นั้นถือว่าเป็นที่ดินสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2016 เป็นต้นมา ที่ดินเหล่านี้อยู่ภายใต้การควบคุมของบริษัท PT Rimba Makmur Utama (RMU) เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูที่ชุ่มน้ำ Katingan หรือที่เรียกกันว่าโครงการ Katingan REDD+ โดยได้รับสัมปทานจากใบอนุญาตการฟื้นฟูระบบนิเวศและการใช้ทรัพยากรป่าไม้หรือ Ecosystem Restoration Timber Forest Product Utilization Permit (IUPH-HK-RE)

บริษัท RMU ก่อตั้งขึ้นในปี 2007 จากแนวคิดที่จะหากำไรจากกิจกรรมอนุรักษ์ด้วยการผลิตคาร์บอนเครดิต RMU ยื่นขอสัมปทานฟื้นฟูระบบนิเวศ (ERC)2 ในปี 2008 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 2,272.60 ตารางกิโลเมตรในเขตปกครอง Katingan และ Kotawaringin Timur อย่างไรก็ตาม กระทั่งช่วงป่าไม้และสิ่งแวดล้อมของอินโดนีเซียเพียงออกสัมปทานในเขต Katingan ในปี 2013 และเขต Kotawaringin Timur ในปี 2016 ครอบคลุมพื้นที่ 1,498 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นพื้นที่ทั้งหมด 3,056.69 ตารางกิโลเมตร ทำให้โครงการ Katingan REDD+ เป็นโครงการผลิตคาร์บอนเครดิตที่ใหญ่ที่สุดในโลก และได้รับการรับรองจาก Verified Carbon Standard (VCS) และ Climate, Community & Biodiversity Alliance (CCBA)

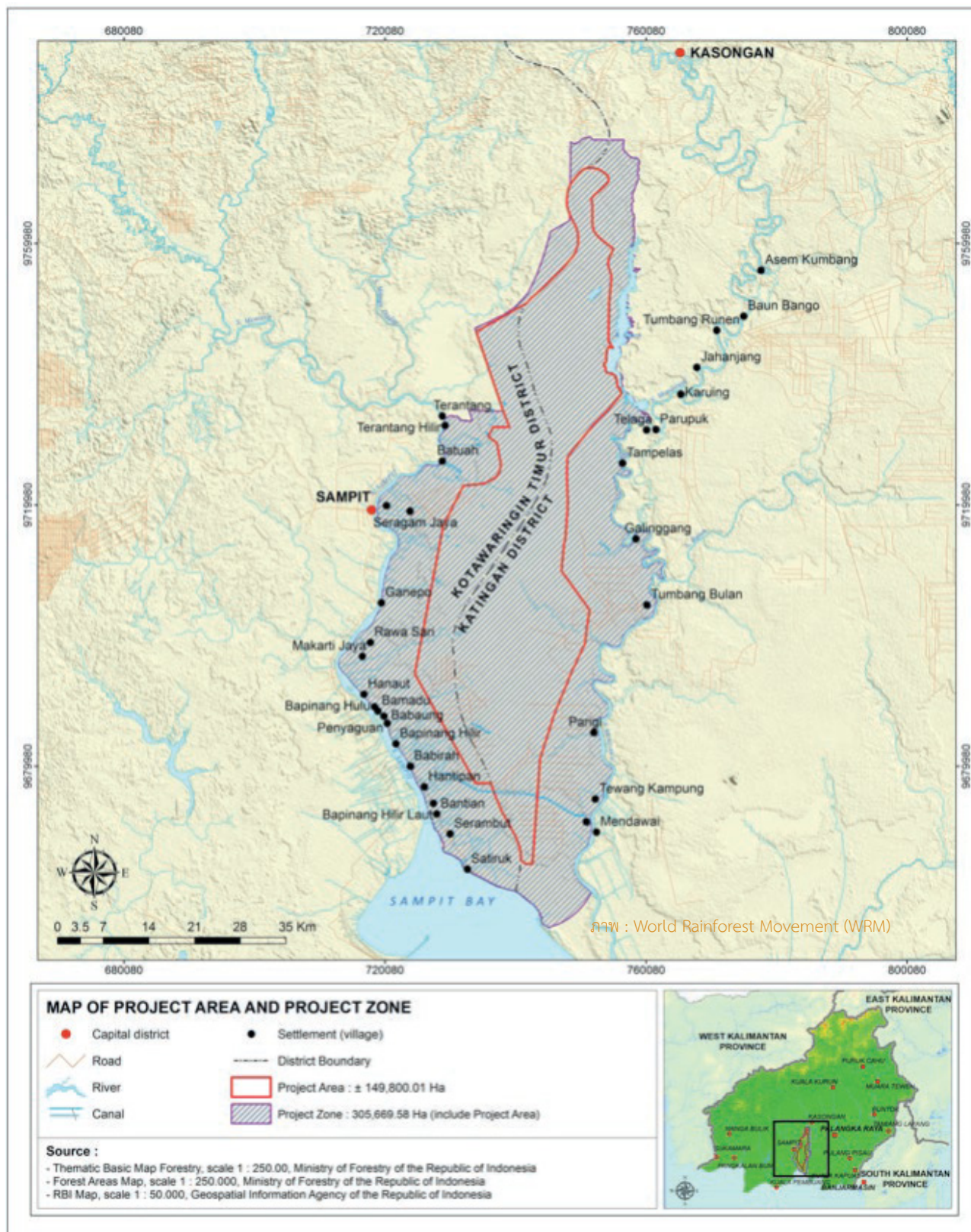
ถึงแม้ว่าสัมปทานของ RMU คิดเป็นพื้นที่ 1,498 ตารางกิโลเมตร แต่พื้นที่ทั้งหมดที่ได้รับการรับรองของ VCS และ CCBA คิดเป็น 3,056.69 ตารางกิโลเมตร ก่อนที่จะนำคาร์บอนเครดิตมาจำหน่ายนั้น RMU พึ่งพาเงินลงทุนจากองค์กรและบริษัทหลายแห่ง รวมถึงมูลนิธิ David and Lucile Packard Foundation, USAID Indonesia Forest and Climate Support, the Global Environmental Facility, the Clinton Foundation, Norway's development bank NORAD และ Puter Foundation ทั้งหมดนี้คือพันธมิตรของ RMU ในงานพัฒนาชุมชน

นอกจาก RMU วางแผนที่จะจำหน่ายคาร์บอนเครดิตผ่านทาง Puter Foundation แล้ว ยังรับทุนจากองค์กรและบริษัทหลายแห่งในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนอย่างการทำแผนที่ Bapinang Hilir อย่างมีส่วนร่วม การฝึกอบรมชาวสวนมะพร้าว และโครงการฝึกอบรมการทำฟาร์มออร์แกนิก

เราอาจมองได้ว่าเงินทุนเหล่านี้เป็นช่องทางหนึ่งของ RMU ที่จะทำให้โครงการของตนเข้าข่ายการรับรองคาร์บอนเครดิต

การคำนวณคาร์บอนเครดิตนั้นมีหลักการว่า ความเสื่อมโทรมของป่าไม้เกิดทั้งจากสัมปทานตัดไม้ของเอกชนและจากการตัดไม้โดยสมาชิกชุมชนท้องถิ่น ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่จะถูกดูดซับโดยโครงการ REDD+ (เมื่อเทียบกับพื้นที่เดียวกันที่ไม่มีโครงการ REDD+) เท่ากับจำนวนคาร์บอนเครดิตที่สามารถนำไปจำหน่ายได้ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นป่าที่อยู่ในเขตสัมปทานเท่านั้น ส่วนเขต project zone ซึ่งบ่อยครั้งทับซ้อนกับที่ดินทำกินของชุมชนนั้นจะต้องถูกนำมาหักออกจากคาร์บอนเครดิตที่สามารถจำหน่ายได้

โดย RMU เองก็รับรู้ความเสี่ยงที่เกี่ยวกับความขัดแย้งด้านเขตแดนและการเมืองท้องถิ่นและแนะนำว่าความขัดแย้งดังกล่าวสามารถบรรเทาได้โดยการทำสัญญาระหว่างบริษัทและชุมชน

ใบรับรอง VCS ที่บริษัท RMU ได้รับนั้นมาพร้อมกับเงื่อนไขต่าง ๆ หนึ่งในนั้นคือ โครงการจะต้องไม่ก่อผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น และจะต้องนำชุมชนท้องถิ่นร่วมในกระบวนการ ส่วนใบรับรอง CCBS มุ่งรับประกันว่าโครงการจะช่วยปรับปรุงสวัสดิการของคนในพื้นที่ของโครงการ โดยเปรียบเทียบระหว่างสวัสดิการของชุมชนถ้าไม่มีโครงการ และชุมชนถ้ามีโครงการ

ใบรับรอง CCBS นั้นสามารถเพิ่มมูลค่าคาร์บอนเครดิตได้ประมาณ 1.6 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อตันคาร์บอนจากราคาปกติ 2.3-3.9 ดอลลาร์สหรัฐฯตามมูลค่าในปี 2016 ใบรับรองเป็นปัจจัยสำคัญที่ลดความเสี่ยงที่จะมากระทบต่อปริมาณคาร์บอนเครดิตที่สามารถจำหน่ายได้และปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ลดลงจากการรุกรานที่ดินของชาวบ้าน

บริษัท RMU มีศักยภาพที่จะสร้างรายได้ประมาณ 1.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ภายในระยะเวลาสัมปทาน 60 ปีโดยไม่รวมเงินทุนแหล่งอื่น ๆ

บริษัท RMU เริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนผ่านทางกองทุน Puter Foundation ในปี 2012 และใช้เงินทุนจาก USAID ในการทำแผนที่ทรัพยากรในชุมชนเพื่อเตรียมพร้อมที่จะร่วมมือกับธุรกิจคาร์บอนเครดิต

นี่เป็นขั้นตอนแรกสำหรับบริษัทที่ใช้ความพยายามที่จะดึงผู้ใหญ่บ้านมาลงนามในบันทึกความเข้าใจ หลังจากลงนามแล้วหมู่บ้านจะได้รับเงินจำนวน 7 พันดอลลาร์ฯ และอีก 140 ดอลลาร์ฯเป็นประจำทุกเดือนเพื่อจัดซื้อเครื่องมือปลูกป่าและผู้ใหญ่บ้านยังอาจยื่นข้อเสนอโครงการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของหมู่บ้านเองได้

การพัฒนาธุรกิจกับหมู่บ้านเช่นนี้อยู่บนพื้นฐานของโครงการเกษตรอินทรีย์และงดการเผาหรือใช้สารเคมี

ขั้นตอนแรกดังกล่าวนี้ไม่ได้รับการยอมรับจากหมู่บ้านไหนเลย ทำให้ RMU ประสบภาวะยากลำบากที่จะดึงหมู่บ้านใดมาร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงด้วย

การต่อต้านนี้มาโดยผู้นำกลุ่มชาวสวนมะพร้าวและชาวนาที่มีอิทธิพลในเกาะ Hanaut พื้นที่ที่มีชาวแพร่กระจายในหมู่บ้านในเขตปกครอง Katingan ว่าชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปเก็บอาหารในป่าได้อีกต่อไปเพราะป่าถูกกำหนดเป็นเขตหวงห้ามโดยบริษัท RMU

อย่างไรก็ตาม เงินทุนที่บริษัทให้แก่หมู่บ้านก็ดึงชาวบ้านไม่ให้ไปร่วมมือกับ Dayak Misik Group และมาร่วมมือกับ RMU แทน

ดังนั้น การที่ RMU เข้าควบคุมที่สาธารณะนั้นทำให้กิจกรรมการขยายที่ดินด้วยการใช้ใบรับรอง Certificate of Customary Land ของ Dayak Misik Group หยุดชะงักไป ส่วนชาวนาคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของ Dayak Misik Group อย่างผู้ใหญ่บ้านและเจ้าของสวนมะพร้าวขนาดใหญ่ใน Bapinang Hilir มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนกลุ่ม Dayak Misik เพราะพวกเขาคิดว่าบันทึกข้อตกลงระหว่างหมู่บ้านกับ RMU ก็คือการยกสิทธิในที่ชุมชนของชาวบ้านแก่บริษัท การต่อต้านกิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่เป็นอุปสรรคต่อการปลูกป่าคาร์บอนเครดิตเช่นการปลูกปาล์มน้ำมันและการเก็บของป่าล่าสัตว์ทำให้ชาวนาบางรายรู้สึกวุ่นวายตนเองถูกคุกคามโดยบันทึกข้อตกลง นอกจากนี้การที่ RMU เข้าควบคุมที่ดินนั้นทำให้ที่ดินทำกินหายากขึ้น

ในปี 2017 เกิดการประท้วงครั้งปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยการปรับชาวสวนมะพร้าวรายใหญ่ออกและเลือกตั้งคนใหม่เข้ามาเพื่อเปิดทางให้แก่การทำบันทึกข้อตกลง หลังการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เกือบทุกหมู่บ้านก็ได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับ RMU โดยมีเงินทุนเป็นสิ่งล่อใจ

ธุรกิจคาร์บอนเครดิตและการแปลงชีวิตคนให้เป็นทุน

การนำเอาคาร์บอนเครดิตมาซื้อขายกันในตลาดชดเชยนั้นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานและผลผลิตในชนบทเปลี่ยนไปมาก ชาวนาที่เคยมีอิสระในการผลิตในระดับหนึ่งถูกเข้าควบคุมโดยกลไก REDD+ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้

ชาวนาต้องผลิตคาร์บอนเพื่อขายและนำเงินไปซื้อสินค้าที่ตนเองต้องการเพื่อการบริโภค

จะเห็นได้ว่ากลไก REDD+ ดึงชาวนาอิสระเข้าสู่ระบบทุน

ชาว Bapinang Hilir และชนพื้นเมืองของ Kalimantan ในอดีตมีวิถีทางในการแบ่งงานเพื่อการเผาไร่ก่อนปลูกพืชผลของตนเองด้วยวิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดควันและไฟไหม้ลามไปยังจุดที่ไม่ต้องการ ชาวสวนจะใช้แรงงานเพื่อคอยดูแลมิให้พืชผลของตนติดไฟที่เกิดจากการเผาไร่

ทว่าการเผาไร่นี้กลายเป็นประเด็นขัดแย้งใน Bapinang Hilir ในปี 2019-2020 โดยกำหนดโทษแก่ผู้เผาไร่ถึงจำคุก 25 ปีและปรับ 1,400 ดอลลาร์ ทำให้ชาวไร่ต้องหันมาใช้ยาฆ่าหญ้าแทนการเผาหรือแอบเผา

การแอบเผานี้ยังก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการลุกลามจนไม่อาจควบคุมได้เนื่องจากผู้เผาต้องหลบหนีไปจากจุดก่อไฟเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุม ทำให้ไม่มีคนคอยดูแลและควบคุมไฟ จนทำให้ไฟลามไปยังสวนปาล์ม น้ำมันและอาคารเสีย

ในปี 2015 ไฟป่าที่ทำให้ดินแข็ง มีความเป็นกรดสูง และไหม้ลามไปยังสวนปาล์มนี้เป็นผลมาจากวงจรของระบบทุนอายุ 150 ปี นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการแบ่งชนชั้นอีกด้วย ชาวนารายย่อยถูกไฟป่าผลักดันออกไปให้เป็นคนชายขอบเพราะดินสูญเสียคุณภาพ ในขณะที่ชาวนารายใหญ่ที่มีอิทธิพลอยู่ในหมู่บ้านสะสมที่ดินได้มากขึ้น

ส่วนชาวนาชายขอบที่ต้องหันมาใช้สารเคมีแทนการเผานั้นก็จะมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นและเผชิญกับปัญหาดินและแหล่งน้ำเสื่อมโทรม

หนึ่งปีต่อมาหลังไฟป่าครั้งใหญ่ ธุรกิจคาร์บอนได้รวมเอาพื้นที่สาธารณะที่ยังไม่มีการใช้ประโยชน์เข้าไปในสัมปทานพื้นที่ระบบนิเวศ ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการยึดที่ดินทำกินเท่านั้น แต่ยังทำให้ชาวบ้านไม่สามารถเก็บของป่าได้ และทำให้การดำรงเผ่าพันธุ์ของชนพื้นเมืองถูกแปลงเป็นทุน

การประเมินที่ดินนอกเขตสัมปทานโดยสถาบันรับรองต่าง ๆ เป็นจุดเริ่มต้นของการประเมินค่าการดำรงเผ่าพันธุ์ของชนพื้นเมืองให้เป็นตัวเงิน ซึ่งทำให้ชีวิตของคนชายขอบต้องเผชิญกับวิกฤติและการเปลี่ยนแปลงในวิถีเกษตรกรรม

ไม่เพียงแต่ชีวิตของคนชายขอบเท่านั้นที่ถูกนำออกมาขาย แต่ยังเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน (การเผาหญ้า) การดำรงเผ่าพันธุ์ของชนพื้นเมืองในระยะยาว (การศึกษา) และระบบชนชั้นในชนบท (ชาวนารายใหญ่ถือครองที่ดินส่วนใหญ่ และชาวนารายย่อยถูกจำกัดสิทธิ)

ในขณะเดียวกันโครงการ REDD+ Katingan ก็ขายคาร์บอนเครดิตแก่ผู้ก่อมลภาวะทั้งหลายอย่างเช่นบริษัทน้ำมันและสายการบิน บริษัทเหล่านี้อ้างว่าตนเองเป็น ‘carbon neutral’ เพราะซื้อคาร์บอนเครดิตจากโครงการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างขนานใหญ่ รวมถึงระบบนิเวศ ระบบชนชั้น และคนชายขอบ ที่กลายเป็นแหล่งทุนสำหรับภาคเอกชน

การแทรกแซงต่างๆ ที่ระบุไว้ในรายงานรับรองโครงการแสดงให้เห็นว่าธุรกิจคาร์บอนมิเพียงแค่แปลงที่ดินให้เป็นทุนเท่านั้น แต่ยังแปลงระบบนิเวศและชีวิตของมนุษย์ให้เป็นทุนตามไปด้วยกัน

บทที่ 10

มรดกของโครงการคาร์บอนชุมชน Nhambita,
แห่งโมซัมบิก: ความโหยหาอดีต ความหลงลืม
และความขุ่นเคือง

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

บริษัท Envirotrade สัญชาติอังกฤษได้เริ่มโครงการ REDD+ ในปี 2003 ในที่ดินของชุมชนบริเวณพื้นที่กันชนของอุทยานแห่งชาติ Gorongosa ในโมซัมบิกตอนเหนือ โครงการขายคาร์บอนเครดิตในตลาดภาคสมัครใจ Envirotrade ได้จ้างชาวบ้านบร่อยมาปลูกต้นไม้ ครอบครัวที่ได้รับเงินค่าจ้างในระยะเวลาเพียง 7 ปีของโครงการแต่มีพันธสัญญาที่จะต้องดูแลต้นไม้ที่ปลูกในระยะเวลาที่นานกว่านั้นมาก ในปี 2018 บริษัทได้ย้ายออกไปจากพื้นที่โครงการ ทิ้งไว้แต่เพียงคำสัญญาที่ไม่ได้รับการปฏิบัติตาม หนี้สินแก่ชุมชน และครอบครัวที่ตกยากนับร้อยครัวเรือน

ในปี 2003 บริษัท Envirotrade ได้ริเริ่มโครงการ REDD+ ในที่ดินของชุมชนบริเวณพื้นที่กันชนของอุทยานแห่งชาติ Gorongosa ในโมซัมบิกตอนเหนือ ที่มีชื่อว่า ‘โครงการคาร์บอนชุมชน Sofala’ บริษัทอ้างว่าโครงการนี้จะช่วยพัฒนาชุมชนใน Nhambita ในการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืนและการพัฒนาภูมิภาค เนื่องจากหัวใจของโครงการนี้คือการทำการค้าคาร์บอนที่วนเกษตรและการอนุรักษ์ป่าดูดซับได้จะถูกขายในตลาดคาร์บอนภาคเสรี นอกจากนี้ บริษัท Envirotrade ยังได้จ้างสมาชิกครอบครัวบร่อยที่อาศัยอยู่ในภูมิภาค Pungwe ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเขต Nhambita เพื่อมาเป็น ‘ผู้ผลิตคาร์บอนเครดิต’ โดยมีหน้าที่ปลูกต้นไม้ตามที่ระบุไว้ในสัญญา 7 ปี แม้ว่าในความเป็นจริงแล้ว “ผู้ผลิต” จะต้องดูแลรักษาต้นไม้ไปเป็นระยะเวลายาวนานกว่านั้นมาก

นอกเหนือจากการทำวนเกษตรแล้ว โครงการยังรวมไปถึงการสร้างโรงเลื่อยและโรงช่างไม้เพื่อนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้อย่างยั่งยืน และสร้างโรงเพาะชำสำหรับผลิตกล้าไม้ผล จุดมุ่งหมายของโรงเพาะชำนี้ได้แก่การสนับสนุนกล้าไม้ในการทำวนเกษตรโดยจ้างสตรีในชุมชนมาทำหน้าที่นี้ ดังนั้น บริษัทจึงทำสัญญาจ้างช่างไม้ คนเพาะกล้าไม้ คนงานทั่วไป และคนตรวจป่าเพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า เช่นเดียวกับที่ทำสัญญาจ้าง “ผู้ผลิต”

15 ปีต่อมา ในปี 2018 โครงการสิ้นสุดลง ทิ้งไว้แต่เพียงภาระหน้าที่ที่ไม่มีผู้รับผิดชอบและครอบครัวที่ตกอยู่ในภาวะที่ลำบาก ตามรายงานของผู้ผลิตรุ่นเก่าๆ บริษัทได้ย้ายออกไปจากพื้นที่โดยมิได้แม้แต่จะกล่าวคำล่ำลากับชุมชนหรือชำระค่าปลูกและดูแลต้นไม้ที่ยังคงค้างอยู่

“บริษัท Envirotrade ไม่ได้จากไปด้วยดีและติดค้างค่าจ้างกับคนจำนวนมาก ข้อที่หนึ่ง บริษัทค้างชำระค่าปลูกต้นไม้เป็นเวลาสามปีแก่ผู้ผลิต ข้อที่สอง บริษัทค้างชำระค่าเพาะกล้าไม้เป็นเวลาสามปี ข้อที่สาม บริษัทค้างชำระหนี้แก่คนตรวจป่า ทำแนวกันไฟ เป็นเวลาสามปีเช่นเดียวกัน ข้อที่สี่ บริษัทติดค้างคาร์บอนเครดิตแก่ชุมชนชาวป่าเป็นเวลาสามปี และข้อสุดท้าย บริษัทค้างชำระค่าแรงแก่คนงาน”

เมื่อเราสอบถามไปยังบริษัท Envirotrade ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว บริษัทแจ้งเราว่าธุรกิจต้องปิดตัวลงเนื่องจากราคาคาร์บอนในตลาดโลกตกต่ำมากจนไม่สามารถทำธุรกิจต่อไปได้ นอกจากนั้นบริษัทยังมองว่าตนเองตกเป็นเหยื่อของกระแสต่อต้าน REDD+ ที่พยายามบั่นทอนภาพลักษณ์ของบริษัทมาโดยตลอด

คำถามต่อมาคือโครงการนี้ก่อให้เกิดการพัฒนาในเขต Nhambita จริงหรือไม่ ซึ่งคำตอบมีทั้งใช่และไม่ใช่พอๆกัน อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตคาร์บอนบางรายและช่างเทคนิคของ Envirotrade บางคนก็เสียรายได้ที่โครงการสิ้นสุดลงเพราะหมายถึงการสิ้นสุดของรายได้ที่พวกเขาเคยได้เป็นประจำทุกปีเช่นเดียวกัน

ผลกระทบ มรดก อนาคต และกลยุทธ์

ชาวชุมชน Nhambita ก็มีความสงสัยอยู่ในใจเช่นกันถึงความเป็นไปได้ที่ว่าโครงการในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นอีกโดยบริษัท Envirotrade หรือกลุ่มผลประโยชน์อื่น ท่ามกลางความไม่แน่นอนและความคาดหวังนี้ ผู้ผลิตบางรายก็ยังดูแลรักษาต้นไม้ที่ปลูกไว้ทั้งๆที่ไม่จำเป็น บางรายก็ขายที่ทำกรเกษตรออกไป เพราะเมื่อ Envirotrade ยังอยู่ในภูมิภาคนั้น การขยายพื้นที่การเกษตรเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้ เนื่องจาก Envirotrade ต้องการขยายพื้นที่ปลูกป่าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อให้สามารถผลิตคาร์บอนเครดิตได้มากที่สุด

การเข้าเยี่ยมพื้นที่ชุมชนใน Nhambita ทำให้เราเห็นต้นไม้ผลเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมะม่วงและมะม่วงหิมพานต์ที่โครงการฯได้ปลูกไว้ ผู้ผลิตบางรายได้ทำสัญญากับ Envirotrade ไว้มากกว่าหนึ่งฉบับเพื่อดำเนินงานมากกว่าหนึ่งระบบ ซึ่งสามารถทำได้ถ้าชาวสวนรายนั้นมีที่ดินจำนวนมาก

ข้อกังวลหนึ่งของผู้ผลิตได้แก่ความที่พวกเขาไม่รู้ว่าจะต้องทำอย่างไรกับต้นไม้เหล่านี้ ทำให้เราตั้งคำถามถึงความเข้าใจของพวกเขาที่มีต่อวัตถุประสงค์ของโครงการในเวลาที่มีการทำสัญญา

ผู้ผลิตรายหนึ่งเล่าว่า :

“พวกเราดูแลรักษาต้นไม้เอาไว้ (...) ส่วนในไร่อื่นๆบางรายก็เริ่มตัดไม้กันแล้วด้วยความกังวลเพราะว่าไม่ได้รับค่าจ้าง ผมถามพวกเขาว่าทำไมถึงตัดต้นไม้ พวกเขาตอบว่าเพราะพวกเขาถูกห้ามไม่ให้ตัดมาหลายปีแต่ไม่ได้รับค่าจ้างตามที่สัญญาไว้ และ ที่ไร่ก็เต็มไปด้วยต้นไม้ และพวกเขาก็บอกว่าจะตัดให้หมด”

นอกเหนือจากความไม่ลงรอยกันในข้อมูลที่บริษัทเคยแจ้งและข้อมูลจากผู้ผลิตได้รับ คำมั่นสัญญาถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชนที่จะได้รับจากโครงการไม่ได้เกิดขึ้นจริง เราพบว่าบริษัททำให้ชุมชนพึ่งพาตัวเองน้อยลงและหันมาพึ่งพาบริษัทมากขึ้น ดังนั้นเมื่อบริษัทย้ายออกไป รายได้ของชาวบ้านจึงหายไปและเกิดความเดือดร้อนในการดำรงชีพ เพราะไม่มีการสร้างความมั่นคงทางอาหารและการพึ่งพาตนเองเอาไว้ให้แก่ชาวบ้าน

ความมั่นคงทางอาหาร

หนึ่งในผลกระทบสำคัญที่เกิดจากโครงการ REDD+ ใน Nhambita ได้แก่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนอ่อนแอลงเนื่องจากสัญญาาระหว่างบริษัทกับผู้ผลิตหลายรายทำให้ชาวบ้านต้องละทิ้งการทำไร่นาแบบเดิมเพื่อหันมาปลูกและดูแลต้นไม้แทน

อันที่จริงแล้ว นี่เป็นสิ่งที่ครูชั้นประถมที่โรงเรียนแห่งหนึ่งเข้าใจหลังจากที่ได้ศึกษากระบวนการดำเนินงานของโครงการ

มากกว่าสิบปี เธอพบว่าชุมชน Nhambita ที่มีโครงการคาร์บอนเครดิตได้แบ่งปันข้อมูลแก่ชุมชนอื่นๆ ที่เธอสอนอยู่ ทำให้ชาวนาในชุมชนเหล่านี้แบ่งเวลาทำนาบางส่วนไปเพื่อทำวนเกษตร “และชาวนาเหล่านี้ก็เกิดความสับสนเพราะต้องแบ่งเวลาทำนาไปให้กับบริษัทในขณะที่ความสำคัญของการผลิตอาหารนั้นถูกลดลงมาอยู่อันดับสอง ถึงแม้ว่ารายได้จากการปลูกต้นไม้จะนำมาชดเชยรายได้จากอาหารที่หายไปก็ตาม แต่ในระยะยาวแล้วการกระทำเช่นนี้จะเกิดผลเสียต่อชาวนาในที่สุด” เธอกล่าว

หลักฐานชี้ให้เห็นว่าชาวนาเข้าร่วมโครงการเพียงเพื่อให้ได้รับเงินตอบแทน ถึงแม้ว่าเราจะมองข้ามมูลค่าของต้นไม้ที่ให้ทั้งร่มเงา ผล และเป็นที่พักบังลมพายุไปไม่ได้ แต่คุณสมบัติเหล่านี้ก็ไม่ได้ได้รับความสำคัญจากผู้ผลิตนัก ในขณะที่พื้นที่หนึ่งเปิดที่ดินเพื่อทำโครงการใหม่ อีกพื้นที่หนึ่งก็ตัดต้นไม้ที่ปลูกลง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าโครงการ REDD+ จะสิ้นสุดลงด้วยผลกระทบที่ตรงกันข้ามกับที่ผู้ออกทุนและซื้อคาร์บอนเครดิตอย่างบริษัท Envirotrade ต้องการ แน่นอนว่าปัจจัยสำคัญที่กำหนดว่าโครงการจะได้รับการยอมรับจากชุมชนหรือไม่ก็คือการจ้างงานในชุมชนนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า เมื่อขาดการศึกษาวิจัยอย่างรอบคอบแล้ว การประเมินความเปลี่ยนแปลงด้านการผลิตอาหารที่เกิดขึ้นในเขต Nhambita นั้นเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ปรากฏการณ์ที่ดูเหมือนเกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการนั้นคือกระบวนการกลับสู่วนเกษตร ได้แก่การคืนเกษตรกรรมให้กลับไปเป็นกิจกรรมหลักของครัวเรือนดังเช่นที่เคยเป็นมา

ความคิดเห็นที่มีต่อผลกระทบ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เราพบความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปจากแต่ละกลุ่มเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากโครงการที่มีต่อชุมชน สำหรับผู้ที่มีความคิดเห็นที่เป็นกลุ่ม ‘โหยหาอดีต’ นั้นได้แก่ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนบางอย่างจากโครงการเช่นอิฐและวัสดุทำหลังคาสำหรับปรับปรุงบ้านเรือนของตน หรือได้เครื่องใช้ไฟฟ้าอย่างวิทยุหรือแผงโซลาร์เซลล์ แม้ว่านักวิจัยของเราจะสังเกตได้ว่ามีบ้างเพียงไม่กี่หลังที่ไม่ได้สร้างขึ้นด้วยวัสดุท้องถิ่น

ส่วนฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยนั้นรวมถึงหัวหน้าชุมชน Nhambita ด้วย ได้รายงานให้เราทราบว่าบริษัท Envirotrade หลอกใช้คนในชุมชน หัวหน้าชุมชนท่านนี้ปฏิเสธที่จะเป็นผู้ผลิตคาร์บอนเครดิตให้แก่ Envirotrade เพราะท่านคิดว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับนั้นไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับต้นทุนในการดูแลต้นไม้ให้เติบโตแข็งแรง ดังนั้นสัญญาจ้างงานจึงเป็นสัญญาที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ Envirotrade เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นหัวหน้าชุมชนท่านนี้และครอบครัวจึงเสี่ยงที่จะดำเนินวิถีชีวิตด้วยการผลิตอาหารแบบเดิมต่อไป และมีครัวเรือนอื่นๆ บางส่วนก็ปฏิบัติตาม

ประสบการณ์ของผู้ผลิตที่เป็นสตรีนั้นแตกต่างออกไป ผู้ผลิตที่เป็นสตรีรายหนึ่งเล่าให้เราฟังว่าได้รับการจ้างโดย Envirotrade ให้ทำงานในโรงเพาะชำต้นกล้าตั้งแต่ 6 โมงเช้าจนถึง 4 โมงเย็น จนเธอต้องทำงานในไร่อ่อนและหลังเวลาช่วงนี้ที่ยังไม่รวมถึงภาระการดูแลบ้านและลูกอีกอย่างหนึ่งด้วย เมื่อเราถามถึงงานที่หนักและรายได้ที่น้อย เธอตอบว่าถึงแม้รายได้จะน้อยแต่ก็จำเป็นสำหรับการศึกษาและอาหารของลูกๆ หลังจากบริษัทย้ายออกไปเมื่อจบโครงการ กลุ่มสตรีอย่างพวกเธอได้สูญเสียรายได้ส่วนนี้ไปและจำต้องกลับไปทำงานในไร่ตามเดิม

แล้วคาร์บอนเครดิตที่ผลิตได้ล่ะ?

ถึงแม้ว่าโครงการจะได้รับความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียที่หลากหลาย แต่ก็ยังมีข้อสงสัยจากสมาชิกชุมชน Nhambita อยู่หลายประการ อาทิเช่น ‘ต้นไม้ที่พวกเขาปลูกและดูแลยังสามารถดูดซับคาร์บอนต่อไปได้หรือไม่? บริษัท Envirotrade ยังขายคาร์บอนเครดิตต่อไปหรือไม่หลังจากหยุดจ้างงานพวกเขาแล้ว?’

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า รูปแบบโครงการผลิตคาร์บอนเครดิตใน Nhambita เป็นการจ้างผู้ผลิตต่อเนื่องเป็นเวลา 7 ปีหลังจากการปลูกต้นไม้ บริษัทระบุว่าค่าจ้างนั้นจะเป็นแบบจ่ายล่วงหน้า เนื่องจากผู้ผลิตจะต้องดูแลรักษาต้นไม้ที่ปลูกไปอีกเป็นระยะเวลายาวนานจนอาจถึง 100 ปี

ในกรณีของ REDD+ นั้นการที่จะกำหนดให้บริษัท Envirotrade ขายคาร์บอนเครดิตต่อไปหลังจากโครงการในภูมิภาคถูกละทิ้งไปแล้วนั้นเป็นเรื่องที่ไม่สมเหตุสมผล และประเด็นปัญหานี้ก็ได้รับการยืนยันจากปากผู้จัดการฝ่ายคาร์บอนของบริษัท Envirotrade เองว่าโครงการได้สิ้นสุดลงแล้วโดยสิ้นเชิง

สิ่งที่กระตุ้นความสงสัยที่กล่าวมาคือข้อเท็จจริงที่ว่าชาวนาชาวไร่ได้พบกับทีมงานที่เข้ามาตรวจเช็คสต็อกป่าไม้ในปี 2019 หลังจากที่ Envirotrade ได้ย้ายออกจากพื้นที่ไปแล้ว และเกิดคำถามขึ้นว่าต้นไม้ที่ปลูกไว้เหล่านั้นสมควรได้รับการดูแลรักษาไว้ตามวัตถุประสงค์เดิม (ดูดซับคาร์บอน) เมื่อผู้ผลิตไม่ได้รับค่าจ้างครบถ้วนตามสัญญาหรือไม่

กบฏของการแก้ปัญหาโลกร้อน

Nhambita และโครงการดูดซับคาร์บอนอื่นๆแสดงให้เห็นถึงความเปราะบางและขัดแย้งกันเองในแนวคิด ซึ่งเราเรียกว่ากบฏของการแก้ปัญหาโลกร้อน ถึงแม้ว่าผู้ที่สนับสนุนโครงการจะอ้างว่าวิธีนี้เป็นการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยเงินที่ได้จากการซื้อบริการทางสิ่งแวดล้อม แต่โครงการก็ล้มเหลวในด้านต่างๆดังต่อไปนี้ :

1. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นอกเหนือจากข้อเท็จจริงที่ว่าโครงการ REDD+ ได้รับการออกแบบจากบนลงล่าง ผู้สนับสนุนโครงการยังละเลยความคิดเห็น ความรู้ ประสบการณ์ และประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แม้ว่าชาวนาชาวไร่จะได้รับการบอกกล่าวเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและผลประโยชน์ที่จะได้รับ แต่ผู้ผลิตก็ได้ล่วงรู้ในจุดประสงค์ทางการเงินที่แท้จริงของโครงการ ตัวอย่างเช่น พวกเขาไม่รู้ว่าการคาร์บอนเป็นสินค้าที่สามารถซื้อขายได้ในตลาดสากล ขายให้ใคร ขายเป็นราคาเท่าไร และนำไปใช้ทำอะไร เป็นต้น พูดได้อีกอย่างหนึ่งว่า ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายทางการเงินที่แท้จริงของโครงการ ซึ่งได้แก่การขายคาร์บอนเครดิตในตลาดสากลนั้นไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์โดยถ้วนทั่ว นอกจากนี้ผู้ผลิตยังไม่ทราบว่าการคาร์บอนเครดิตถูกใช้เพื่อชดเชยกิจกรรมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภูมิภาคอื่นๆของโลก

ข้อเท็จจริงที่ว่าโครงการได้รับการออกแบบโดยไม่มีส่วนร่วมจากผู้ผลิตนั้นหมายความว่า เมื่อบริษัทถอนตัวจากโครงการ รายได้ของผู้ผลิตจากโครงการจะหมดไปทันที ยิ่งไปกว่านั้นชาวนาชาวไร่ยังได้ลงทุนไปกับแรงงานและที่ดินเพื่อรับผลประโยชน์จากการปลูกป่าแทนที่จะมุ่งทำกิจกรรมที่ให้ผลประโยชน์ในระยะยาวโดยไม่ต้องพึ่งพาบริษัท นอกเหนือจากค่าจ้างที่ได้รับจากโครงการก็มีเพียงต้นไม้ผลที่ก่อให้เกิดรายได้ที่น้อยมาก เพราะผลไม้เน่าเสียหมดเนื่องจากไม่มีโรงงานแปรรูปและตลาดรองรับ สิ่งที่เกิดขึ้นใน Nhambita ในปัจจุบันเป็นผลมาจากนโยบายที่มีได้ปรับให้เข้ากับบริบทของชุมชนแต่สนใจเพียงผลประโยชน์ของบุคคลภายนอก

2. การดำเนินโครงการ REDD+ และตลาดคาร์บอน

โครงการ REDD+ บรรลุวัตถุประสงค์เรื่องป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าได้หรือไม่นั้น ไม่มีผู้ใดทราบ แต่หลายโครงการประสบความสำเร็จในด้านชดเชยกิจกรรมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภูมิภาคอื่นๆ ทว่ามียางานว่าโครงการเหล่านี้ไม่มีประสิทธิภาพที่เป็นรูปธรรมด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และยังถูกต่อต้านจากสังคมอีกด้วย เนื่องจากแนวคิดขึ้นพื้นฐานของ REDD+ ที่พึ่งพาแรงกระตุ้นจากตลาดสากลเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ ตัวอย่างเช่น สาเหตุหนึ่งของความล้มเหลวของบริษัท Envirotrade ในโมซัมบิกคือราคาคาร์บอนในตลาดโลกที่ตกต่ำลงอย่างรวดเร็ว เมื่อไม่สามารถขายคาร์บอนเครดิตได้ การดำเนินโครงการก็ไม่คุ้มทุน ทำให้เราเห็นว่าความอยู่รอดของโครงการนั้นขึ้นอยู่กับความผันผวนของราคาคาร์บอนในตลาดโลกมากเพียงไร

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ราคาคาร์บอนเครดิตจากโครงการ REDD+ ผันผวนอยู่ระหว่าง 5-36 ดอลลาร์สหรัฐต่อตันคาร์บอน ความผันผวนเช่นนี้ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความอยู่รอดของโครงการ REDD+ ที่ขึ้นอยู่กับการขายคาร์บอนเครดิต นอกจากความเสี่ยงทางการเงินแล้ว ปัจจุบันนี้ยังก่อให้เกิดความเสี่ยงทางสังคมอีกด้วย เมื่อราคาคาร์บอนที่ตกต่ำหมายถึง

รายได้ของชาวบ้านที่ตกต่ำลงด้วย และสุดท้ายก็นำไปสู่ความล้มเหลวของโครงการอย่างที่บริษัท Envirotrade ได้ประสบในโมซัมบิก นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงที่เกิดจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างดอลลาร์สหรัฐและสกุลเงินท้องถิ่น (Metical) อีกด้วย มูลค่าของเงินดอลลาร์ยิ่งสูงขึ้นเท่าใด รายได้ของชาวบ้านและวัตถุดิบต่างๆก็ยิ่งมากขึ้น ในทางตรงข้ามหากดอลลาร์อ่อนตัว ความเสี่ยงจะเกิดขึ้นทันที ดังนั้น คุณภาพชีวิตของผู้ผลิตจึงขึ้นอยู่กับราคารับซื้อและอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาหาความแน่นอนมิได้

ดังนั้น การดำเนินโครงการ REDD+ จึงก่อให้เกิดทั้งความเสี่ยงทางสังคม เช่นทำให้ชุมชนท้องถิ่นยากจนลง และทำให้คุณภาพของระบบนิเวศเสื่อมโทรมลงเนื่องจากเป็นกลไกที่ทำให้ผู้ปล่อยมลภาวะสามารถหลีกเลี่ยงข้อบังคับในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ กล่าวคือกลไกตลาดที่โครงการ REDD+ ตั้งอยู่ทำให้เป้าหมายทางการเงินสำคัญกว่าสังคมและสิ่งแวดล้อม

3. ความเป็นธรรมทางภูมิอากาศ

การดำเนินโครงการ REDD+ ใน Nhambita ทำให้เราเห็นความไม่เป็นธรรมทางภูมิอากาศ ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา โมซัมบิกเป็นหนึ่งในประเทศที่ทำลายสิ่งแวดล้อมน้อยมาก แต่ต้องกลายมาเป็นพื้นที่ดำเนินโครงการผลิตคาร์บอนเครดิตจำนวนมากที่มีต้นทุนทางสังคมที่สูง เพียงเพื่อให้นักปล่อยมลภาวะอย่างจีนและอเมริกาสามารถดำเนินอุตสาหกรรมและปล่อยมลภาวะต่อไปได้ การทำเหมืองถ่านหินและก๊าซ และการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างยูคาลิปตัส สน และยาง ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างหนักต่อชาวบ้านชาวไร่นับพัน ในขณะที่บริษัทเหล่านี้ได้กำไรจากการขายคาร์บอน กลยุทธ์นี้ฟอกเขียวบริษัทอุตสาหกรรมให้มีภาพลักษณ์ที่เป็นกลางทางคาร์บอนหรือ ‘carbon neutral’

โครงการที่เสนอแนวทางแก้ปัญหาโลกร้อนจากบนลงล่างอาจดูน่าสนใจสำหรับชนวนาที่ต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม โมเดลธุรกิจนี้ไม่ยั่งยืน ดังเช่นที่กรณีของ Nhambita ได้แสดงให้เห็น นอกจากผลกระทบเชิงลบจากนโยบายเหล่านี้ โมซัมบิกยังได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวนอย่างรุนแรงอีกด้วย ซึ่งหมายความว่าประเทศโมซัมบิกที่ไม่ได้มีส่วนทำให้เกิดภาวะโลกร้อนแต่กลับต้องมาแบกรับภาระจากผลกระทบที่ประเทศอุตสาหกรรมได้ทำไว้

เราจึงต้องทำความเข้าใจแนวคิดเรื่องความเป็นธรรมทางภูมิอากาศอย่างลึกซึ้งเพื่อนำไปร่างเป็นนโยบายและแนวทางแก้ปัญหาภาวะโลกร้อนที่มีความยั่งยืนและเป็นธรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และกำหนดระดับความรับผิดชอบต่อภาวะโลกร้อนของแต่ละประเทศจากปริมาณการปล่อยก๊าซโดยประเทศนั้นๆในอดีตที่ผ่านมาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทางภูมิอากาศให้มากที่สุด

บทที่ 11

โครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ ในคองโก :
ความขัดแย้งและกลไกร้องทุกข์

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

สาธารณรัฐคองโกมีพื้นที่ครอบคลุมป่าเขตร้อนชื้นที่ใหญ่ที่สุดในแอฟริกา ดังนั้นจึงเป็นที่หมายตาของผู้พัฒนาโครงการ REDD+ อย่าง World Bank และองค์กรอนุรักษ์ทั้งหลาย ที่อ้างว่าในช่วง 10-15 ปีที่ผ่านมา ชนชาวป่าในคองโกตัดไม้ทำลายป่า และโครงการ REDD+ จะช่วยลดการกระทำดังกล่าว คำอ้างนี้มองข้ามปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่าซึ่งได้แก่บริษัทแปรรูปไม้และเหมืองแร่และมุ่งเป้าไปที่ชุมชนท้องถิ่นที่ถูกกีดกันออกจากพื้นที่ป่าตั้งแต่ต้น ผลก็คืออัตราการตัดไม้ทำลายป่าที่เพิ่มสูงขึ้น ความขัดแย้งระหว่างชุมชนและนักพัฒนาโครงการ REDD+

รัฐบาลคองโกได้นำเอากลยุทธ์ REDD+ มาใช้ในปี 2012 เพื่อเปิดช่องทางการรับทุนจาก World Bank และองค์กรอื่นๆ มีการออกกฎหมายใหม่และการวางแผนลงทุนเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการดำเนินกลยุทธ์ REDD+

โครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ ในจังหวัด Mai-Ndombe ของประเทศคองโกนับเป็นโครงการ REDD+ ที่ใหญ่ที่สุดในโลก และก่อให้เกิดความขัดแย้งเรื่องที่ดินกับชุมชนท้องถิ่นมากที่สุดด้วย โครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ นี้ประกอบไปด้วยกลไกรับเรื่องร้องทุกข์เช่นเดียวกับโครงการ REDD+ อื่นๆ ส่วนมาก แม้ว่ากลไกดังกล่าวควรบังคับให้เจ้าของโครงการต้องรับผิดชอบต่อชุมชนที่ได้รับผลกระทบ แต่ในความเป็นจริงแล้ว กลไกนี้ทำให้เจ้าของโครงการไม่สามารถรับผิดชอบต่อชุมชนที่ได้รับผลกระทบได้

ความล้มเหลวของกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับบทบาทของกลไกที่มีต่อการระดมทุนและการยอมรับจากสาธารณชนที่เจ้าของโครงการอ้างว่าได้นำเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ความล้มเหลวของกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ของโครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ เกิดจากการบริหารจัดการที่ไร้ประสิทธิภาพและไม่สามารถแก้ไขปัญหาของชาวบ้านได้ซึ่งตรงข้ามกับแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบ

โครงการ The PIREDD/Plateaux REDD+

จังหวัด Mai-Ndombe มีพื้นที่ทั้งหมด 1.23 แสนตารางกิโลเมตร ซึ่ง 80% ของพื้นที่นี้เป็นป่าในปี 2016 โครงการ Forest Carbon Partnership Facility (FCPF) ของธนาคารโลกได้อนุมัติเงินจำนวน 13.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐเพื่อการก่อตั้งโครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ เงินจำนวนนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งจากกองทุนที่ใหญ่กว่ามากที่รัฐบาลคองโกรับมา โครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ เป็นเฟสแรกของโครงการ Mai Ndombe REDD+ ซึ่งถือเป็นโครงการ REDD+ ที่ก้าวหน้าที่สุดในประเทศคองโก โดยโครงการเหล่านี้อาศัยตั้งขึ้นในเขต Mushie, Kwamouth, Bolobo และเขต Yumbi

องค์กร WWF หรือที่เรียกกันว่า ‘ตัวแทนที่ปฏิบัติการในท้องถิ่น’ เป็นผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการในพื้นที่ 4 พื้นที่ข้างต้น โดยอ้างวัตถุประสงค์เพื่อ “ลดแรงกดดันที่มีต่อป่า” และมุ่งเน้นเรื่องการฟื้นฟูป่าและควบคุมไฟป่าภาคเกษตร กิจกรรมเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการปรับปรุงการบริหารภูมิทัศน์ป่าหรือ PGAPF และกำหนดไว้ว่าชุมชนจะได้รับค่าตอบแทนตามผลงานการปลูกต้นไม้ อนุรักษ์ทุ่งหญ้าชาวันน่าห์ และจัดหาบริการอย่างเช่นการสร้างทางเข้าพื้นที่เกษตรหรือทำลานเก็บซุง ซึ่งค่าตอบแทนนี้จะจ่ายให้เป็นประจำทุกปีโดยโครงการ Forest Investment Program (FIP) ของธนาคารโลกโดยผ่านทางองค์กร WWF ซึ่งทำหน้าที่เป็นคนกลาง

ในการติดต่อประสานงานกับชุมชนนั้น WWF ได้ตั้งคณะกรรมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือ Local Development Committees (CLDs) สำหรับทุกหมู่บ้าน โดย CLD จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของชุมชนและเป็นสื่อกลางการสื่อสารระหว่างชุมชนกับเจ้าของโครงการ รับเรื่องร้องเรียน และจ่ายค่าจ้างให้แก่สมาชิกชุมชน โครงการได้ก่อตั้ง CLD ขึ้นถึง 175 คณะ และแต่ละชุมชนที่ร่วมมือกับโครงการจะต้องวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง แผนดังกล่าวจะต้องกำหนดพื้นที่ที่จะอนุรักษ์และพื้นที่ที่จะปลูกต้นไม้

ข้อขัดแย้งกับชุมชน

รัฐบาลคองโกอ้างว่าหนึ่งในเสาหลักของกลยุทธ์ด้าน REDD+ ของประเทศที่นอกเหนือไปจากการลดการตัดไม้ทำลายป่าแล้ว ก็คือพัฒนาความเป็นอยู่อาศัยของคนยากจนและกลุ่มเปราะบางของประเทศให้ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่เพิ่มขึ้นโดยเครือข่ายกลุ่มรากหญ้าที่ได้รับการสนับสนุนโดย Congolese organisation Action pour la Promotion et Protection des Peuples et Espèces Menacées (APEM) ร่วมกับ Rainforest Foundation UK (RFUK) ให้ผลลัพธ์ที่ตรงข้ามกับคำกล่าวอ้างข้างต้น โดยนักวิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากชุมชนกว่า 20 ชุมชนในเขตปกครอง Mushie, Bolobo และ Kwamouth ในช่วงปี 2018-19 และพบปัญหาและข้อขัดแย้งในพื้นที่ที่เกิดจากโครงการ REDD+ เป็นจำนวนมาก

นักวิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากชุมชนกว่า 20 ชุมชนในเขตปกครอง Mushie, Bolobo และ Kwamouth ในช่วงปี 2018-19 และพบปัญหาและข้อขัดแย้งในพื้นที่ที่เกิดจากโครงการ REDD+ ดังต่อไปนี้

1. สตรีไม่สามารถดำเนินวิถีการเกษตรตามประเพณีได้อีกต่อไป

ในระหว่างการประชุม กลุ่มสตรีได้เล่าถึงวิธีการที่พวกตนบริหารจัดการทุ่งชาวันน่าห์ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ คือการไถที่ดินเพื่อเตรียมหว่านเมล็ดพันธุ์ ถอนหญ้าและนำไปเผาทิ้ง การเผาหญ้าทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเก็บเห็ด ผลไม้ ตัวอ่อนแมลง และพืชไร่ เมื่อโครงการ REDD+ ไม่อนุญาตให้ทำการเผา จึงเป็นการตัดวงจรอาหารของชาวชุมชน กลุ่มสตรีในชุมชน Bosina ขาดพื้นที่เพาะปลูกในทุ่งชาวันน่าห์อย่างที่เคยทำมา และที่ปรึกษาของโครงการก็ไม่ได้บอกไว้ว่าชุมชนควรจะใช้ที่ดินที่ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่อย่างไร ทำให้กลุ่มสตรีต้องเดินทางเป็นระยะที่ไกลขึ้นเพื่อหาที่ปลูกมันสำปะหลัง พื้นที่เหล่านี้ส่วนมากเป็นป่า ดังนั้นกลุ่มสตรีจึงต้องช่วยพวกผู้ชายทำการถาง ทำให้เกิดสถานการณ์พึ่งพาอย่างไม่เคยมีมาก่อนและการตัดไม้ทำลายป่าด้วย ผลที่ได้ก็คือผลผลิตมันสำปะหลังโดยกลุ่มสตรีของชุมชนลดลงอย่างมาก กลุ่มสตรีชาวหมู่บ้าน Maa อธิบายให้เราฟังว่าพวกเธอถูกห้ามไม่ให้เข้าไปใช้พื้นที่ชาวันน่าห์ซึ่งทำให้แหล่งอาหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งเห็ดและรายได้ของครอบครัวลดลงอย่างมาก โครงการ The REDD+ ทำให้สภาพคล่องทางการเงินของชุมชนฝืดเคือง ทำให้เกิดผลกระทบเป็นลูกโซ่แก่ความสามารถในการส่งบุตรหลานเข้าเรียน ในขณะเดียวกันก็เกิดความเครียดต่อความมั่นคงทางอาหารและโรคติดต่อ สถานการณ์เดียวกันนี้เกิดขึ้นในหมู่บ้านอื่นๆใน Bompensole, Mbala II, Camp Ferrera, Twa à Kwamouth, Lovwa, Nkô, Mbali และ Bopaka เช่นเดียวกัน

2. ไม่มีการจ่ายค่าจ้างฟื้นฟูป่า

กลุ่มสตรีจากชุมชน Bosina และ Komambi รายงานว่าพวกเธอไม่ได้รับค่าจ้างสำหรับปลูกไม้โตเร็วและไม้ผลเพื่อ

พื้นที่ป่าตามสัญญาของโครงการ

3. พันธุ์ไม้ที่อนุญาตให้ใช้เพื่อการฟันฟูปามีจำกัด

สมาชิกชุมชน Maa เปิดเผยว่าพันธุ์ไม้โตเร็วที่โครงการเลือกใช้อย่างอคาศะหรือยูคาลิปตัสนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนแต่อย่างใด ที่ผ่านมากลุ่มสตรีจะเก็บฟืนเพื่อนำไปทำอาหาร ไม่อย่างอคาศะหรือยูคาลิปตัสนั้นจึงไม่มีประโยชน์

4. ไม่มีการจ่ายค่าจ้างสำหรับงานก่อสร้างถนน

ถึงแม้ว่าสมาชิกชุมชน Komambi ได้ก่อสร้างถนนจนแล้วเสร็จ แต่พวกเขาก็ไม่ได้รับเงินค่าจ้าง ส่วนสมาชิกชุมชน Maa, camp Molart, และ Komambi ก็พบปัญหาเดียวกัน พวกเขาอธิบายว่างานก่อสร้างถนนได้รับการอนุมัติโดยตัวแทนของโครงการแต่ไม่มีการจ่ายเงินค่าจ้างเมื่อการก่อสร้างสิ้นสุดลง

5. การจ่ายเงินสำหรับค่าบริการด้านสิ่งแวดล้อมล่าช้า

เราพบว่าเจ้าของโครงการไม่ได้จ่ายเงินค่าชำระค่าบริการด้านสิ่งแวดล้อม (ปกป้องทุ่งชาวันนำหจากไฟป่า) แก่ชุมชนชาว Bosina มาสองปีแล้ว นอกจากนี้ชุมชน Masiambio, Lovwa, Komambi, Bompensole, Mbala II และ Maseke ก็รายงานว่าไม่ได้รับเงินค่าจ้างดับไฟป่าเช่นเดียวกัน ในเดือนมิถุนายนปี 2019 ชุมชนที่ประสบปัญหาอาหารขาดแคลนเพราะใช้เวลาเพาะปลูกหมดไปกับการควบคุมไฟป่าตามแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของโครงการและไม่ได้รับเงินค่าจ้างตอบแทน ตัดสินใจประท้วงโดยการเผาป่าที่ตนเองดูแลอยู่ ส่วนที่ชุมชน Maa ประธาน CLD ผู้ซึ่งลงนามในสัญญาโครงการ REDD+ บอกเราว่าเขารู้สึกกังวลในความปลอดภัยของตนในสถานการณ์เช่นนี้ ส่วนชุมชน Masiambio, Lovwa, Bosina, Bompensole, Komambi และ Maseke ก็ได้ร้องทุกข์เรื่องความล่าช้าของการจ่ายเงินค่าจ้างดับไฟเช่นเดียวกัน

6. สัญญาจ่ายเงินถูกกำหนดโดย WWF แต่เพียงผู้เดียว

ประธาน CLD ในชุมชน Komambi อธิบายว่าสัญญาโครงการ REDD+ ข้อที่เกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าบริการด้านสิ่งแวดล้อมนั้นถูกร่างขึ้นโดยเจ้าของโครงการ REDD+ แต่เพียงผู้เดียว และประธานก็ไม่มีผู้ช่วยที่มีความรู้ด้านกฎหมายที่จะมาพิจารณาข้อบังคับต่างๆในสัญญาที่โครงการร่างขึ้น สมาชิกชุมชน Lovwa เสริมว่าในสัญญาไม่มีค่าปรับหรือบทลงโทษใดๆในกรณีที่เจ้าของโครงการจ่ายเงินล่าช้า แต่มีบทลงโทษชุมชนหากละเมิดสัญญา เช่นหากไม่สามารถควบคุมไฟป่าได้สำเร็จ

7. ค่าแรงที่ต่ำมาก

สมาชิกชุมชนใน Komambi อธิบายว่าค่าแรงที่ได้รับจากงานควบคุมไฟป่านั้นต่ำมากคือ 5 ดอลลาร์สหรัฐต่อ 100 ตารางกิโลเมตรต่อปี ส่วนสมาชิกชุมชน Maa ก็รายงานถึงค่าแรงที่ต่ำมากที่ได้จากการจ้างงานต่างๆโดยโครงการเมื่อเทียบกับรายได้ที่เคยได้รับจากการทำไร่มาก่อนโครงการที่สูงกว่า พวกเขาจึงยกเลิกความร่วมมือกับโครงการ REDD+ แล้ว

8. ขาดความโปร่งใสในกระบวนการคัดเลือกผู้ประสานงาน คณะกรรมการ และประธาน CLD

สมาชิกชุมชน Lovoa วิพากษ์วิจารณ์ถึงความขาดความโปร่งใสในกระบวนการคัดเลือกผู้ประสานงานภายในคณะกรรมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือ CLD ที่จัดตั้งโดยเจ้าของโครงการ REDD+ project หลายชุมชนเปิดเผยว่าพวกเขาไม่ได้รับโอกาสให้คัดเลือกประธาน CLD ของพวกเขาด้วยตัวเอง นอกจากนี้ CLD ยังไม่ส่งรายงานทางการเงินให้พวกเขาได้พิจารณาอีกด้วย ปัญหาเหล่านี้ได้รับการรายงานไปยัง WWF แต่ก็ไม่ได้รับการแก้ไข

9. ทำให้ความขัดแย้งเหนือที่ดินทำกินรุนแรงขึ้น

โครงการ REDD+ ทำให้ความขัดแย้งเหนือที่ดินทำกินระหว่างชุมชน Komambi กับ Maa ที่มีมายาวนานนั้นรุนแรงขึ้น โดยเจ้าของโครงการ REDD+ ได้นำเสนอแผนที่ที่เป็นการยกที่ดินส่วนหนึ่งของชุมชน Komambi ให้แก่ชุมชน Maa ในการวางแผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ยกระดับความขัดแย้งระหว่างชุมชนไปสู่การต่อสู้ในศาล

10. ทำให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดินใหม่ๆ

เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดินที่มีความอ่อนไหวกรณีใหม่ๆเมื่อเจ้าของโครงการได้ทำแผนที่ที่เป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยแผนที่ได้แสดงถึงการแบ่งเขตแดนระหว่างหมู่บ้าน Mongana กับ Nkó ที่ไม่ถูกต้อง ถึงแม้ว่าสมาชิกของทั้งสองหมู่บ้านจะรู้ว่าแผนที่จริงแล้วเขตหมู่บ้านของตนนั้นอยู่ตรงไหน แต่เจ้าหน้าที่ของทั้งสองชุมชนก็ถือว่าความรู้นั้นเป็นความรู้ที่ผิด สมาชิกชุมชน Nkó อธิบายว่าเหตุการณ์นี้ยังทำให้ชุมชนไม่เชื่อใจกันอีกต่อไป ข้อร้องทุกข์อีกประการหนึ่งเกี่ยวกับความขัดแย้งเรื่องที่ดินที่รายงานโดยหัวหน้าหมู่บ้าน Masiambio ว่าโครงการไม่ได้ให้ความเคารพในสิทธิเหนือที่ดินทำกินของพวกเขา เช่นเดียวกันในชุมชน Nkuru ที่ชาวบ้านปฏิเสธไม่ยอมลงนามในบันทึกข้อตกลงเห็นชอบในแผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพราะในแผนนั้นมีข้อความยกที่ดินส่วนหนึ่งของพวกเขาให้แก่ชุมชน Hebi

11. ขาดการแบ่งปันข้อมูลและการมีส่วนร่วม

สมาชิกชุมชน Bosina รายงานว่าพวกเขาไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนสมาชิกชุมชน Komambi เสริมว่าไม่มีใครมาปรึกษาพวกเขาจนขึ้นโครงการเลย นอกจากนี้พวกเขายังไม่พอใจที่ WWF มักใช้ชุมชนอื่นอย่าง Maa มาบังหน้า ทว่าหัวหน้าชุมชน Maa ก็แจ้งว่าเขาไม่เคยอนุญาตให้ทำโครงการในพื้นที่ของชุมชนเลย เพราะหลังจากที่ได้ปรึกษากับลูกบ้านแล้ว เขาตัดสินใจเขียนจดหมายไปหาเจ้าของโครงการว่าชุมชนของพวกเขาไม่ต้องการโครงการ REDD+ ชาวบ้านจาก Mongana กล่าวว่าพวกเขาไม่รู้ว่โครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ คืออะไร และนักวิจัยยังพบว่ายังมีเพียงประชากรร้อยละ 20 เท่านั้นที่รับรู้เกี่ยวกับโครงการ REDD+

12. กลไกรับเรื่องร้องทุกข์ที่ใช้การไม่ได้

โดยทางทฤษฎีแล้ว การจัดตั้งกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ควรเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งและเป็นแหล่งที่พึ่งสุดท้ายของชาวชุมชนเมื่อต้องการให้เจ้าของโครงการปฏิบัติตามสัญญาเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ต่างๆ แต่เมื่อกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ของโครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ ไม่สามารถใช้งานได้จริงแล้ว ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่าแผนที่จริงแล้วจุดประสงค์ของกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ของโครงการคืออะไร โครงการต้องการให้เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาข้อขัดแย้งมีโอกาสเกิดขึ้นในการดำเนินโครงการจริงหรือไม่? อะไรคือจุดประสงค์ที่แท้จริงของกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ดังกล่าว?

ในปี 2014 เมื่อรัฐบาลคองโกยังอยู่ในระหว่างการเตรียมพร้อมสำหรับกระบวนการ REDD+ ธนาคารโลกได้จ่ายเงินจำนวน 5.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐให้แก่รัฐบาลคองโกเพื่อดำเนินมาตรการปกป้อง REDD+ ซึ่งรวมถึงกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ด้วย อีกสี่ปีต่อมา รัฐบาลได้อนุมัติให้ภาคส่วนต่างๆสามารถลงทุนในโครงการ REDD+ และพัฒนามาตรการและมาตรฐานต่างๆที่เกี่ยวข้อง การอนุมัติในครั้งนี้รวมถึงกลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์เป็นสำคัญ และมาตรฐาน REDD+ แห่งชาติที่รอกการอนุมัติรวมถึงหลักการที่สำคัญได้แก่กิจกรรม REDD+ จะต้องลดการสูญเสียและความเสียหายและจะต้องมีกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ที่เป็นธรรมเพื่อลดการสูญเสียและความเสียหายที่อาจมีขึ้นแก่ชุมชนจากการดำเนินโครงการ อย่างไรก็ตามจากข้อมูลที่เป็นทางการของปี 2020 กลไกเหล่านี้ยังอยู่เพียงในขั้นทดลอง

อย่างไรก็ตาม เจ้าของโครงการ REDD+ กลับมองว่ากลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์นี้ได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้วและทำหน้าที่ของมันได้ดี โครงการ Forest Investment Program (FIP) ของธนาคารโลกได้จัดตั้งโมเดลกลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์ขึ้นเพื่อเป็นมาตรฐานสำหรับใช้กับโครงการ REDD+ ซึ่งประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอนของการรับ ประเมิน สอบสวนหาสาเหตุ และแก้ไขเรื่องร้องทุกข์ โครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ อ้างว่าได้จัดตั้งกลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์ให้แก่ชุมชนแล้ว

แต่การลงสำรวจพื้นที่ชุมชนที่ประสานงานโดย APEM แสดงให้เห็นว่าชุมชนไม่ทราบว่ามีการกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ และไม่รู้ว่าจะใช้มันอย่างไร ผลในทางปฏิบัติก็คือ กลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์ไม่สามารถรับเรื่องร้องทุกข์จากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการได้ นอกจากนี้ยังพบว่าองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมายให้รับเรื่องร้องทุกข์จากชาวบ้านก็ไม่ได้รับข้อมูลและ/หรือไม่เต็มใจเดินเรื่องร้องทุกข์ให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย

การออกแบบกลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์นั้นไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญตั้งแต่แรก ตัวอย่างเช่นการอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านที่ต้องการร้องเรียนเช่นไม่มีแบบฟอร์มและวิธีการกรอกเป็นภาษาท้องถิ่น ไม่มีคำจำกัดความของคำว่าวันหมดเขตการรับเรื่องร้องเรียน ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการที่โปร่งใส นอกจากนี้งานวิจัยยังพบว่ามีหมู่บ้านจำนวนเพียง 26 หมู่บ้านใน Bosina และ Nkô รับรู้เกี่ยวกับกลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์เนื่องจากประธาน CLD เคยมาเยี่ยมเยือน

ทั้งหมดนี้บ่งชี้ว่าเจตนาที่แท้จริงของกลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์ไม่ได้มีไว้เพื่อรับเรื่องร้องทุกข์ตั้งแต่แรก แต่ทำให้เกิดความไม่สมดุลเชิงอำนาจและความเสียหายแก่ผู้ร้องทุกข์อันได้แก่ชาวบ้าน การออกแบบและพัฒนากลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์จึงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของแนวทางการจัดการแบบบนลงล่างของโครงการ REDD+

13. การทดสอบกลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์

ทีม APEM ตัดสินใจที่จะทดสอบกลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์กับชุมชนจำนวนหนึ่ง โดยช่วยชุมชนให้ยื่นเรื่องร้องเรียนแก่เจ้าหน้าที่เพื่อให้แน่ใจว่าเรื่องร้องเรียนได้รับการจัดเตรียมและยื่นตามข้อบังคับของกลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์ ชุมชนเลือกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิในที่ดินทำกิน เรื่องที่กลุ่มแม่บ้านไม่สามารถปลูกพืชผลได้เหมือนเดิม เรื่องพันธุ์พืชที่โครงการเลือกใช้ที่ไม่ได้ปรึกษาชุมชนก่อน การทำแผนที่แบ่งเขตแดนหมู่บ้านโดยพลการ เรื่องที่ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารโครงการ และเรื่องการที่ชุมชนไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอย่างเหมาะสม

ชุมชน Komambi และ Maa เป็นสองชุมชนแรกที่ยื่นเรื่องร้องเรียนไปยังเจ้าหน้าที่ในเขต Mushie ในวันที่ 10 พฤศจิกายน ปี 2019 การยื่นครั้งแรกถูกปฏิเสธ โดยเจ้าหน้าที่ได้อธิบายว่ากลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์ยังอยู่ในขั้นทดลองไม่สามารถใช้งานจริงได้ หลังจากที่มีการยื่นซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เจ้าหน้าที่คนเดิมอ้างว่าเขาไม่ได้รับแนวทางปฏิบัติจากเจ้าของโครงการว่าจะจัดการเรื่องร้องเรียนโดยวิธีใดและยังไม่ได้รับการร้องทุกข์ใดๆเลย

หลังจากที่ได้ยื่นเรื่องซ้ำครบ 5 ครั้ง ในที่สุดเจ้าหน้าที่รายนั้นก็รับเรื่องและให้ใบยืนยันการรับเรื่องร้องทุกข์แก่ผู้ยื่น อย่างไรก็ตาม ใบยืนยันดังกล่าวไม่มีเลขลงทะเบียนที่จะเป็นการยืนยันว่าเรื่องร้องเรียนได้รับการลงทะเบียนแล้วจริงๆ เจ้าหน้าที่เพียงแต่ให้คำสัญญาเป็นคำพูดว่าจะจัดการให้ แน่ใจว่าไม่มีการแก้ไขปัญหาคิดๆหลังจากนั้น ในที่สุด ในระหว่างการลงเยี่ยมสำนักงานของ FIP ในเขต Kinshasa ในวันที่ 18 ธันวาคม ปี 2019 เพื่อตามเรื่องร้องเรียน เจ้าหน้าที่ Safeguard ของโครงการอ้างว่าเขาไม่ได้รับเรื่องร้องเรียนใดๆเลย

บทสรุป

กรณีโครงการ PIREDD/Plateaux REDD+ แสดงให้เห็นว่าตลอดหลายปีที่ผ่านมาที่เงินจำนวนหลายล้านดอลลาร์สหรัฐฯได้ถูกใช้ไปเพื่อเตรียมการดำเนินโครงการ REDD+ อย่างสอดคล้องกับข้อบังคับจากเวทีประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกเพื่อป้องกันความขัดแย้งและการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นการกระทำที่เปล่าประโยชน์ ปัญหาสังคมและความขัดแย้งในชุมชนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่โครงการ REDD+ เริ่มขึ้นเมื่อ 15 ปีที่แล้ว นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์โครงการ PIREDD/Plateau REDD+ ไม่ได้ช่วยให้การตัดไม้ทำลายป่าลดลงเลย

นอกจากนี้งานวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าเจ้าของโครงการ REDD+ ไม่สนใจชุมชนและการปกป้องป่า เจ้าของโครงการ REDD+ อย่างธนาคารโลกและ WWF มีความคิดและแผนการของตนเองที่ไม่เกี่ยวข้องกับการปกป้องชุมชนจากผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสิทธิมนุษยชน และมาตรการป้องกันก็ยังคงเป็นเพียงข้อความในกระดาษ ยิ่งไปกว่านั้นยังทำให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้นเมื่อความขัดแย้งเดิมยังไม่ได้รับการแก้ไขและเจ้าของโครงการ REDD+ จึงสามารถอ้างได้ว่าพวกเขาใช้มาตรฐานทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่เดิมสำหรับโครงการชดเชยคาร์บอนของตน

สุดท้ายแล้วดูเหมือนว่ากลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์และมาตรการป้องกันปัญหาต่างๆทำให้นายทุนสามารถลงทุนในโครงการที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งอย่าง REDD+ นี้ได้ต่อไป กลไกบริหารจัดการเรื่องร้องทุกข์อย่างปลอมๆทำให้ดู

เหมือนว่าโครงการได้มีการรับผิดชอบแล้วเมื่อเกิดปัญหาใดๆขึ้น แต่ในความเป็นจริงนั้นเจ้าของโครงการมีได้ใส่ใจที่จะแก้ไขปัญหาย่างจริงจังเพราะความขัดแย้งนั้นไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยโครงการ REDD+ ที่โทษว่าการตัดไม้ทำลายป่าเกิดจากชาวบ้านจึงกำหนดข้อห้ามการใช้ที่ดินโดยชาวบ้าน นอกจากนี้พวกเขายังละเลยข้อเท็จจริงที่ว่าชาวบ้านเป็นผู้ที่ใช้และปกป้องป่ามาตั้งแต่อดีตโดยไม่มีบุคคลภายนอกมาคอยช่วยเหลือ

บทที่ 12

Nature-based solutions ในประเทศกาบอง :
อันตรายทั้งแก่ชุมชนและสภาพอากาศ

ภาพ : World Rainforest Movement (WRM)

หลายเดือนก่อนการประชุมสุดยอดสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลก ณ กรุงกลาสโกว ประเทศสกอตแลนด์ สื่อมวลชนอังกฤษรายงานเน้นย้ำความสำคัญของป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าในกาบอง ที่มีต่อสภาพภูมิอากาศโลก และสนับสนุนแนวคิดที่ว่ากาบองต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินเป็นจำนวนมากเพื่อรักษาสภาพภูมิอากาศโลกไว้ และโครงการ Grande Mayumba ในกาบองก็เป็นโครงการปลูกป่าเพื่อดูดซับคาร์บอน แม้แต่องค์กร NGO ของอังกฤษอย่าง Chatham House ยังช่วยประชาสัมพันธ์ถ้อยแถลงของนาย Lee White รัฐมนตรีว่าการกระทรวงป่าไม้ ทะเล และสภาพอากาศที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวผ่านทาง podcast

ความสนใจของสื่ออังกฤษที่มีต่อป่าในกาบองนั้นเกี่ยวข้องกับการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยตรง รัฐบาลประเทศอุตสาหกรรม ภาคเอกชน และองค์กร NGO เพื่อการอนุรักษ์ขนาดใหญ่อ้างว่าป่าสามารถชดเชยความเสียหายของบรรยากาศโลกที่เกิดจากการนำแหล่งคาร์บอนใต้ดินอย่างถ่านหินและน้ำมันออกมาใช้ได้ ดังนั้นการอนุรักษ์ป่าที่เสี่ยงต่อการถูกทำลายจึงเป็นการดูดซับคาร์บอนไว้ในป่าไม้ให้ปล่อยออกสู่บรรยากาศโลก เหตุผลข้อนี้เป็นที่นิยมในหมู่บริษัทเอกชนมากเพราะทำให้พวกเขาสามารถดำเนินกิจการที่ทำให้เกิดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อไปได้ตามปกติราบเท่าที่พวกเขาจ่ายเงินเพื่อการฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมหรือปลูกต้นไม้ใหม่ในพื้นที่ชุ่มน้ำ แนวคิดที่ว่าคาร์บอนใต้ดินออกมาใช้สามารถชดเชยได้ด้วยการดูดซับคาร์บอนเหนือผิวดินนั้นเป็นความคิดที่อันตราย และแนวคิดดังกล่าวนี้ก็คือ REDD หรือการแก้ปัญหาด้วยวิธีธรรมชาติ (Nature-Based Solutions) นั่นเอง

ตัวอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศกาบองแสดงให้เห็นว่าทำไม Nature-Based Solutions จึงทำให้ภาวะโลกร้อนรุนแรงขึ้นแทนที่จะบรรเทา เนื่องจาก Nature-Based Solutions ไม่ได้ช่วยให้กิจกรรมการเผาเชื้อเพลิงถ่านหินลดลง เช่นเดียวกับ REDD ตลอด 15 ปีที่ผ่านมาที่ “การแก้ปัญหา” เหล่านี้ทำให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงในชุมชน และยังไม่ได้ช่วยให้ปริมาณก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศโลกลดลง

ข้อตกลงนอร์เวย์ – กาบอง : จ่ายเงินเพื่อลดการตัดไม้ทำลายป่าที่ไม่ได้ลดลงจริง

ในข้อตกลงที่ลงนามในเดือนกันยายน ปี 2019 รัฐบาลนอร์เวย์ตกลงที่จะจ่ายเงินจำนวน 150 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แก่รัฐบาลกาบองหากกาบองจะสามารถบรรลุเป้าหมายลดการตัดไม้ทำลายป่าตามที่ระบุไว้ในสัญญาได้ หลักการของสัญญาได้แก่การลดการตัดไม้ทำลายป่าหมายถึงคาร์บอนได้ออกไซด์ที่ถูกดูดซับโดยต้นไม้ที่ไม่ถูกตัดโค่นแทนที่จะปล่อยออกสู่บรรยากาศ

ประโยชน์ที่รัฐบาลนอร์เวย์จะได้รับจากสัญญานี้เห็นได้ชัดว่าเป็นการจ่ายเงินจำนวนเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่จะได้รับการชดเชยตามแนวชายฝั่งของประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็เร่งให้ชาวกาบองปลูกและฟื้นฟูป่าเพื่อเป็นแหล่งดูดซับคาร์บอนและลดผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศ และรัฐบาลนอร์เวย์ก็จะสามารถอ้างตนได้ว่าเป็นประเทศที่ต่อสู้กับภาวะโลกร้อน

ข้อตกลงนี้ได้รับการยอมรับจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงป่าไม้ ทะเล และสภาพอากาศของกาบองเช่นกัน ประเทศผลิตน้ำมันรายใหญ่ของโลกมีแนวโน้มที่จะใช้แนวทางการโปรโมต Nature-Based Solutions โดยกักเก็บคาร์บอนไว้ใต้ดินด้วยป่าที่ประเทศกาบอง เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของสาธารณชนไปจากการขุดเจาะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติตามแนวชายฝั่งซึ่งเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกปริมาณมหาศาล นอกจากนี้ ข้อตกลงนี้ยังทำให้รัฐบาลนอร์เวย์สามารถจ่ายเงินจำนวนเพียง 17 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จากที่ตกลงกันไว้ที่ 150 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในเดือนมิถุนายนปี 20218 แก่รัฐบาลกาบอง แม้ว่าอัตราการตัดไม้ทำลายป่าในกาบองจะเพิ่มสูงขึ้นก็ตาม

เป็นที่น่าสังเกตว่าความผิดปกติกี่กล่าวมาแล้วเป็นเรื่องปกติสำหรับโครงการจ่ายเงินซื้อคาร์บอนเครดิตหรือ REDD ด้วยเช่นกัน เป็นเรื่องปกติที่ประเทศและธุรกิจต่างๆที่มีส่วนทำให้เกิดภาวะโลกร้อนมากที่สุดมักจ่ายเงินให้ประเทศอื่นที่อ้างว่าสามารถลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศโดยลดการตัดไม้ทำลายป่าทั้งที่อัตราการตัดไม้ทำลายป่าในโครงการ REDD ในความเป็นจริงแล้วจะเพิ่มสูงขึ้น หรือการจ่ายเงินเพื่ออ้างว่าป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าทั้งที่ไม่มีหลักฐานว่ามีการกระทำเช่นนั้นอยู่จริง ผลก็คือประเทศและธุรกิจต่างๆที่มีส่วนทำให้เกิดภาวะโลกร้อนสามารถอ้างได้ว่าข้อตกลงทางการค้าสินค้าและบริการของพวกเขาเป็น “carbon neutral” และไม่ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกหรือ “net-zero emission” และดำเนินการแสวงหากำไรด้วยการบริโภคเชื้อเพลิงถ่านหินและตัดไม้ทำลายป่ากันต่อไปตามปกติ

สำหรับนาย Lee White แล้ว ข้อตกลงมูลค่า 150 ล้านดอลลาร์สหรัฐกับรัฐบาลนอร์เวย์นั้นเป็นเพียงแค่การเริ่มต้นเท่านั้น ในเดือนตุลาคมปี 2021 นาย White tells กล่าวแก่ผู้ฟังในรายการ Chatham House podcast ว่า “กาบองดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์คิดเป็นปริมาณ 100 ล้านตันทุกปี ดังนั้นเราจึงได้ชดเชยการปล่อยก๊าซคาร์บอนของเราแล้ว เราไม่ได้ตั้งเป้าไว้เพียง carbon neutral เราทำได้ดีกว่านั้น เราดูดซับคาร์บอนเป็นปริมาณเท่ากับสามในสี่ของปริมาณที่ปล่อยโดยประเทศอังกฤษทั้งประเทศทุกปี”

โดยสรุปแล้ว หลักตรรกะของการชดเชยคาร์บอนโดยภาคธุรกิจและการเมืองของประเทศอุตสาหกรรมก็คือพวกเขาไม่ต้องหยุดการบริโภคพลังงานถ่านหินเพื่อให้เป็น ‘carbon neutrality’ สิ่งที่พวกเขาต้องทำเพียงแค่จ่ายเงินเพื่ออนุรักษ์แหล่งดูดซับคาร์บอนในพื้นที่อื่น

เราจะเห็นได้ว่า การชดเชยคาร์บอนมิได้เป็นการหยุดการขุดคาร์บอนใต้ดินขึ้นมาเผาไหม้ แต่เป็นการทำให้ชุมชนผู้ซึ่งสูญเสียที่ดินให้แก่การทำเหมืองได้รับความเสี่ยงจากความรุนแรงและมลภาวะที่เกิดจากการขุดเชื้อเพลิงถ่านหิน ทำให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพ และสูญเสียที่ดินเพื่อการเพาะปลูกให้แก่บริษัทเอกชนเพื่อนำไปเป็นแหล่งผลิตคาร์บอนเครดิต

โครงการ Grande Mayumba ภายใต้ชื่อ ‘Nature-Based Solution’ ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อวิถีชีวิตของชุมชน

ในเดือนกันยายน ปี 2021 รัฐบาลกาบองยื่นข้อเสนอที่ทำให้ภาคเอกชนสามารถแสวงหากำไรจากโครงการคาร์บอนเครดิตที่มีหลักการเดียวกับข้อตกลงระหว่างรัฐบาลนอร์เวย์และรัฐบาลกาบอง กล่าวคือถ้าโครงการสามารถพิสูจน์ได้ว่าป่าตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะถูกทำลายและอนุรักษ์ป่าไว้ โครงการก็จะสามารถขายคาร์บอนเครดิตแก่ภาคเอกชนที่ต้องการ

บริโศพล้งงานก่ำนหินต่อไปและอ้างได้ว่าได้อนุรักษ์แหล่งดูดซับคาร์บอนเป็นการชดเชยแล้ว หนึ่งในโครงการเช่นนี้ได้แก่โครงการ Grande Mayumba ที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัด Nyanga

โครงการ Grande Mayumba ตั้งขึ้นเมื่อปี 2011 เมื่อรัฐบาลกาบองและบริษัท SFM Africa Ltd. ได้ร่วมกันก่อตั้งบริษัท Grande Mayumba Development Company (GMDC) ขึ้นในลักษณะรัฐวิสาหกิจโดยรัฐบาลกาบองถือหุ้นร้อยละ 34 และ SFM Africa Ltd. ถือหุ้นที่เหลือคือร้อยละ 66 ต่อมา SFM Africa Ltd. ได้เปลี่ยนชื่อเป็น African Conservation Development Group (ACDG)

เช่นเดียวกับบริษัทอื่นๆที่ก่อตั้งโดยนาย Alan Bernstein ที่เป็นนักธุรกิจชาวอาฟริกาใต้ บริษัท SFM Africa Ltd. และ African Conservation Development Group จัดทะเบียนในประเทศที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าเป็นสวรรค์ของนักเลี้ยงภาษี ซึ่งนอกจากจะทำให้บริษัทสามารถเลี้ยงภาษีได้แล้วยังทำให้ไม่ต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของและธุรกิจได้อีกด้วย ในปี 1999 นาย Bernstein จัดทะเบียนบริษัท SFM International ของเขาในประเทศหมู่เกาะเบอร์มิวดา ส่วน African Conservation Development Group ที่ก่อตั้งขึ้นที่หลังนั้นจดทะเบียนในมอริเชียส จากข้อมูลของเว็บไซต์ web-portal Ojo Público บริษัท SFM International เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายบริษัทที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายคาร์บอนเครดิต การเลี้ยงภาษี และโครงการฟื้นฟูป่าในจังหวัด Ucayali ประเทศเปรู ต่อมาในปี 2011 ศาลตัดสินให้บริษัท SFM International เป็นบุคคลล้มละลาย

เอกสารสำคัญของโครงการถูกเก็บไว้เป็นความลับ

มีเอกสารโครงการเพียงเล็กน้อยที่เกี่ยวกับบริษัท Grande Mayumba Development หรือโครงการ Grande Mayumba ที่ได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณชน มีเพียงเอกสารสัญญาที่ลงนามในวันที่ 20 ตุลาคม 2011 ระหว่างบริษัท Grande Mayumba Development และบริษัท Nyanga Forestry Operations ที่เป็นผู้รับจ้างปลูกป่าเท่านั้น สัญญาฉบับนี้อ้างอิงไปถึงสัญญาอีกฉบับหนึ่งที่ลงนามในวันที่ 20 เมษายน 2011 ซึ่งเป็นสัญญาก่อตั้งบริษัท Grande Mayumba Development Company อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าจะไม่มีการเปิดเผยเรื่องการทำสัญญานี้แก่สาธารณชน

สมาชิกรวมชนและตัวแทนองค์กรภาคประชาสังคมที่มาร่วมชุมนุมกันในเมือง Mayumba ในเดือนกันยายนและพฤศจิกายน 2021 เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปกปิดข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับโครงการ Grande Mayumba หัวข้อข่าวที่นำเสนอในวันที่ 5 มีนาคม 2021 โดย African Conservation Development Group (ACDG) อ้างว่าโครงการ “ได้รับการออกแบบอย่างรอบคอบโดยทีมที่ปรึกษาชั้นนำเป็นเวลาหลายปี” แต่ในทางตรงกันข้าม สมาชิกชุมชนท้องถิ่นที่เข้าร่วมประชุมแจ้งว่าพวกเขาไม่พบว่ามีทีมที่ปรึกษาใดๆเลย นอกจากนี้ยังไม่เคยเห็นแผนที่ของเขตสัมปทานอย่างละเอียด ไม่ทราบว่าใครคือตัวแทนของ ACDG และไม่ทราบว่า Grande Mayumba Development Company เป็นรัฐวิสาหกิจที่รัฐบาลของกาบองถือหุ้นอยู่ด้วย พวกเขาไม่ทราบว่า Nyanga Forestry Operations (NFO) หรือบริษัทที่เขารูจักในนามของบริษัทแปรรูปไม้ที่ไวใจไม่ได้เป็นบริษัทย่อยภายใต้การบริหารงานของ Grande Mayumba Development Company และ NFO ก็เป็นเช่นเดียวกับบริษัทแปรรูปไม้อื่นทั่วไปที่มีภาระผูกพันในการเจรจาและจ่ายค่าชดเชยให้แก่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ตามมาตรา 251 ของกฎหมายป่าไม้ของกาบอง ทว่า NFO ก็ยังไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่บังคับโดยกฎหมาย ในขณะที่เดียวกัน ตัวแทนชาวบ้านก็ได้แต่สงสัยว่า NFO จ่ายเงินให้แก่บริษัทแม่ซึ่งก็คือ Grande Mayumba Development Company ไปมากเท่าใดในช่วงสิบปีที่ผ่านมาเพื่อซื้อไม้จากสัมปทานที่ตั้งอยู่บนที่ดินของบรรพบุรุษของตน

ในการสัมภาษณ์ครั้งหนึ่งในปี 2019 นาย Alan Bernstein ได้กล่าวถึงแผนการก่อสร้างรีสอร์ทระดับหรูในอุทยานแห่งชาติ Loango ทางเหนือของโครงการ Grande Mayumba ในการแถลงข่าววันที่ 12 มกราคม 2021 ACDG ประกาศว่า “African Conservation Development Group (ACDG) กำลังก่อสร้างรีสอร์ทในอุทยานแห่งชาติ Loango ภายใต้สัมปทานจากกรมอุทยานแห่งชาติ” นอกจากนี้รายงานด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของกาบองยังระบุว่า “ในเดือนกุมภาพันธ์ 2013 ANPN ได้ลงนามมอบสัมปทานโครงการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบของความร่วมมือระหว่างรัฐ

และเอกชนให้แก่ Sustainable Forestry Management (SFM) Safari Gabon ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของ SFM Africa มาจดทะเบียนในเมารีเซียส ในสัญญาระบุถึงการก่อสร้างกลุ่มซาฟารี รีสอร์ทระดับหรูโดยเริ่มจากสองโครงการในอุทยานแห่งชาติ Loanga และอุทยานแห่งชาติ Pongara ที่คาดว่าจะดึงดูดนักท่องเที่ยวกว่า 2 พันคนต่อปี”

อุทยานแห่งชาติ Loanga และ Pongara ตั้งอยู่นอกเขตสัมปทานโครงการ Grande Mayumba ขนาดใหญ่ หัวข้อข่าวลงวันที่ 2 มีนาคม 2021 ได้เชื่อมโยงการก่อสร้างรีสอร์ทเข้ากับเงินทุนของรัฐบาลกาบอง และบริษัทในเครือได้แก่ Luxury Green Resorts ก็ไม่เคยกล่าวถึง ACDG หรือโครงการ Grande Mayumba แต่อย่างใด ทว่าบทสัมภาษณ์นาย Alan Bernstein ในปี 2019 ระบุว่ารีสอร์ทในอุทยานแห่งชาติ Loango ความสัมพันธ์ระหว่างโครงการ บริษัท และรัฐบาล ที่กล่าวมาข้างต้นเต็มไปด้วยความซับซ้อนและคลุมเครืออย่างยิ่ง

ประกาศตัวอย่างยิ่งใหญ่ แต่ไม่มีเงิน?

เว็บไซต์ SFM Africa (ที่ตอนนี้ได้ปิดตัวลงแล้ว) ได้อธิบายถึงบริษัท Grande Mayumba Development Company ว่าเป็นพันธมิตรที่จะ “รวบรวมและพัฒนาพื้นที่ป่า 6,311 ตารางกิโลเมตรและเขตทะเล 2,609 ตารางกิโลเมตรตามความต้องการด้านระบบนิเวศและเศรษฐกิจในระยะยาว (แผนพัฒนา Grande Mayumba อย่างยั่งยืน)”

ตัวแทนชุมชนต่างๆในพื้นที่สัมปทาน Grande Mayumba และองค์กรภาคประชาสังคมที่มารวมตัวกันในเดือนกันยายนและพฤศจิกายน 2021 ต้องประหลาดใจที่พบว่าโครงการ Grande Mayumba ประกอบไปด้วยสัมปทานย่อย 6 โครงการที่ครอบคลุมถึงร้อยละ 3 ของที่ดินของประเทศกาบองทั้งหมด พวกเขาไม่รู้ว่ามีการจัดสรรที่ดินที่ใหญ่ขนาดนี้แก่อุตสาหกรรมหลัก 5 อุตสาหกรรมได้แก่ ป่าไม้ เกษตร ประมง ท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน และพื้นที่สัมปทานป่าไม้ส่วนหนึ่งซึ่งมีขนาดใหญ่มากจะถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์

ในรายงานของสื่อ นาย Alan Bernstein กล่าวถึงธุรกิจหลายประเภทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทของเขาและโครงการ Grande Mayumba ซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวชุมชนเช่นกัน โดยธุรกิจหลายประเภทดังกล่าวมีตั้งแต่โครงการปลูกอ้อยที่สามารถผลิตน้ำตาลได้ 250,000 ตันต่อปี โรงแปรรูปไม้ 25 โรงใกล้หมู่บ้าน Mangali รีสอร์ทหรู ท่าเรือที่ทะเลสาบ Mayumba และฟาร์มหอยนางรมเพื่อการประมงพื้นบ้าน เหล่านี้เป็นเรื่องที่ชาวชุมชนไม่ได้รับการแจ้ง พวกเขาเกรงว่าโครงการเหล่านี้จะเริ่มขึ้นเมื่อไรและมีผลกระทบต่อพวกเขาอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการประมงและโครงการอนุรักษ์ของโครงการ Grande Mayumba

วิถีชีวิตของประมงพื้นบ้านใน Mayumba นั้นได้รับความเสี่ยงมากระยะหนึ่งแล้วจากโครงการขยายพื้นที่อุทยาน Mayumba ซึ่งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ ทำให้พวกเขาต้องออกจากชายฝั่งไปไกลขึ้นอีก 10 กิโลเมตรเพื่อที่จะจับปลา ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สินเนื่องจากประมงพื้นบ้านมักใช้เรือขนาดเล็กที่ไม่มีเครื่องยนต์ ในขณะที่เดียวกันเรือหาปลาที่ทันสมัยของธุรกิจประมงขนาดใหญ่ที่ได้รับใบอนุญาตจากรัฐสามารถหาปลาได้ตลอดทั้งวันและคืนโดยไม่ได้รับผลกระทบ ข้อห้ามที่กำหนดโดยกรมประมงนี้ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในเมือง Mayumba และเมืองอื่นๆ “คุณไม่สามารถหาซื้อปลาในเมือง Mayumba ได้แล้ว” ชาวบ้านเล่นให้เรารู้ว่าเดิมทีนั้นเมือง Mayumba เป็นแหล่งปลาที่สำคัญในภาคใต้ของกาบอง

ไม่ว่าแผนของนาย Bernstein จะกลายเป็นจริงขึ้นมาได้หรือไม่ นั่นเป็นสิ่งที่ยากทำนาย เขาได้พูดถึงแผนการเหล่านี้มาเป็นสิบๆ ปีแล้ว แต่มีเพียงการก่อสร้างรีสอร์ทหรูในอุทยานแห่งชาติ Loango และโรงแปรรูปไม้โดย NFO เท่านั้นที่เกิดขึ้นจริง นอกจากนี้ก็มีกิจกรรมเล็กๆน้อยๆเกิดขึ้นในพื้นที่ที่เคยได้รับการระบุว่าพื้นที่ปลูกอ้อย

สาเหตุหนึ่งของความล่าช้าของโครงการได้แก่กลุ่มบริษัท African Conservation Development Group และ SFM Africa / SFM Gabon ก่อนหน้านี้ ที่ยังไม่สามารถระดมทุนได้ ในบทความที่เผยแพร่ในเดือนกรกฎาคม 2021 “ผู้อำนวยความสะดวกด้านทุนค้ำจุน” เปิดเผยว่าบริษัทคาดว่าจะระดมทุนจำนวน 300 ดอลลาร์สหรัฐจากการขายพันธบัตร (นัก

ลงทุนให้บริษัทกู้ยืมเงินและรับผลตอบแทนดอกเบี้ยในขณะที่บริษัทนำเงินต้นไปใช้) ส่วนหนึ่งของพันธบัตรเชื่อมโยงไปสู่คาร์บอนเครดิตที่บริษัทจะผลิตได้จากโครงการ Grande Mayumba ช่วง 10 ปีที่ผ่านมาผู้ร่วมก่อตั้ง SFM Africa ได้แก่นาย Kevin Leo-Smith ได้ประกาศว่าบริษัทของเขานั้นกำลังจะปล่อย ‘พันธบัตรสีเขียว’ ให้กู้เพื่อเริ่มโครงการ Grande Mayumba ซึ่งเราคงต้องดูกันต่อไปว่าการออกพันธบัตรให้กู้นี้จะสามารถระดมทุนได้เพียงพอหรือไม่

การฟื้นฟูป่าช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้จริงหรือไม่?

เรื่องราวที่บริษัทอ้างขึ้นเกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดกับป่าหากไม่มีโครงการ Grande Mayumba ได้แก่วัสดุ 52 ของปริมาณคาร์บอนที่เก็บกักอยู่ในป่าไม้หรือคิดเป็นปริมาณ 225 ล้านตันคาร์บอนไดออกไซด์จะถูกปล่อยสู่บรรยากาศโดยกิจกรรมตัดไม้เผาป่าภายในเวลา 25 ปี แต่ถ้ามีโครงการอนุรักษ์ป่า Grande Mayumba ตัวเลขนี้จะลดลงเหลือเพียงร้อยละ 5 หรือคิดเป็นปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ 200 ล้านตันที่ถูกกักเก็บไว้ในดิน ซึ่งจะหมายถึงคาร์บอนเครดิตปริมาณ 200 ล้านตันที่สามารถนำไปขายให้บริษัทหรือประเทศอย่างนอร์เวย์ที่ต้องการดำเนินกิจกรรมบริโภคพลังงานฟอสซิลต่อไปตามปกติและอ้างได้ว่าตนเองนั้นแก้ไขปัญหาโลกร้อนแล้ว

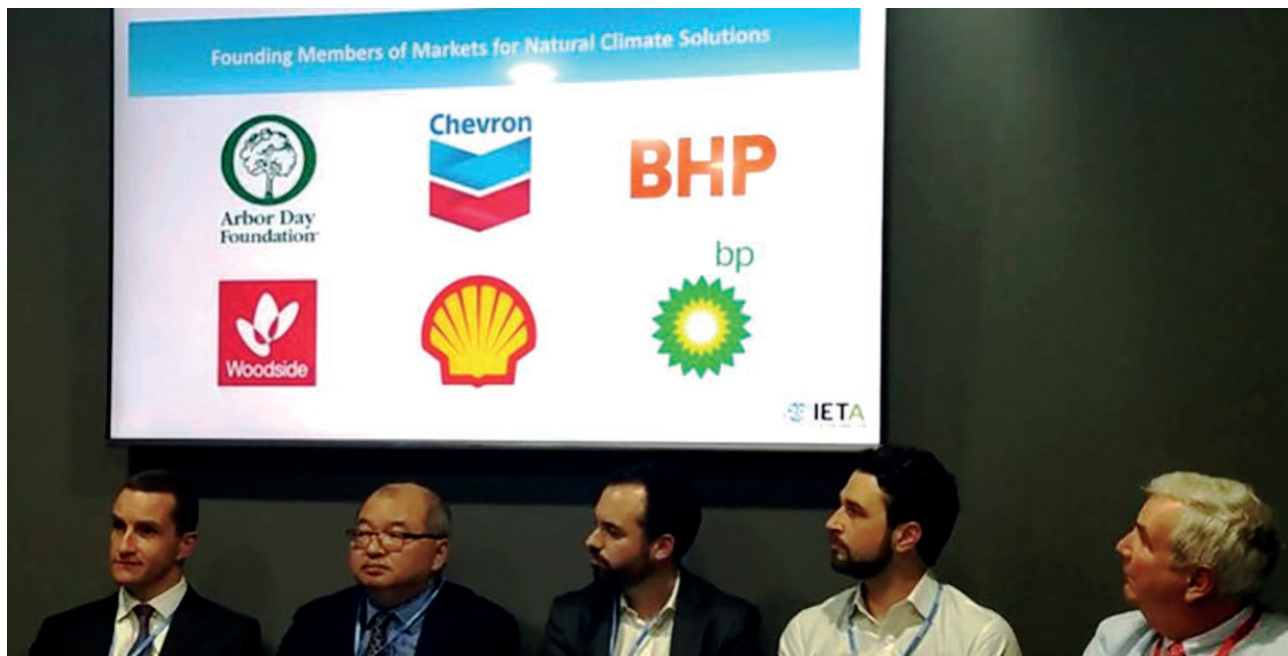
ปัญหาก็คือ ระยะเวลา 10 ปีในช่วงเวลาอ้างอิง 25 ปีในการคำนวณปริมาณคาร์บอนนั้น บริษัท Grande Mayumba Development Company ได้ตัดไม้ในเขตสัมปทานโครงการ Grande Mayumba มาโดยตลอด แต่การคำนวณใช้สมมติฐานตัวเลขการตัดไม้เผาป่ามากกว่าค่าเฉลี่ยถึง 2,000% และไม่มีคำอธิบายเพิ่มเติมว่าทำไมการคำนวณจึงใช้สมมติฐานที่เกินความจริงเช่นนี้ นอกจากนี้ยังไม่สมเหตุสมผลที่โครงการ Grande Mayumba อ้างว่าถ้าปราศจากการอนุรักษ์แล้ว ป่าก็จะถูกตัดโค่นลง รายงานการขยายพื้นที่อนุรักษ์ในกาบองระบุว่าพื้นที่ป่าเหล่านี้ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมต่อการทำกิจการแปรรูป เนื่องจากเป็นภูเขาชันเป็นส่วนมาก

นี่คือความแตกต่างระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงที่ชาวนาและชาวประมงพื้นบ้านในภูมิภาคประสบและข้อมูลจากโครงการของนาย Alan Bernstein ที่อ้างว่า “เพื่อปกป้องคุณค่าของระบบนิเวศ” และ “เพื่อยกระดับชุมชน” 30 แต่จากประสบการณ์ของชุมชนนั้นห่างไกลจากคำว่ายกระดับ แต่เป็นความขัดแย้งในชุมชนและไร่นาที่ถูกทำลายโดยโคลงช้างที่ถูกขับไล่มาจากไร่ป่าถั่วลิสงและโรงแปรรูปไม้ โดยที่ไม่ได้รับค่าชดเชย นอกจากนี้ชุมชนยังเป็นห่วงเรื่องข้อเสนอเรื่องการอนุรักษ์ป่าของบริษัทอีกด้วย เพราะเกรงว่าจะไม่สามารถเข้าไปเก็บของป่าได้ตามปกติ

ดังนั้นในวันที่ 5 พฤศจิกายน 2021 ชุมชนในเขต Basse-Banio และเขตเทศบาล Mayumba ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากโครงการ Grande Mayumba มากที่สุดจึงประกาศ “ไม่เอาโครงการ Grande Mayumba project” และจะต่อสู้เพื่อความอยู่รอดทางสังคม สิ่งแวดล้อม และความไม่เท่าเทียมกันทางสภาพภูมิอากาศเพื่อหยุดยั้งโครงการ Grande Mayumba

บทที่ 13

นักปล่อยมลภาวะรายใหญ่
การชดเชยคาร์บอน และ REDD+

การปฏิเสธรภาวะโลกร้อนและการชดเชยคาร์บอนมีจุดประสงค์เดียวกันได้แก่เพื่อเปิดโอกาสให้ธุรกิจดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อไปให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่การชดเชยคาร์บอนอาจอันตรายกว่าการปฏิเสธรภาวะโลกร้อนเพราะดูเหมือนว่าแนวคิดเรื่องชดเชยคาร์บอนไม่ปฏิเสธเรื่องภาวะโลกร้อน แต่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ให้แก่นักปล่อยมลภาวะรายใหญ่ว่าได้แปรรูปเป็นธุรกิจพลังงานสะอาดแล้ว

แนวคิดเรื่องชดเชยคาร์บอนได้รับความนิยมมากถึงแม้ว่าหลังจาก 30 ปีของการทดลองถูกเกี่ยวกับการซื้อขายคาร์บอนเครดิตจะลงเอยด้วยความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในด้านแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน แต่การชดเชยคาร์บอนก็ประสบความสำเร็จในด้านเบี่ยงเบนความสนใจของมวลชนเพื่อเปิดทางให้ธุรกิจดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมลภาวะไปตามปกติ ในปัจจุบันกว่า 1,500 บริษัทอ้างตนเป็นบริษัทที่มุ่งเป้าหมาย ‘net zero’ และสองในสามของทุกประเทศทั่วโลกก็ทำเช่นเดียวกัน แต่การประกาศตนเช่นนี้ไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่า “คำโกหกคำโต” เมื่อนักปล่อยมลภาวะรายใหญ่ก็ยังก่อให้เกิดมลภาวะต่อไป ในขณะที่นำเอาแนวคิดเรื่องชดเชยคาร์บอนมาสร้างภาพลักษณ์เป็นธุรกิจพลังงานสะอาด

อุตสาหกรรมการบินเป็นภาคส่วนหนึ่งที่พัฒนาตลาดคาร์บอนของตนเองขึ้นเรียกว่า Carbon Offsetting and Reduction Scheme for International Aviation (CORSIA) ภายใต้กลไกนี้ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกจะเพิ่มสูงขึ้นโดยไม่มีขีดจำกัดเมื่อธุรกิจการบินทั้งหลายต่างก็อ้างได้ว่าพวกเขาได้ชดเชยคาร์บอนแล้วโดยการปลูกป่าในแอฟริกาหรือที่อื่นๆ ในประเทศโลกที่สาม

ส่วนอุตสาหกรรมเชื้อเพลิงนั้นก็กระตือรือร้นที่จะนำเอา Nature Based Solutions มาใช้ให้สังคมเห็นว่าพวกเขาห่วงใยสิ่งแวดล้อม ในขณะที่แสวงหากำไรจากการทำลายสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน ในปี 2019 นาย Ben van Beurden ประธานเจ้าหน้าที่บริหารของ Shell ได้ออกมาประกาศว่า “เราต้องการให้บริษัทเข้าร่วมในกิจกรรมลดปัญหาโลกร้อนด้วยวิธี Natural Based Solutions กับเรา” แนวโน้มนี้ นำแนวทางการชดเชยคาร์บอนมาสู่ความนิยม ทำให้เกิดเป้าหมาย ‘car-

bon neutral’ ปลอดภัย และเกิดการลงทุนเงินจำนวน 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปีเพื่อการปลูกและฟื้นฟูป่าในแอฟริกา คิดเป็นพื้นที่ 8 หมื่นตารางกิโลเมตรเพื่อผลิตคาร์บอนเครดิต นอกจากนี้บริษัทพลังงานแล้ว ยังมีบริษัทเทคโนโลยีต่างๆเช่น Microsoft, Apple, Amazon, และ Facebook เข้าร่วมโครงการเพื่อให้บริษัทของตนเป็น ‘net zero’ อีกด้วย

Exxon รู้ดี

แนวทางแก้ปัญหาโลกร้อนอย่างผิดๆนี้เป็นแผนสำรองของนักปล่อยมลภาวะรายใหญ่ต่อการปฏิเสธภาวะโลกร้อน ในปี 2015 จากการสืบสวนค้นหาความสัมพันธ์ระหว่าง Exxon และบริษัทน้ำมันรายอื่นๆกับภาวะโลกร้อนมาเป็นเวลา 8 เดือน เราจึงได้พบว่าบริษัทเหล่านี้มีเพียงแต่รับรู้เป็นอย่างดีถึงผลกระทบ แต่ยังเป็นผู้ที่ทำการวิจัยผลกระทบของการเผาไหม้เชื้อเพลิงที่มีต่อภาวะโลกร้อนเองอีกด้วย อย่างเช่น Exxon ได้ลงทุนไปกว่าล้านดอลลาร์สหรัฐในโครงการ Tanker เพื่อค้นหาประสิทธิภาพของมหาสมุทรในการดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์

ในปี 1977 เป็นต้นมา ดร. James Black นักวิทยาศาสตร์อาวุโสของ Exxon ได้รายงานแก่บอร์ดบริหารของ Exxon ว่า “มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ชัดเจนว่ากิจกรรมของมนุษย์อย่างการเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิลได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศโลก” เขาเตือนว่าหากปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศโลกเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า อุณหภูมิที่ผิวโลกจะเพิ่มขึ้น 2-3 องศาเซลเซียสและขอให้ Exxon เร่งป้องกันปัญหานี้ “เรามีเวลาประมาณ 5-10 ปีก่อนที่ปัญหานี้จะเข้าสู่ภาวะวิกฤติ”

แทนที่จะเร่งแก้ปัญหาตามคำแนะนำ Exxon กลับปฏิเสธเรื่องภาวะโลกร้อน และหลังจากนั้นเป็นต้นมา Exxon ได้รณรงค์อย่างหนักที่จะ discredit การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวและตั้งการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ล่าช้าลง ในปี 1989 Exxon เข้าเป็นสมาชิกความร่วมมือต่อสู้กับภาวะโลกร้อนนานาชาติ (Global Climate Coalition หรือ GCC) และลงทุนกว่าล้านดอลลาร์สหรัฐในการล็อบบี้ไม่ให้มีการกำหนดขีดจำกัดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นการต่อต้านพิธีสารเกียวโตโดยตรง นอกจากนี้ Exxon ยังออกเงินทุนให้แก่กลุ่มองค์กรขนาดใหญ่ที่ปฏิเสธแนวคิดเรื่องภาวะโลกร้อนอย่างเช่นนักสิ่งแวดล้อมฝ่ายขวาจัด คอมมิวนิสต์ ผู้ก่อการร้าย และพวกที่ไม่เต็มบาท ที่เชื่อว่าถ้ารัฐบาลตกลงแก้ไขปัญหาลอกร้อน เศรษฐกิจโลกก็จะพังพินาศ

อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงใช้กลยุทธ์เดียวกับที่ผู้ผลิตบุหรี่ย้อมต้องปฏิเสธว่าการสูบบุหรี่ก่อให้เกิดมะเร็งปอด และถึงกับใช้กลุ่มคนเดียวกันในการรณรงค์อย่างเช่นนาย Frederick Seitz ประธานสถาบัน George C Marshall ซึ่งเป็นที่ปรึกษาถาวรของบริษัทผลิตบุหรี่ RJ Reynolds ที่ออกทุนให้แก่งานวิจัยเรื่อง “ปฏิเสธการต่อต้านการสูบบุหรี่” ต่อมาในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 สถาบันนี้หันมาต่อต้านแนวคิดเรื่องภาวะโลกร้อนอย่างแข็งขันด้วยทุนจาก Exxon

IPCC

นักสิ่งแวดล้อมได้ตอบการปฏิเสธภาวะโลกร้อนด้วยการเผยแพร่รายงาน Intergovernmental Panel on Climate Change หรือ IPCC ให้แพร่หลายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สำหรับนักบรรณคดีด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว IPCC เป็นหน่วยงานเดียวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภาวะโลกร้อน

IPCC เป็นเวทีหนึ่งของสหประชาชาติที่สร้างขึ้นในปี 1988 เพื่อใช้ในการประเมินสภาพภูมิอากาศโลกและผลกระทบ และให้ข้อมูลทางเทคนิคแก่รัฐบาลของประเทศต่างๆเพื่อนำไปกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง IPCC ผลิตรายงานออกมาเป็นจำนวนมากตั้งแต่ปี 1992 เป็นต้นมาและเผยแพร่รายงานจำนวนมากที่สุดในเดือนสิงหาคมปี 2021

รายงานประเมินของ IPCC มักมีลักษณะอนุรักษ์นิยม แต่ก็ไม่ได้นำเสนอข้อมูลจากทุกแง่มุม ก่อนที่ IPCC จะเผยแพร่รายงานเรื่อง ‘การเปลี่ยนแปลงในการใช้ที่ดินและที่ป่า’ ในปี 2015 รัฐบาลของหลายๆประเทศรวมถึงสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และนอร์เวย์ พยายามออกกฎหมายที่จะอนุญาตให้มีการนับคาร์บอนเครดิตที่ดูดซับได้

โดยป่าและนำมาหักลบกับปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ที่ปล่อยสู่บรรยากาศ และสนใจที่จะซื้อคาร์บอนเครดิตที่ประเทศในโลกลิขสิทธิ์จากการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า

“มันไม่น่าแปลกใจ” Lohmann ว่า “ที่รายงาน IPCC เสนอข้อมูลต่ออเมริกาและประเทศอุตสาหกรรมกำลังต้องการพอดี” แต่การที่จะทำเช่นนั้นได้ IPCC “จะต้องละทิ้งมาตรฐานทางวิชาการของตนเองเสียก่อน”

“เราจะพบว่าไม่มีการอ้างอิงงานทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่า ประวัติศาสตร์ของโครงการพัฒนาป่าไม้ การต่อต้านโดยชาวบ้าน พฤติกรรมของนักลงทุน และการกว้านซื้อที่ป่าโดยภาครัฐกิจ จากนักวิชาการสาขาต่างๆอยู่ในรายงานเลย”

ผู้เขียนรายงาน IPCC ตั้งสมมติฐานว่าคาร์บอนที่ถูกเก็บกักอยู่ในดินและต้นไม้เป็นคาร์บอนประเภทเดียวกับที่เป็นองค์ประกอบของเชื้อเพลิงฟอสซิล แต่จากมุมมองที่เกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศโลกและผลกระทบแล้ว คาร์บอนจากสองแหล่งนั้นแตกต่างกัน คาร์บอนที่เป็นองค์ประกอบของเชื้อเพลิงฟอสซิลนั้นถูกฝังอยู่ใต้ดินอย่างปลอดภัยและไม่ทำอันตรายต่อสภาพภูมิอากาศโลกจนกระทั่งมีผู้ไปขุดมันขึ้นมาเผา

ส่วนคาร์บอนที่กักเก็บอยู่ในต้นไม้เป็นการกักเก็บเพียงชั่วคราวและปล่อยออกสู่บรรยากาศโลกเมื่อต้นไม้ตายลงหรือถูกตัดโค่นลงหรือเมื่อเกิดไฟป่า (ที่เราจะเห็นได้ชัดว่าเกิดขึ้นบ่อยและรุนแรงขึ้นเนื่องจากภาวะโลกร้อน) งานวิจัยของ Lohmann ที่เผยแพร่ในวารสาร ‘Social Anthropology’ ได้อธิบายไว้ว่านักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมของสหประชาชาติส่วนมากมักมีความเห็นว่าการเผาไหม้พลังงานฟอสซิลไม่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนอย่างไร ดังนี้ :

“ในปี 2014 เซอร์จอห์น ฮิวจ์ตัน หนึ่งในสมาชิกผู้ก่อตั้ง IPCC ได้ให้สัมภาษณ์ว่านักอุตุนิยมวิทยาของสหประชาชาติถูกห้ามมิให้พูดถึงคาร์บอนในฟอสซิลในรายงานวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลก โดยให้ระบุได้แต่เพียงว่าคาร์บอนสามารถเคลื่อนที่ได้เมื่ออยู่ในรูปของคาร์บอนไดออกไซด์ และวิทยาศาสตร์คือการติดตามและเฝ้าดูเหตุการณ์เมื่ออะตอมของคาร์บอนเกิดการเปลี่ยนรูปและเคลื่อนย้ายจากระบบธรณีฟิสิกส์สู่บรรยากาศ แต่การวิเคราะห์การเคลื่อนที่ข้ามสถานะนั้นไม่ใช่เป็นวิทยาศาสตร์”

และเมื่อใดที่ UNFCCC มีการอภิปรายเรื่องกลไกตลาดคาร์บอน ประเด็นเรื่องการไม่แตะต้องแหล่งฟอสซิลใต้ดินจึงไม่ถูกนำมาพูดถึง ดังนั้นในข้อตกลงปารีสจึงไม่มีคำว่า ‘เชื้อเพลิงฟอสซิล’ อยู่เลย

นักปล่อยมลภาวะรายใหญ่และการชดเชยคาร์บอน

นักปล่อยมลภาวะรายใหญ่ไม่ได้เป็นผู้คิดค้นระบบการซื้อขายคาร์บอน แต่ก็สนับสนุนและรณรงค์แนวคิด และซื้อคาร์บอนเครดิตจากตลาดคาร์บอน ในปีที่ผ่านมานักปล่อยมลภาวะรายใหญ่ทั้งหลายได้เพิ่มปริมาณการซื้อคาร์บอนเครดิตมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โครงการผลิตคาร์บอนเครดิตโครงการแรกของโลกได้แก่โครงการวนเกษตรในประเทศกัวเตมาลา โดยได้รับทุนจำนวน 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐจาก Applied Energy Services (AES) ซึ่งเป็นบริษัทพลังงานของอเมริกาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา AES ได้ลงทุนในโครงการปลูกป่า 3 โครงการที่ดำเนินการโดย CARE ในประเทศกัวเตมาลาเพื่อใช้ในการชดเชยการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ของโรงไฟฟ้าถ่านหินขนาด 181 MW ของ AES ในคอนเนคติกัต

โครงการในกัวเตมาลาประสบความสำเร็จโดยสิ้นเชิง นาง Hannah Wittman ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ภาควิชาสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาแห่งมหาวิทยาลัย Simon Fraser ใน British Columbia ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากโรงไฟฟ้าดังกล่าวที่มีต่อคุณภาพชีวิตของชาวนาในพื้นที่ใกล้เคียงพบว่ามีความขัดแย้งทางที่ดินเกิดขึ้นบ่อย และเมื่อชาวนาเริ่มปลูกต้นไม้ในโครงการ พื้นที่ปลูกพืชเพื่อเป็นอาหารก็มีน้อยลงทำให้อาหารขาดแคลน กิจกรรมอย่างการเก็บฟืนกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย สิทธิต่อมาหลังจากเริ่มดำเนินโครงการ รายงานประเมินผลโครงการที่จัดทำโดย Winrock International ระบุว่าโครงการปลูกต้นไม้เหล่านี้ผลิตคาร์บอนเครดิตได้ต่ำกว่าเป้าหมายของ AES มาก และชาวนาก็ไม่ได้รับค่าจ้างจากการปลูกป่า และไม่ทราบด้วยว่าต้นไม้ถูกปลูกขึ้นเพื่อกักเก็บคาร์บอนเพื่อชดเชยการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่คอนเน

คดีกักต

นอกจากนี้ นักปล่อยมลภาวะรายใหญ่ก็ได้ลงทุนในโครงการคาร์บอนเครดิตเพื่อการฟอกเขียวบริษัทแต่เพียงอย่างเดียว ในปี 1999 กลุ่มชายหญิงจำนวน 12 คนได้ประชุมกันที่อาคารสำนักงานใหญ่ของบริษัทเซลล์ ซึ่งเป็นการประชุมครั้งแรกที่เกี่ยวกับ International Emissions Trading Association หรือ IETA ที่ตั้งขึ้นโดยนักปล่อยมลภาวะรายใหญ่ทั้งหลายเพื่อการลอบบี้ที่เป็นประโยชน์ต่อการตั้งกลไกตลาดคาร์บอนอย่างเช่นการเสนอซื้อตัวแทนของตนเข้าไปอยู่ในคณะผู้แทนประจำประเทศในการเจรจาเรื่องภาวะโลกร้อนในเวทีสหประชาชาติ

เวทีการประชุม UN Conference on Trade and Development หรือ UNCTAD ก็มีส่วนร่วมในการจัดตั้ง IETA เช่นกัน ตั้งแต่ปี 1990 ถึงปี 1999 นาย Frank Joshua ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งประธานของ International Expert Group on Emissions trading ของสหประชาชาติก็ขึ้นมาเป็นผู้อำนวยการของ IETA คนแรกหลังการก่อตั้ง

IETA คือสมาคมการค้าที่สำคัญและมีอิทธิพลมากที่สุดในเวที UNFCCC สมาชิกของ IETA รวมไปถึงธนาคาร ผู้ค้าคาร์บอนเครดิต บริษัทที่ปรึกษา นักพัฒนาโครงการ บริษัทน้ำมัน (BP, Chevron, Eni, Equinor, Shell, และ Total) บริษัทเหมืองแร่ และสถาบันรับรองคุณภาพต่างๆ เหล่านี้ก่อตั้ง IETA ขึ้นเพื่อ “ทำให้แน่ใจว่านโยบายการแก้ไขปัญหาโลกร้อนจะไม่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจของนักปล่อยมลภาวะ” ซึ่งแน่นอนว่ารวมถึงการลอบบี้ให้เกิดนโยบายที่เบี่ยงเบนความสนใจของมวลชนออกไปจากประเด็นที่เป็นรูปธรรมอย่างการซื้อขายคาร์บอน โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่อ้างตนว่าทำเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างเช่น ในปี 2019 IETA ได้เสนอแนวคิดตลาดเพื่อแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนในการประชุมสหประชาชาติด้วยการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก ณ กรุงมาดริด ซึ่งเจ้าของข้อเสนอดังกล่าวได้แก่บริษัทน้ำมันอย่าง Shell, Chevron, BP, และ Woodside Energy บริษัทเหมืองแร่อย่าง BHP และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างกองทุน Conservation International, Environmental Defense Fund, Earth Innovation Institute, และ The Nature Conservancy

นักปล่อยมลภาวะแห่งนอร์เวย์และโครงการ REDD+

การสนับสนุนตลาดคาร์บอนโดยองค์กร NGOs นั้นมักเกิดขึ้นโดยทางอ้อม ในวันที่ 27 กันยายน 2007 นาย Lars Løvold ซึ่งเป็นผู้อำนวยการกองทุนเพื่อการอนุรักษ์ป่าเขตร้อนแห่งนอร์เวย์ และนาย Lars Haltbrekken ประธานองค์กรเพื่อสิ่งแวดล้อม (Friends of the Earth Norway) ร่วมกันเขียนจดหมายถึงนายกรัฐมนตรีนอร์เวย์ นาย Jens Stoltenberg ในขณะนั้น ขอให้ช่วยอนุรักษ์ป่าเขตร้อนเพื่อแก้ปัญหาโลกร้อน และขอให้ Stoltenberg อนุมัติเงินทุนจำนวน 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐเป็นประจำทุกปีเป็นเวลา 5 ปีเพื่ออนุรักษ์ป่าเขตร้อนเพื่อแก้ปัญหาโลกร้อน โดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลไม่ควรใช้เงินไปกับการสร้างกลไกตลาดคาร์บอน แต่ควรใช้เพื่อการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

ต่อมาพวกเขาได้เชิญนาย Márcio Santilli จากองค์กร NGO ของบราซิลชื่อ Brazilian organisation Instituto Socioambiental มาพบปะกับนักการเมืองนอร์เวย์และโปรโมทแนวคิดดังกล่าว ซึ่งเป็นการเลือกบุคคลรับเชิญที่แปลกประหลาดเนื่องจากในปี 2005 นาย Santilli เคยเขียนบทความสนับสนุนการซื้อขายคาร์บอนเครดิตที่ได้จากการอนุรักษ์ป่าเขตร้อน

ในวันที่ 10 ธันวาคม 2007 รัฐบาลนอร์เวย์ประกาศว่าประเทศได้ “เตรียมพร้อมที่จะเพิ่มการสนับสนุนกิจกรรมรักษาป่าในประเทศกำลังพัฒนาเป็นจำนวนเงิน 550 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี” และนายกรัฐมนตรี Jens Stoltenberg รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อม นาย Erik Solheim และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน นาย Åslaug Haga ได้ร่วมกันนำเสนอกลยุทธ์ของนอร์เวย์ที่จะป้องกันมิให้มีการตัดไม้ทำลายป่า โดยมีอุตสาหกรรมน้ำมันของนอร์เวย์อยู่เบื้องหลังการสนับสนุนในครั้งนี้

รัฐบาลนอร์เวย์ถือหุ้นสองในสามของบริษัทน้ำมันยักษ์ใหญ่ซึ่งก็คือ Equinor ตลอด 30 ปีที่ผ่านมา Equinor ขุดหลุมเจาะน้ำมันดิบในเขตอาร์คติกเหนือกว่าร้อยหลุม และยังไม่เห็นแผนที่จะหยุดเจาะ “การผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในตอนนี้ถือเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญของผู้บริโภคทั่วโลก” เว็บไซต์ของบริษัทประกาศ และหลังจากนั้นเป็นต้นมา อุตสาหกรรมน้ำมันของนอร์เวย์ก็เริ่มวางแผนอนุรักษ์ป่าเสื่อมโทรมในประเทศโลกที่สามเพื่อการฟอกเขียว นี่คือการมาของ REDD

ในวันที่ 13 ธันวาคม 2007 นาย Stoltenberg เข้าร่วมประชุม COP ณ เมืองบาห์ลี และกล่าวถ้อยแถลงการณ์ว่าการหยุดการตัดไม้ทำลายป่านั้นสามารถทำได้ง่าย ๆ และใช้เงินไม่มากเลย :

“ด้วยการใช้มาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า เราสามารถลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศลงได้อย่างรวดเร็วและเกิดต้นทุนที่ต่ำ เทคโนโลยีนี้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมานานเป็นพันๆ ปีแล้ว เพราะทุกคนรู้ดีว่าเราไม่ควรตัดต้นไม้”

นาย Stoltenberg ประกาศอย่างชัดเจนว่าเขาจะเสนอกลไกซื้อขายคาร์บอนเพื่ออนุรักษ์ป่าเสื่อมโทรม :

“เราตั้งราคาคาร์บอนเพื่อการระดมทุน แล้วจึงกำหนดค่าจ้างในการรักษาสิ่งแวดล้อม และกำหนดให้อุตสาหกรรมที่ปล่อยมลภาวะจ่ายค่าเสียหาย ดังนั้นเราจึงต้องมีกลไกซื้อขายและเก็บภาษีคาร์บอนในระดับนานาชาติ”

นอกจากนี้ World Bank ยังได้นำเสนอโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการสร้างตลาดคาร์บอนใน COP 13 นี้ด้วย นาย Benoît Bosquet ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ World Bank ได้ริเริ่มการพัฒนา FCPF และดำรงตำแหน่งผู้ประสานงานของ FCPF ตั้งแต่ปี 2008-2014 “เป้าหมายของโครงสร้างพื้นฐานนี้คือก่อตั้งตลาดคาร์บอนที่สร้างสมดุลให้แก่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม” นาย Bosquet กล่าว ต่อมาบริษัทน้ำมัน BP Technology Ventures Inc. ได้ลงทุนจำนวน 5 ล้านดอลลาร์สหรัฐใน FCPF แต่เงินทุนส่วนใหญ่ของ FCPF มักมาจากรัฐบาลนอร์เวย์ เยอรมนี และอังกฤษ

ท้ายที่สุดแล้วแม้ว่า FCPF จะได้รับเงินทุนจำนวนกว่า 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการลดการตัดไม้ทำลายป่าและก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายทางการบริหารอย่างมหาศาล

การผลักดันกฎหมายชดเชยคาร์บอน

เมื่อเร็วๆ นี้ได้มีการอภิปรายเรื่องการออกแบบ REDD อย่างถูกต้อง กันอย่างแพร่หลาย ตัวอย่างเช่นบริษัทขายคาร์บอนเครดิตของฟินแลนด์หรือ Compensate ให้เหตุผลว่า 91% ของโครงการที่ตนดูแลอยู่ไม่ผ่านการประเมิน หรือบริษัท Sylvera ระบุว่าครึ่งหนึ่งของโครงการ REDD ของตนนั้นไปไม่ถึงเป้าหมาย หรือ Bloomberg Green รายงานว่าโครงการป่าคาร์บอนของ Nature Conservancy ไม่ประสบความสำเร็จในการหยุดการตัดไม้ทำลายป่า แต่ข้อมูลเหล่านี้กลับทำให้การชดเชยคาร์บอนเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลเพราะพวกเขาแย้งว่าส่วนที่เหลืออีก 9%, หรือ 50% ของโครงการนั้นเกิดการชดเชยอย่างแท้จริง Bloomberg Green อธิบายว่า “ในทางวิทยาศาสตร์แล้ว กลไกชดเชยคาร์บอนนั้นสมเหตุสมผล” เพียงแต่ต้องมีกฎหมายที่ดีกว่านี้

ในความเป็นจริงแล้ว ไม่มีกฎหมายใดที่สามารถทำให้กลไกชดเชยคาร์บอน (ที่ไร้ความหมายนี้) สามารถหยุดยั้งภาวะโลกร้อนได้ ปัญหาที่แท้จริงได้แก่แนวคิดเรื่องการชดเชยนี้คือการถ่วงเวลาไม่ให้สิ่งที่ได้ผลจริงๆ ในการชะลอภาวะโลกร้อนได้แก่การหยุดปล่อยก๊าซเรือนกระจกนั้นเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม บริษัทน้ำมันเพียงแค่ซื้อคาร์บอนเครดิตเพื่อให้บริษัทของตนเป็น “carbon neutral” ซึ่งเป็นเรื่องที่ไร้สาระ

กลไกชดเชยคาร์บอน, REDD, และ NBS เป็นเพียงแค่เครื่องมือของนักปล่อยมลภาวะทั้งหลายที่ทำให้บริษัทสามารถดำเนินกิจกรรมปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อไปได้ตามปกติในขณะที่สร้างภาพว่ารักษาสິงแวดล้อมไปด้วยกัน

